

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έτος 66ον – Τεύχος 3ον

«Πολὺς ὁ θερισμός»

Μάιος - Ἰούνιος 2017

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ του Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Υπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΛΑΔΟΥ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἰ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2017-2018 ΜΕ ΔΙΕΘΝΗ ΘΗΤΕΙΑ: Μιχαήλ Τρίτος, καθηγητής ΑΠΘ. Ἀρχιμ. Βαρθολομαῖος Ἱατρίδης, Ἀρχιμ. Βαρνάβας Λαμπρόπουλος, Πρωτ. Νικόλαος Λουδοβίκος, Πρεσβ. Χρῆστος Κούρτης καί Ἀρχιμ. Ἐφραίμ Τριανταφυλλόπουλος – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΓΛΗΣ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη. – ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Ἀλέξανδρος Κατσιάρας. – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας καί Ἐμμανουήλ Πλούσος. – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαῖος, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα. Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμή τεύχους 1 € (γιά ὄσους δέν τό δικαιοῦνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251

e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Προμετωπίδα ἐξωφύλλου: «Πολὺς ὁ θερισμός»

Φωτογραφίες ἐξωφύλλου καί ἐσωτερικοῦ: Ἱερομονάχου Ἀναστασίου: «Ὁρθρος βαθύς»,
Ἐρμηνεία, Ἅγιον Ὅρος

Τό Περιοδικό «Ἐφημέριος» δέν εὐθύνεται γιά τό γλωσσικό ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τά κείμενα τῶν συνεργατῶν νά μὴν ὑπερβαίνουν τίς 350 λέξεις ὅσον ἀφορᾷ στήν πρώτη σελίδα καί τίς 450 λέξεις γιά κάθε μία ἀπό τίς σελίδες πού ἔπονται.

Δέν γίνονται δεκτά δημοσιευμένα κείμενα.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 66ον

Μάιος - Ίούνιος 2017

Τεύχος 3ον

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Εισοδικόν	3
ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ	
«Λόγος ΜΑ΄ εἰς τὴν Πεντηκοστὴν»	4
ΜΙΛΤΙΑΔΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	
Οἱ ἀπαιτήσεις τῆς θείας ἐκλογῆς (Κρι γ΄ 1-21)	8
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Ύπάρχει θεολογική συμπόρευση ἀπ. Παύλου καὶ Ἰωάννη; (β΄)	11
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΣΚΑΛΤΣΗ	
Ἡ Θεοτόκος στό τροπάριο «Ὁ Μονογενής...» καὶ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως	13
π. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ	
Βασικά θέματα τῆς Κατήχησης. Ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας	15
ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ	
Ἡ ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας ΙΒ΄. Ὁ Θεός ἰδρύει καὶ συντηρεῖ τὴν Ἐκκλησία	17
ΠΡΩΤ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΟΡΜΠΑΡΑΚΗ	
Κυριακὴ τῶν Ἁγίων 318 Πατέρων	20
ΑΡΧΙΜ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΤΣΟΡΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ	
Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς (Πράξ. 2, 1-11· Ἰωάν. 7, 37-52, 8,12	22
ΑΡΧΙΜ. ΕΦΡΑΙΜ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ	
Θέματα Ποιμαντικῆς Ψυχολογίας Β΄	24
π. ΒΑΡΝΑΒΑ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ	
Προφητείες καὶ μακαρόνια	26
ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΟΥΛΟΥΛΗ	
Ἀπὸ τὸ ὄρος τῆς Γαλιλαίας στὸν λόφο τοῦ Βατικανοῦ	28
ΠΡΩΤ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΙΑ	
Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μαρτυρία γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα	31
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΟΜΠΡΟΥ	
Προτεσταντικοὶ θεσμοὶ ΙΙ: Κοινότητες	34
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΠΟΥΜΗ	
Ἀποστολικοὶ Κανόνες (ιβ΄)	37
ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΤΡΙΤΟΥ	
Ὁ Μετσοβίτης Νεομάρτυς Νικόλαος	39
ΛΙΤΣΑΣ. Ι. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ	
Τὸ ἱερό σκηνώμα τῆς Ἁγίας Ἰσαποστόλου Ἑλένης στὴν Ἀθήνα	41
Ἐπικοινωνία	42
Βιβλιοπαρουσίαση	45
Ἐφημεριακά	48

23. «Οικειώση δέ τοῦ Πνεύματος ἀπό τήν ψυχὴν δέν εἶναι ἡ τοπικὴ προσέγγισή του –γιατί, πῶς θά μπορούσαμε νά πλησιάσουμε σωματικά τό ἄσώματο;– ἀλλά ὁ χωρισμός ἀπό τά πάθη πού, προστιθέμενα στήν ψυχὴ σάν συνέπειες τῆς ἀγάπης πρὸς τὴ σάρκα, τὴν ἀποξένωσαν ἀπό τὴν οικειότητα τοῦ Θεοῦ. Ποιὸς λοιπὸν εἶναι ὁ μοναδικὸς τρόπος γιὰ νά πλησιάσει κανεὶς τὸν Παράκλητο; Ἐφοῦ καθαρθεῖ ἀπό τὴν αἰσχροτήτα πού ντύθηκε μὲ τὴν κακία καὶ ξαναγυρίσει στό φυσικὸ κάλλος κι ἀποδώσει σάν σέ εἰκόνα βασιλικὴ τὴν ἀρχαία μορφή μὲς ἀπὸ τὴν κάθαρσή της. Κι ἐκεῖνος, σάν ἥλιος, ἀφοῦ παραλάβει καθαρισμένο μάτι, θά σοῦ δείξει στὸν ἑαυτό του τὴν εἰκόνα τοῦ ἀοράτου. Κι ἔτσι, στό μακάριο θέαμα τῆς εἰκόνας, θά δεῖς τὴν ἀνείπωτη ὁμορφιά τοῦ ἀρχετύπου. Χάρη στό Πνεῦμα, οἱ καρδιές φτερώνονται, χειραγωγοῦνται οἱ ἀδύναμοι, φθάνουν στὸν τελικὸ τους σκοπὸ ὅσοι προκόβουν. Αὐτό, φωτίζοντας τοὺς καθαρισμένους ἀπὸ κάθε κηλίδα, τοὺς κάνει πνευματικούς, χάρη στήν κοινωνία τους μαζί του. Κι ὅπως τά λαμπερά καὶ διάφανα σώματα, σάν πέσει πάνω τους κάποια ἀχτίνα, γίνονται καὶ τά ἴδια περίλαμπρα καὶ πηγάζουν ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους ἄλλη φωταύγεια, ἔτσι κι οἱ πνευματοφόρες ψυχές. Ἐφοῦ φωτισθοῦν ἀπὸ τό Πνεῦμα, γίνονται κι οἱ ἴδιες πνευματικὲς καὶ σ' ἄλλους τὴ χάρη ἀχτινοβολοῦν. Ἐπὶ ἐδῶ προέρχεται ἡ πρόγνωση τῶν ὄσων μέλλουν νά συμβοῦν, ἡ κατανόηση τῶν μυστηρίων, ἡ ἀντίληψη τῶν ἀπόκρυφων, τά μοιράσματα τῶν χαρισμάτων, ἡ οὐράνια ζωὴ, ἡ συγκαταρίθμηση μὲ τοὺς ἀγγέλους, ἡ ἀνεξάντλητη εὐφροσύνη, ἡ διαμονὴ μαζί μὲ τό Θεό, ἡ ὁμοίωση μὲ τό Θεό καὶ τό ἀκρότατο ἀπὸ τά ποθητά, τό νά γίνει κανεὶς θεός».

Βασιλείου τοῦ Μεγάλου *Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*, στό
Ἐπιστολές καὶ ἄλλα κείμενα, Εἰσαγωγή: Στυλ. Παπαδόπουλος,
Ἐκδόσεις: Βασ. Μουστάκης, Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

«Λόγος ΜΑ΄ εἰς τὴν Πεντηκοστήν»*

Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου

Ε' ΤΗΝ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ ἑορτάζουμε καὶ τὴν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν πραγματοποίηση τῆς ὑποσχέσεως καὶ τὴν ἐκπλήρωση τῆς ἐλπίδας [...].

ΣΤ' Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ὅσοι Τό ὑποβιάζονται τὴν τάξιν τῶν κτισμάτων εἶναι ὑβριστές καὶ δοῦλοι κακοὶ καὶ ἀπ' τοὺς κακοὺς χειρότεροι. Διότι τῶν κακῶν δούλων εἶναι (γνώρισμα) τὸ νὰ ἀθετοῦν τὴν [θεία] δεσποτεία καὶ νὰ ἐπαναστατοῦν κατὰ τῆς κυριότητος [τοῦ Θεοῦ] καὶ νὰ θεωροῦν ὅμοιο μὲ αὐτοὺς δοῦλο τὸ ἐλεύθερο [Πνεῦμα]. Ὅσοι ὅμως Τό πιστεύουν ὡς Θεὸς εἶναι θεοφόρητοι καὶ φωτισμένοι στό νοῦ. Ἐκεῖνοι ὅμως πού καὶ Τό ὁμολογοῦν [ὡς Θεός], ἐάν μὲν τὸ κάνουν σέ ἀνθρώπους μὲ εὐσεβές φρόνημα, θεωροῦνται μεγάλοι· ἀλλ' ἐάν τὸ κάνουν σ' ὅσους ἔχουν φρόνημα χθαμαλό, θεωροῦνται ὄχι φρόνιμοι· διότι ἐμπιστεύονται τὸ μαργαριτάρει στόν πηλό [δηλ. τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως σ' ἐκείνους πού δέν ἔχουν τὴν διάθεσιν νὰ τὴν δεχθοῦν] καὶ σέ ἀκοή ἀσθενική ἤχο βροντῆς καὶ σέ ἀδύνατους ὀφθαλμούς ἡλιακὸ φῶς καὶ στερεὰ τροφή σ' ἐκείνους πού πίνουν ἀκόμα γάλα¹. Αὐτοὺς πρέπει νὰ κατευθύνει κανεὶς σιγά-σιγά πρὸς τὰ

ἐμπρός καὶ νὰ τοὺς ἀνεβάζει πρὸς τὰ ὑψηλότερα, ὥστε ἀπὸ τὸ φῶς νὰ ζητοῦν [περισσότερο] φῶς καὶ τὴν ἀλήθειαν νὰ προσθέτουν ἀλήθειαν². Γι' αὐτὸ καὶ ἐμεῖς ἀφήνοντας γιὰ λίγο τὸν τελειότερο λόγο (γιατὶ δέν εἶναι ἀκόμα καιρὸς) ἔτσι θὰ μιλήσουμε πρὸς αὐτοὺς [...].

Θ' Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα πάντοτε ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει καὶ θὰ ὑπάρχει, δέν ἔχει οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος, ἀλλ' εἶναι πάντοτε ἐνωμένο καὶ ἀριθμεῖται μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό. Διότι δέν θὰ ἄρμοζε ποτέ νὰ ἐλλείπει ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα ἢ τὸ Πνεῦμα ἀπὸ τὸν Υἱό, ἐπειδὴ θὰ ἦταν σέ μέγιστο βαθμὸ ἀδοξία ἢ θεότητα, σάν ἀπὸ μεταμέλεια ἀκριβῶς νὰ ἦλθε σέ συμπλήρωση γιὰ νὰ γίνῃ τέλεια. [Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα] λοιπὸν πάντοτε καὶ αἰώνια μεταλαμβάνεται [μὲ τίς θεῖες ἐνεργειές Του], δέν μεταλαμβάνει· ὁδηγεῖ τὴν τελείωσιν [τοὺς ἀνθρώπους], δέν τελειώνεται· παρέχει τὴν πνευματικὴν πληρωσιν, δέν ἔχει ἀνάγκη πληρώσεως· ἀγιάζει, δέν ἀγιάζεται· κάνει [τοὺς ἀνθρώπους] θεοὺς, δέν θεώνεται· αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ, καὶ πρὸς ἐκείνους μὲ τοὺς ὁποίους εἶναι ἐνωμένο, εἶναι πάντοτε τὸ ἴδιο καὶ ἀπαράλλακτο· ἀόρατο, ἀχρονο, ἀχώρητο, ἀναλλοίωτο, ὑπεράνω ἀπὸ

* Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν *Μιλᾶει ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος*, Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 1991, σελ. 125-126 (Μτφρ. Ἱερομ. Ἡσυχίου Πέππα).

κάθε έννοια ποιότητας, ποσότητας και μορφής, άψηλάφητο, κινούμενο άφ' Έαυτοῦ, κινούμενο συνεχῶς, ἔχοντας άφ' Έαυτοῦ ἐξουσία, ἔχοντας άφ' Έαυτοῦ δύναμη, παντοδύναμο (άν και ὡς πρὸς τήν πρώτη ἀρχή, ὅπως ακριβῶς ὄλα τά ἀναφερόμενα εἰς τόν Μονογενῆ Υἱό, ἔτσι και τοῦ Πνεύματος ἀνάγεται [εἰς τόν Θεό Πατέρα]). Εἶναι ζωή και πρόξενος ζωῆς, τό φῶς και χορηγεῖ φῶς, άφ' Έαυτοῦ ἀγαθό και πηγῆ ἀγαθότητας. Πνεῦμα εὐθές, ἡγεμονικό, κύριο [καλεῖ και] ἀποστέλλει [τούς ἀξιούς, ὅπως ὁ Πατήρ και ὁ Υἱός], θέτει ὄρια [σέ ὄλη τήν κτίση] κάνει τούς ἀνθρώπους ναούς δικούς Του, ὀδηγεῖ, ἐνεργεῖ ὅπως θέλει, διανέμει χαρίσματα. Εἶναι Πνεῦμα υἰοθεσίας [κάνει τούς ἀνθρώπους υἱούς τοῦ Θεοῦ], ἀληθείας, σοφίας, συνέσεως, γνώσεως, εὐσεβείας, βουλῆς, δυνάμεως, φόβου [θεῖου], ὅσων ἔχουν ἀπαριθμηθεῖ. Διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γνωρίζεται ὁ Πατήρ και δοξάζεται ὁ Υἱός, και ἀπό Αὐτούς μόνο γνωρίζεται Αὐτό, εἶναι δηλαδή τά τρία πρόσωπα Ἐν, μία εἶναι ἡ λατρεία και ἡ προσκύνηση [πού προσφέρεται], μία ἡ δύναμη, ἡ τελειότητα, ἕνας ὁ ἀγιασμός [πού παρέχεται]. Και γιατί νά μακρολογῶ; Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, εἶναι τοῦ Υἱοῦ, ἐκτός ἀπό τήν ἀγεννησία. Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Υἱός, εἶναι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐκτός ἀπό τήν γέννηση. Αὐτά (τά ιδιώματα), ὅσο βέβαια μπορῶ νά ἐκφρασθῶ μέ τόν λόγο μου, δέν ξεχωρίζουν οὐσίες, ἀλλ' ὀρίζουν τήν μία και ἐνιαία οὐσία τῆς θεότητας [...].

ΙΑ' Αὐτό [τό Ἅγιο Πνεῦμα] ἐνεργοῦσε πρὶν ἀπ' ὄλα στίς ἀγγελικές και οὐράνιες δυνάμεις, σ' ὅσες εἶναι πρῶτες μετά

τό Θεό και σ' ὅσες εἶναι κοντά στό Θεό. Διότι ἡ τελείωση και ἡ ἔλλαμψη σ' αὐτές και ἡ δυσκινησία ἢ ἡ ἀκίνησία τους πρὸς τό κακό δέν εἶναι ἀπό ἄλλη αἰτία, ἀλλά ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα. Ἐπειτα [ἐνεργοῦσε] στούς Πατέρες και τούς Προφῆτες. Ἄπ' αὐτούς οἱ μέν εἶχαν θέα τοῦ Θεοῦ ἢ Τόν ἐγνώρισαν [μέ ἀποκάλυψη], οἱ δέ προγνώρισαν και τό μέλλον, μέ τό νά σχηματίζει τό Πνεῦμα εἰκόνες στό νοῦ τους και σάν νά ἦσαν παρόντες συναναστρεφόμενοι ὅσα ἐπρόκειτο νά πραγματοποιηθοῦν στό μέλλον. Τέτοια εἶναι ἡ δύναμη τοῦ Πνεύματος. Ἐπειτα [ἐνεργοῦσε] στούς μαθητές τοῦ Χριστοῦ (διότι δέν λέγω γιά τόν Χριστό, στόν Ὅποιο παρευρίσκητο [τό Ἅγιο Πνεῦμα] ὄχι ὡσάν νά ἐνεργοῦσε, ἀλλ' ὡς συμπαραρρισικόμενο σέ ὁμότιμη σχέση [μέ Αὐτό])· και σ' αὐτούς κατά τρεῖς τρόπους, στό μέτρο πού μποροῦσαν νά τό δεχθοῦν, και κατά τρεῖς καιρούς: πρὶν νά δοξασθεῖ ὁ Χριστός μέ τό πάθος Του· ἀφοῦ δοξάσθηκε μέ τήν Ἀνάσταση· και μετά τήν Ἐνοδό Του στούς οὐρανοῦς ἢ τήν ἀποκατάσταση, ἢ ὅπως και πρέπει νά τήν ὀνομάσουμε. Φανερώνει δέ [τήν ἐνέργεια αὐτή] ἡ πρώτη θεραπεία και κάθαρση ἀπό τίς ἀσθένειες και τά πονηρά πνεύματα, ἢ ὅποια βέβαια δέν γινόταν χωρίς τό Ἅγιο Πνεῦμα· και τό ἐμφύσημα [τοῦ Κυρίου στά πρόσωπα τῶν μαθητῶν Του] μετά τήν τελείωση τῆς [ἐνσάρκου] οἰκονομίας, πού εἶναι φανερά προσθήκη περισσοτέρας χάριτος· και τώρα ὁ διαμερισμός τῶν πυρίνων γλωσσῶν, πού πανηγυρίζουμε. Ἀλλά τό πρῶτο ἔγινε ἀμυδρά· τό δεύτερο, πῶ φανερά· και τό [τρίτο] τώρα, τελειότερα. Και δέν παρίσταται τώρα [τό

Ἅγιο Πνεῦμα] κατά τήν ἐνέργεια, ὅπως πρωτύτερα, ἀλλά κατά τήν οὐσία, ἥ ὅπως ἀλλιῶς θά μπορούσε νά τό πεῖ κανεῖς, καί μένοντας μαζί τους καί μέσα τους [στούς ἁγίους ἀποστόλους] βοηθός καί παραστάτης στό ἔργο τους³. Διότι ἔπρεπε, ἀφοῦ ὁ Υἱός συναναστράφη μέ μᾶς σωματικά, καί Αὐτό νά φανερωθεῖ σωματικά⁴· καί ἀφοῦ ἐπανήλθε πρός Ἐαυτόν ὁ Χριστός, Ἐκεῖνο νά κατέλθει πρός ἐμᾶς· καί ἔρχεται μέν ὡς Κύριο, «πέμπεται» [ἀποστέλλεται] δέ ὄχι ὡς κατώτερο. Διότι οἱ λέξεις αὐτές [ἔρχεται, πέμπεται] φανερώνουν ἐξ ἴσου τήν ἐνότητα καί ὁμοτιμία [τῶν προσώπων] παρά χωρίζουν τίς φύσεις.

IB' Διά τοῦτο μετά τόν Χριστό μέν [κατέρχεται τό Ἅγιον Πνεῦμα] γιά νά μή μᾶς λείπει Παράκλητος [Παρήγορος]· «Ἄλλος» δέ, γιά νά ἔχεις στό νοῦ σου τήν ὁμοτιμία. Διότι τό «ἄλλος» σημαίνει ἄλλος ἀκριβῶς ὅπως ἐγώ γίνεται. Τοῦτο δέ σημαίνει κοινή δεσποτεία καί ὄχι ὑποτίμηση. Διότι ἐγώ ξέρω καλά ὅτι τό «ἄλλος» λέγεται ὄχι γιά διαφορετικά πράγματα, ἀλλά τῆς ἰδίας οὐσίας. Μέ μορφή γλωσσῶν δέ [κατήλθε τό Ἅγιο

Πνεῦμα] ἐξ αἰτίας τῆς συγγενείας πρός τό Λόγο. Πυρίνων δέ, καί ἀναζητῶ γιά ποιό ἀπ' τά δύο: γιά τήν κάθαρση (διότι μιλοῦμε γιά πῦρ – φωτιά – πού καθαρίζει, ὅπως μπορούν ἀπό παντοῦ νά μάθουν ὅσοι θέλουν) ἤ γιά τήν οὐσία; Διότι ὁ Θεός μας εἶναι πῦρ [κατά μίαν εἰκόνα τῆς ἀπροσίτου θείας οὐσίας] καί «πῦρ καταναλίσκον» [φωτιά πού κατακαίει καί ἀφανίζει] τή μοχθηρία, [καί τό λέω] ἔστω κι ἂν ἀγανακτεῖς πάλι, διότι στενοχωρεῖσαι γιά τό ὁμοούσιο [πού ἀποδίδω στό Ἅγιον Πνεῦμα]. Καί ἐχωρίστηκαν [οἱ γλώσσες] διότι τά χαρίσματα [πού ἐχορήγησε] ἦταν πολλά καί διάφορα· ἐκάθησαν δέ, ἐπειδή ἡ ἐξουσία Του εἶναι βασιλική, καί ἐπειδή ἀναπαύεται εἰς τούς ἁγίους· ἀφοῦ καί τά χειροβίμ εἶναι θρόνος τοῦ Θεοῦ. Στό ὑπερῶο δέ (ἂν δέν θεωρηθῶ ὅτι καταβάλλω μάταιο κόπο κάπως περισσότερο ἀπ' ὅ,τι πρέπει) διότι θά ἀνέβαιναν καί θά ὑψώνονταν ἀπό χάμω (πνευματικά) αὐτοί πού ἐπρόκειτο νά Τό δεχθοῦν· ἀφοῦ καί μέ θεῖα ὕδατα [Ἀγγελικές δυνάμεις] στεγάζονται οὐράνια ὑπερῶο [ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ] καί ὑμνεῖται ὁ Θεός⁵.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ : **1.** Ποιούς ὑπονοεῖ ὁ θεῖος Πατήρ, ὅτι κρίνουν μέ αὐτόν τόν τρόπο τόν ἴδιο καί ὄσους ὁμολογοῦν τήν θεϊότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Πρέπει μᾶλλον νά νοήσουμε ἐκείνους πού εἶχαν εὐσεβές φρόνημα καί πίστευαν στήν θεότητα καί τό ὁμοούσιον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πλὴν ὁμως δέν ὁμολογοῦσαν τήν πίστη τους φανερά γιά λόγους «οἰκονομίας». **2.** Οἱ πνευματομάχοι διακρίνονταν σέ διάφορες κατηγορίες. Οἱ πῖο ἀκραῖοι θεωροῦσαν τό Ἅγιο Πνεῦμα κτίσμα. Οἱ πῖο ἥπιοι ἐδίσταζαν νά ὀνομάσουν τό Ἅγιο Πνεῦμα Θεόν ἀπό σεβασμό δῆθεν πρός τήν Γραφή, πού δέν τό ἀναφέρει ρητά. Πρός αὐτούς κυρίως ἀπευθύνει τόν λόγο ὁ Ἅγιος μέ μεγάλη ἀγάπη καί συγκατάβαση, δείχνοντας τό ὕψος τῆς «ποιμαντικῆς ἐπιστήμης» του. **3.** Στήν Παλαιά Διαθήκη, καί κατά τόν πρῶτο καιρό τῆς κλήσεως καί ἀποστολῆς τῶν Μαθητῶν, τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐνεργοῦσε «ἀμυδρά», μετά δέ τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου «ἐκτυπώτερα» κατά τήν δεκτικότητα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Κατά τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ὁμως καί μετά «τελειώτερα». Τότε φανερωνόταν «κατά τήν ἐνέργεια», τώρα ὁμως «κατά τήν οὐσία». Ἡ λέξη «οὐσιωδῶς» χρησιμοποιεῖται ἀπό τούς Πατέρες μέ τήν σημασία τῆς ἐνοικήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ πληρώματος τῆς χάριτός Του, σέ διάκριση ἀπό τήν ἐνέργεια ἐνός μόνον ἢ περισσοτέρων χαρισμάτων Αὐτοῦ. Κατά τόν ἴδιο ἄρρητο τρόπο πού ἐνοιεῖ ὁ Πατήρ καί ὁ Υἱός. Δέν πρέπει βέβαια νά νοήσουμε καμία ἀναφορά στή θεία οὐσία, ἡ ὅποια εἶναι ἀπρόσιτη καί ἀμέθεκτη ἀπό κάθε κτιστή φύση. **4.** Θέλοντας ὁ θεῖος Γρηγόριος νά τονίσει τό ὁμοούσιο τοῦ Ἁγίου

Πνεύματος μέ τόν Υἱό, συνδέει συχνά διάφορα γεγονότα τῆς θείας οἰκονομίας κατά τήν φανέρωση τῶν δύο Προσώπων στόν κόσμο. Ἔτσι, ἀφοῦ ἀναφέρεται στήν σωματική παρουσία τοῦ Υἱοῦ, ὀμιλεῖ γιά τήν «σωματική» ἐμφάνιση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐννοεῖ μᾶλλον τήν κάθοδό Του κατά τήν Βάπτιση ὡς περιστεράς καί κατά τήν Πεντηκοστήν ἐν εἶδει πυρίνων γλωσσῶν, οἱ ὁποῖες δείχνουν ἐπίσης καί τήν «συγγένεια πρὸς τόν Λόγο». 5. Ἀλληγορική ἐρμηνεία τοῦ «ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα Αὐτοῦ» (Ψάλμ. 103,3). Κατ' αὐτήν, θεία ὕδατα σημαίνουν ἀγγελικές δυνάμεις, οἱ ὁποῖες εἶναι θρόνος δόξης τῆς θείας μεγαλειότητος καί ὕμνου ἄκατάπαυστα τόν Θεόν.

Οι απαιτήσεις τῆς θείας ἐκλογῆς (Κρι ιγ' 1-21) Ἐσπερινός τῆς ἑορτῆς τῆς Γεννήσεως τοῦ Τιμίου Ἐνδόξου Προφήτου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου

Μιλτιάδη Κωνσταντίνου

Κοσμήτορας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Η 24^η ΙΟΡΝΙΟΥ εἶναι, σύμφωνα μέ τό ἑορτολόγιο τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἀφιερωμένη στή μνήμη τῆς γεννήσεως τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Προδρόμου. Ὅπως εἶναι γνωστό, οἱ γονεῖς τοῦ Ἰωάννη ἦταν ἄτεκνοι καί ἡ γέννησή του προαναγγέλθηκε στόν πατέρα του ἀπό ἕναν ἄγγελο (Λου α' 5-25). Ἀπό τήν ἀποψη αὐτή ἡ ἱστορία τοῦ ἁγίου Ἰωάννη ἐμφανίζει πολλά κοινά μέ τήν ἱστορία τοῦ κριτῆ Σαμφών καί προφανῶς αὐτός εἶναι ὁ λόγος πού κατά τόν ἑσπερινό τῆς γιορτῆς πού ἀναφέρεται στή γέννηση τοῦ Προδρόμου διαβάζεται μεταξύ ἄλλων ἀναγνωσμάτων ἡ περικοπή Κρι ιγ' 1-21. Ἐνδιαφέρον στήν προκειμένη περίπτωση παρῶς εἶναι ἡ διαπίστωση ὅτι τόσο ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου τῶν Κριτῶν ὅσο καί ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς περιγράφουν μέ πολλές λεπτομέρειες τά ὅσα προηγήθηκαν τῆς γέννησης τοῦ Σαμφών καί τοῦ Ἰωάννη.

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ἡ εἰσαγωγή τοῦ βιβλίου τῶν Κριτῶν στήν ἱστορία τοῦ Σαμφών εἶναι ἡ ἐκτενέστερη καί λεπτομερέστερη ἀπό ὁποιαδήποτε ἄλλη εἰσαγωγή στή ζωή καί στή δράση κάποιου ἀπό τούς κριτές. Παρ' ὅλα αὐτά, σέ ἀντίθεση μέ ἄλλες εἰσαγωγές, ὁ πρῶτος στίχος τοῦ κεφαλαίου περιγράφει τή σαραντάχρονη ὑποταγή τῶν Ἰσραηλιτῶν στούς Φιλισταίους ἰδιαίτερα συνοπτικά,

χωρίς νά κάνει λόγο γιά τήν καταπίεση πού ὑφίσταται ὁ λαός, ἐνῶ ἀπουσιάζει ὁποιαδήποτε ἀναφορά σέ ἐκκλήσεις πρὸς τόν Θεό γιά ἐπέμβαση καί ἀπελευθέρωση. Ἡ διαπίστωση αὐτή ἐπιτρέπει τήν ὑπόθεση ὅτι οἱ Ἰσραηλίτες τῆς ἐποχῆς εἶχαν συνηθίσει τήν κυριαρχία τῶν Φιλισταίων καί δέν ἔδειχναν διάθεση ἐξέγερσης (πρβλ. Κρι ιε' 11-13). Πρόκειται γιά μιᾶ κατάσταση, γνωστή σέ ὅλες τίς ἐποχές, κατά τήν ὁποία οἱ ἄνθρωποι, μέσα ἀπό τίς ἀντιξοότητες καί τήν καταπίεση πού ὑφίστανται, χάνουν τό κουράγιο τους καί τήν πίστη τους, συμβιβάζονται καί προτιμοῦν νά παραμείνουν σέ ἕνα ἄσχημο ἀλλά σχετικά ἀνεκτό ἐπίπεδο ζωῆς ἀπό τό νά διακινδυνεύσουν νά ἐπιδιώξουν μιᾶ ἀλλαγὴ τῶν συνθηκῶν πού ἐνδέχεται νά τούς ὀδηγήσει σέ ἄγνωστα καί ἴσως χειρότερα ἀποτελέσματα. Ἀλλά μιᾶ τέτοια ἀποτελεμάτωση φαίνεται σέ κάποιες περιπτώσεις νά ἀπειλεῖ μέ ματαιώση τή δυναμική πορεία τοῦ θείου σχεδίου γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου, ὅπως αὐτό περιγράφεται στίς σελίδες τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καί προκαλεῖ νέα ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ γιά νά δώσει λύσεις στά ἀδιέξοδα μέ τήν ἐκλογή ὀρισμένων προσώπων, στά ὁποία ἀνατίθεται κάποια ἀποστολή. Ὅπως δείχνει ὁμως ἡ ἱστορία τοῦ Σαμφών καί τοῦ Ἰωάννη, αὐτό πού κα-

θιστᾶ ἓνα πρόσωπο ἄξιο νά ανταποκριθεῖ στίς ἀπαιτήσεις τῆς θείας ἐκλογῆς δέν εἶναι κάποιες ιδιαίτερες σωματικές ἢ διανοητικές ἱκανότητές του, ἀλλά ἡ ἐτοιμότητά του νά ὑπηρετήσῃ τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιά τόν κόσμο.

Στήν ἱστορία τοῦ Σαμφών ἡ ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ ξεκινᾶ μέ τήν ἐμφάνιση στή μητέρα του, σύζυγο κάποιου Μανωέ, ἑνός ἀγγέλου, ὁ ὁποῖος τῆς ἀναγγέλει ὅτι θά ἀποκτήσῃ γιό. Ὁ ἀγγελος τῆς δίνει ἐπίσης ὀρισμένες ὁδηγίες σχετικά μέ τή διατροφή της κατά τή διάρκεια τῆς ἐγγυμοσύνης της καί τήν πληροφορεῖ ὅτι τό παιδί της πρέπει σέ ὅλη του τή ζωή νά ἀκολουθεῖ τούς κανόνες τῶν ναζηραίων, εἰδικῆς τάξης ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἀφιερώνονταν στόν Θεό καί ἀπέφευγαν, σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τοῦ Ἄρι ς' 1-21, τήν κατανάλωση προϊόντων τῆς ἀμπέλου (ποτά, σταφύλια, σταφίδες), τήν ἐπαφή μέ νεκρούς καί τό κούρεμα τῶν μαλλιών τους. Ἔτσι, στόν Σαμφών ἀνατίθεται ἤδη ἀπό τήν κοιλιά τῆς μάνας του ἡ ἀποστολή νά «ἀρχίσει νά ἐλευθερώνει τούς Ἰσραηλιῆτες» (Κρι ιγ' 5) ἀπό τόν φιλισταϊκό ζυγό. Κατά ἀνάλογο τρόπο, στόν Ἰωάννη, ὁ ὁποῖος ἐπίσης θά ἀποφεύγει τήν κατανάλωση ποτῶν, ἀνατίθεται, ἐπίσης ἀπό τήν κοιλιά τῆς μάνας του, ἡ ἀποστολή νά «προπορευτεῖ στό ἔργο τοῦ Κυρίου» καί νά «ἐτοιμάσει τόν λαό νά ὑποδεχτεῖ τόν Κύριο» (Λου α' 17).

Ὅταν ὁ Μανωέ πληροφορήθηκε ἀπό τή σύζυγό του τά σχετικά μέ τή συνάντησή της μέ τόν ἀγγελο, παρακαλεῖ τόν Θεό νά τόν ξαναστείλει, προκειμένου νά τοῦ ζητήσῃ ὁδηγίες γιά τήν ἀνατροφή τοῦ παιδιοῦ πού θά γεννηθεῖ. Στήν ἐρώτηση τοῦ Μανωέ πρὸς τόν ἀγγελο, ὅταν αὐτός

ἐπανεμφανίστηκε, σχετικά μέ τό μέλλον τοῦ παιδιοῦ, ὁ ἀγγελος περιορίζεται νά τοῦ ἐπαναλάβῃ ὅσα εἶχε πεῖ στή σύζυγό του, χωρίς νά προσθέσει ἄλλες λεπτομέρειες. Ἔτσι, ἡ συζήτηση καταλήγει σέ ἀδιέξοδο, καί ὁ Μανωέ προσκαλεῖ τόν συνομιλητή του σέ γεῦμα. Ὁ ἀγγελος ἀρνεῖται τήν προσφορά, ἐνθαρρύνει ὁμως τόν Μανωέ νά προσφέρει θυσία στόν Θεό. Αὐτό βάζει σέ ὑποψίες τόν Μανωέ ὅτι ὁ συνομιλητής του δέν εἶναι ἓνας ἀπλός ἀγγελιαφόρος τοῦ Θεοῦ καί ἀποφασίζει νά ρωτήσῃ τό ὄνομά του. Ἡ ἀπάντηση πού παίρνει τόν ἀφήνει κατάπληκτο· «Τό ὄνομά μου εἶναι ὄνομα θαυμαστό» (Κρι ιγ' 18). Ὁ Μανωέ δέν εἶχε πλέον ἄλλον τρόπο ἀντίδρασης ἀπό τό νά ἐτοιμάσει τά ὑλικά γιά τή θυσία, γιά νά δεῖ κατάπληκτος τόν ἀγγελο νά ἀνάβῃ τή φωτιά τοῦ θυσιαστηρίου καί νά ἀνέρχεται μέσα ἀπό τίς φλόγες πρὸς τόν οὐρανό. Τότε μόνον κατάλαβε ὁ Μανωέ ὅτι αὐτός πού τοῦ μιλοῦσε ἦταν ὁ «ἀγγελος τοῦ Κυρίου», δηλαδή ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μέ τά ἀρχαιότερα βιβλικά κείμενα (Γεν ις' 7· κα' 17· κβ' 11· λα' 11· Ἐξο γ' 2· ιδ' 19· Κρι β' 1· κ.ἄ.), δηλώνεται μέ τόν ὄρο αὐτόν, ὅταν ἐμφανίζεται στους ἀνθρώπους.

Συγκρίνοντας τίς δύο ἱστορίες, τοῦ Σαμφών καί τοῦ Ἰωάννη τοῦ Προδρόμου διαπιστώνει κανεῖς πολλά κοινά μεταξύ τους ἀλλά καί σημαντικότερες διαφορές. Τόσο ἡ γέννηση τοῦ Σαμφών ὅσο καί ἡ γέννηση τοῦ Ἰωάννη περιγράφονται στή Γραφή ὡς ἀποτελεσμα τῆς ἐπέμβασης τοῦ Θεοῦ στήν ἀνθρώπινη ἱστορία. Τόσο στόν Σαμφών ὅσο καί στόν Ἰωάννη ἀνατίθεται ἤδη ἀπό τήν κοιλιά τῆς μάνας τους ἓνας σημαντικός ρόλος.

Όμως η επέμβαση του Θεού ποτέ δεν καταργεί την ανθρώπινη ελευθερία, και οι ιστορίες του Σαμφών και του Ίωάννη αποτελούν εξαιρετικά παραδείγματα για τον τρόπο με τον οποίο ο Θεός επεμβαίνει στην ανθρώπινη ιστορία, σεβόμενος πλήρως τις επιλογές των ανθρώπων. Ο Σαμφών ήταν ως άνθρωπος ελεύθερος να κάνει τις επιλογές του· και τις έκανε, στίς περισσότερες περιπτώσεις προς λάθος κατεύθυνση, χωρίς όμως ο Θεός να τον εμποδίσει. Θά κατορθώσει βέβαια να συντρίψει τους έχθρους του, τά κίνητρά του όμως είναι πρωτίστως ο θυμός και η εκδίκηση που προκύπτουν από την επιθυμία του για ατομική επιτυχία και ανάδειξη. Έτσι, αν τό εισαγωγικό στην ιστορία της ζωής του κεφάλαιο τελειώνει με τή σημείωση ότι «*ἠυλόγησεν αὐτὸν Κύριος, καὶ ἠύξηθη τὸ παιδάριον, καὶ ἤρξατο πνεῦμα Κυρίου συμπορεύεσθαι αὐτῷ*» (Κρι ιγ' 24-25) στο τελευταίο κεφάλαιο που περιγράφει τή δράση του σημειώνεται πώς πιά ο Σαμφών «*οὐκ ἔγνω ὅτι Κύριος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ*» (Κρι ις' 20). Ἡ ανάδειξη του Σαμφών σέ έναν ἀπό τούς δικαίους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δέν ἀποτελεῖ προσωπικό του ἐπίτευγμα, ἀλλά ὀφείλεται στό ἔλεος τοῦ Θεοῦ πού ἔχει τή δύναμη νά ὑπερνικᾷ τά ἐμπόδια πού προβάλλει ἡ ἁμαρτία στην ἐπίτευξη τῶν θείων στόχων. Τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου δέν ἀκυρώνεται ἀπό τίς ἀδυναμίες ἢ τίς λανθασμένες ἐπιλογές τῶν ἀνθρώπων πού ἐπιλέγονται ὡς ὄργανά του, καθὼς κύριος τῆς Ἱστορίας παραμένει πάντοτε ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος παρεμβαίνει δυναμικά ὑπέρ τοῦ ἀνθρώπου.

Σέ ἀντίθεση μέ τόν Σαμφών, ὁ ἅγιος Ίωάννης ὁ Πρόδρομος ἦταν ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος δέν ἔχασε ποτέ τόν στόχο τῆς ἀποστολῆς του, πού ἦταν ἡ συμβολή του στό σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου. Ἐάν και, ὅπως προκύπτει ἀπό τό ἐπεισόδιο πού περιγράφεται στην περικοπή Πρα ιθ' 1-8, εἶχε ἀποκτήσει πολλούς ὀπαδούς, οἱ ὁποῖοι τόν θεωροῦσαν Μεσσία, καί μάλιστα μεγαλύτερο ἀπό τόν Ἰησοῦ, ἂν καί γνώριζε τήν ἀπήχηση πού εἶχε τό κήρυγμά του καί τήν ἐπίδραση πού ἀσκούσε στόν λαό, ἀλλά καί στούς ἄρχοντες (πρβλ. Μαρ ζ' 20), ὁ λόγος του, δέν προσπάθησε ποτέ νά ἐκμεταλλεῖται τά χαρίσματά του γιά νά πετύχει στην προσωπική του ζωή. Ο Ίωάννης δέν ἦταν ἀπλῶς ἕνας ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ του, ἀνῆκε στην ἀνθρωπότητα. Ἐτσι, θυσίασε τήν ὅποια προσωπική του ἐπιδίωξη ἢ προοπτική ἐπιτυχίας, προκειμένου νά καταστῆ ὄργανο τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου, προκειμένου νά βάλει τό τελευταίο λιθαράκι στό σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιά ὀλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα. Ἐνσάρκωσε ἔτσι τό ἰδεῶδες τοῦ πραγματικοῦ μαθητῆ τοῦ Χριστοῦ, προτοῦ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς τό διατυπώσει: «*ὁποῖος θέλει νά σώσει τή ζωή του πρέπει νά τή χάσει καί ὁποῖος χάσει τή ζωή του γιά χάρη μου αὐτός θά τήν κερδίσει*» (Ματ ις' 25).

Αὐτό εἶναι τό μήνυμα πού στέλνει ὁ Βαπτιστής Ίωάννης στή σύγχρονη κοινωνία τῆς ἀπόλυτης ἀτομοκρατίας· ὅτι ἀκόμη καί ἕνας ἄνθρωπος μπορεῖ νά ἀλλάξει τή ροή τῆς Ἱστορίας, ἀρκεῖ νά ὑποτάξει τίς ατομικές του ἐπιδιώξεις στό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί νά δεχτεῖ νά γίνει συνεργάτης του.

69. Ὑπάρχει θεολογική συμπίρρευση ἀπ. Παύλου καί Ἰωάννη; (β')

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου

Ἐφημ. Ἰ. Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαίου Φαλήρου, Ἰ. Μ. Νέας Σμύρνης

(συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο)

5. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός καί ὁ ρόλος του. Γιά τόν Ἰωάννη, ὁ Ἰησοῦς ἐμφανίζεται πολύ περισσότερο στόν ρόλο τοῦ διδασκάλου, ἐπειδὴ ἀπλῶς ἔχει ἐκφράσει τὴ θεολογία του μέ τὴ μορφή Εὐαγγελίου. Ὡστόσο αὐτός ὁ ἐπίγειος ρόλος γίνεται ἢ ἀποκάλυψη πού μέσω τοῦ Παρακλήτου Πνεύματος βρίσκεται σέ ἐξέλιξη μετὰ τὴν ἀποχώρηση τοῦ Ἰησοῦ. Στόν Παῦλο ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ παίζει σχεδόν ἀμελητέο ρόλο· εἶναι σημαντικό ὅτι ἦταν ἄνθρωπος, πού γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα, ὑπὸ τὴν ἰσχύ τοῦ νόμου, καί ὑπάρχει ἡ περιστασιακὴ ἀναφορά στὴν αὐθεντικὴ διδασκαλία του. Ὅπως στό λεγόμενο «Ἀποστολικὸ Σύμβολο», ὁ Παῦλος κινεῖται κατευθεῖαν ἀπὸ τὴν ἐνσάρκωση στόν σταυρό καί ὁ σταυρός μέ τὴν ἀνάσταση ἀποτελοῦν τό σωτηριολογικὸ γεγονός.

Γιά τόν Ἰωάννη ἡ ζωὴ καί ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ ἀποτελοῦν τὴν «καρδιά» τῆς ἱστορίας. Στίς ἐπιστολές του ἐξαφανίζονται σχεδόν ἐντελῶς ἀπὸ τό προσκήνιο, ὅπως στόν Παῦλο. Ἐν τούτοις ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ὁ ρόλος τοῦ Ἰησοῦ ὡς Ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ τονίζεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου καί ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο αὐτό τό Εὐαγγέλιο ἀφιερώνει ἀκόμη μεγαλύτερο ποσοστὸ τοῦ χώρου του ἀπὸ τὰ συνοπτικὰ Εὐαγγέλια κά-

νουν τὴν τελικὴ ἐπίσκεψη τοῦ Ἰησοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα—τὰ στοιχεῖα αὐτὰ δείχνουν ὅτι ἡ ὥρα του εἶναι πράγματι τό ἀποκορύφωμα τῆς ἱστορίας, γιὰ τὴν ὁποία ἡ ὑπόλοιπη ἀφήγηση εἶναι ἢ προετοιμασία.

Στόν ἀπ. Παῦλο ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ κατανοεῖται μέ τό νὰ γίνεи ἓνας ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ἡ ἔννοια τῆς δικαίωσης εἶναι ἢ πληρέστερα ἀνεπτυγμένη ἀπὸ τίς ἔννοιες πού χρησιμοποιοῦνται στόν Παῦλο. Ἡ γλώσσα αὐτὴ εἶναι ἄγνωστη στόν Ἰωάννη. Γνωρίζει ὅτι ὁ Ἰησοῦς σηκώνει τίς ἁμαρτίες, ὅτι πεθαίνει γιὰ χάρι τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ὁ σταυρός καί ἡ ἀνάσταση ἀποτελοῦν τό σημεῖο πού ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκδιώκεται. Στὴν Α' Ἰωάννου, ὅπως στόν Παῦλο, ἡ ἴδια ἢ κατανόηση τοῦ σταυροῦ ὡς ἐξιλαστήριας θυσίας γιὰ τίς ἁμαρτίες τοῦ κόσμου εἶναι σαφῶς καί ἔντονα παρούσα. Καί χωρὶς τὴν ἀπόδειξη τῆς Α' Ἰω., ἡ μαρτυρία τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ αἴρει τὴν ἁμαρτία, εἶναι ἀρκετὰ ἐπαρκὴς γιὰ νὰ ἀναδείξει τό σημεῖο.

6. Ἡ πρωτοβουλία τοῦ Θεοῦ Πατρός γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Ἀμφότεροι οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς κατηγορηματικά δηλώνουν ὅτι ὁ Θεὸς ἀπέστειλε τόν Υἱὸ του προκειμένου νὰ προσφέρει σέ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους μέσο σωτηρίας ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ὁ Παῦλος τονίζει ὅτι

ὁ σκοπὸς αὐτὸς περιλαμβάνει τοὺς Ἐθνικοὺς παράλληλα μὲ τοὺς Ἰουδαίους. Αὐτὸ τὸ σημεῖο εἶναι ἐξ ἴσου σταθερὸ στὸν Ἰωάννη (Ἰω. 12:20-33· πρβλ. Ἰω. 10:16). Οἱ δύο συγγραφεῖς ἀναφέρουν ὅτι ἡ σωτηρία εἶναι ἀποτέλεσμα ἐξ ὀλοκλήρου τῆς πρωτοβουλίας τοῦ Θεοῦ, τόσο στὴν ἀποστολὴ τοῦ Χριστοῦ ὅσο καὶ τῶν ἀκολουθῶν του νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιο· οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦν νὰ συνεισφέρουν τίποτε γιὰ τὴ δική τους σωτηρία. Τὸ μόνο «ἔργο» πού ἀπαιτεῖται ἀπὸ αὐτοὺς δὲν εἶναι κάτι ἄλλο παρά ἡ πίστις καὶ ἡ ἀφοσίωσή τους.

Στὴν περίπτωση κάποιων ἀνθρώπων ἡ συνεχιζόμενη ἄρνησή τους νὰ πιστεύσουν ὀφείλεται στὴ θεία σκλήρυνση τῶν καρδιῶν τους, προφανῶς ὡς κρίση ἐπάνω τους γιὰ τὴν προηγούμενη ἄρνηση νὰ πιστέψουν. Τὸ ἐρώτημα γιὰ ἐκείνους πού δὲν εἶχαν ποτέ τὴν εὐκαιρία νὰ ἀκούσουν τὸ Εὐαγγέλιο δὲν ἐγείρεται. Ὁ Παῦλος φαίνεται νὰ πιστεύει ὅτι ὅλοι οἱ Ἰσραηλίτες ἔχουν ἀκούσει τὸ μήνυμα ἀπὸ τοὺς ἀγγελιαφόρους πού ὁ Θεὸς στέλνει, καὶ προτρέπει τὴ σπουδαιότητα τῶν εὐαγγελιστῶν, πού φέρουν τὸ Εὐαγγέλιο στὸν κόσμον (Ῥωμ. 10:14-21).

7. Ἡ νέα ζωὴ τῶν πιστῶν σέ ἐνότητα μὲ τὸν Χριστό. Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἰωάννης συμφωνοῦν στὴ βαθιὰ κατανόησή τους γιὰ τὴν πνευματικὴ σχέση μεταξύ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν πιστῶν, τόσο συλλογικά ὅσο καὶ ἀτομικά. Στὸν Παῦλο, αὐτὸ ἐκφράζεται κυρίως ἀπὸ τὴν ἔκφραση ἐν Χριστῷ, ἡ ὁποία καθορίζει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν σχέση τους μὲ τὸν Χριστό. Ἡ ἀμοιβαία σκέψη ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι

στοὺς πιστοὺς σπανίζει συγκριτικῶς· Χριστῷ συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ (Γαλ. 2:20· πρβλ. Ἐφεσ. 3:17· Κολ. 1:27).

Συλλογικῶς, ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ σῶμα καὶ ἡ νύμφη τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἀργότερα οἱ ἐπιστολές ἐκφράζουν αὐτὴ τὴν ἄποψη τῆς θείας πληρότητας πού ρεεῖ ἀπὸ τὸν Χριστό στὴν Ἐκκλησία. Μέσα ἀπὸ τὴν σχέση μὲ τὸν Χριστό, οἱ πιστοὶ νὰ κατανοήσουν ὅτι πέθαναν μὲ τὸν Χριστό καὶ ἔχουν ἀναστηθεῖ σὲ μιὰ νέα ζωὴ, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἔσονται (Α΄ Θεσ. 4:17). Ὁ Ἰωάννης μιλάει γιὰ ἀμοιβαία ἐνοίκηση μεταξύ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν πιστῶν καὶ μεταξύ τοῦ Πατέρα καὶ τῶν πιστῶν· ὅλα αὐτὰ συνδέονται στενὰ μὲ τὴ δράση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος πού ἔρχεται ἢ δίνεται στοὺς πιστοὺς. Ὁ Ἰωάννης δὲν ἔχει τὴν ἐννοια τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως μὲ τὸν Χριστό, ἀλλὰ πλησιάζει στὴν ἐννοια τοῦ θανάτου μὲ τὸν Χριστό (Ἰω. 12: 24-26). Ἀναπτύσσει τίς εἰκόνες τῆς ἀμπέλου καὶ τῶν κλημάτων τῆς περιγράφοντας τὴν σχέση τῶν πιστῶν πρὸς τὸν Χριστό, καὶ ὁ Παῦλος ἀναλόγως, σὲ σύντομη ἀναφορά του, τὴν ἐλιά καὶ τὰ κλαδιά τῆς (Ῥωμ. 11:16-24). Ὁ Ἰωάννης ἀναφέρει ὅτι τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενο τῆς αἰώνιας ζωῆς εἶναι νὰ γνωρίσει κανεὶς τὸν Θεό (Ἰω. 17:3), σκέψη πού ἀπαντᾷ συνοπτικῶς στὸν Παῦλο (Φιλ. 3:8· πρβλ. Ἐφεσ. 3:19). Σὲ ἀμφότερα τὰ ἱερά κείμενα ὑπάρχει συχνὴ ἀναφορά στὴ λειτουργία τῆς προσευχῆς ὡς φυσικῆς ἔκφρασης τῆς στενῆς σχέσης μεταξύ τῶν πιστῶν καὶ τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Θεοτόκος στό τροπάριο «Ὁ Μονογενής...» καί τό Σύμβολο τῆς Πίστεως

Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ

Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Α) Ο ὙΜΝΟΣ «Ὁ Μονογενής Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ...», κατ' ἄλλους ποίημα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ κατ' ἄλλους παλαιότερο¹, εἶναι ὕμνος Χριστολογικός καὶ θεωρεῖται «περίληψις τοῦ ὅλου μυστηρίου τῆς Θείας Οἰκονομίας. Μᾶς γνωρίζει πῶς τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς μακαρίας Τριάδος, ὁ μονογενής Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, φύσει ἀθάνατος, ἀπαθὴς καὶ στρεπτός ὑπάρχων, κατεδέξατο δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ὅχι μόνο νὰ σαρκωθῆ ἔκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου, ἀλλὰ καὶ νὰ δεχθῆ σταυρὸν καὶ θάνατον, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου Αὐτοῦ θανατώσῃ τὴν ἁμαρτίαν, ἀποκτείνῃ τὸν διάβολον καὶ οὕτως, ἀπαλλάσσων ἡμᾶς ἀπὸ τῆς δουλείας αὐτοῦ, σώσῃ ἡμᾶς»².

Ὡς ἓνα μικρὸ σύμβολο πίστεως μᾶς θυμίζει ὅτι κέντρο τῆς θείας Λειτουργίας εἶναι ὁ Χριστός, ὁ ἐκ Παρθένου σαρκωθεὶς «ἀτρέπτου μεινάσης τῆς θεότητος καὶ ἀσυγχύτου, εἷς ἐστὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, ἐνανθρωπήσας καὶ σταυρωθῆναι καταδεξάμενος, ὁ καὶ ἐν τρισαγίῳ ὕμνῳ συνδοξαζόμενος ὑπὸ τῶν νοερῶν καὶ οὐρανίων δυνάμεων. Ἀνεκφοιτήτως γὰρ καὶ ἀχωρίστως τῶν πατρικῶν κόλπων καταβάς σεσάρκωται. Αὐτὸς οὖν ἐστὶ ὁ σῶζων ἡμᾶς»³. Ὁ Χριστός «τὴν αὐτοῦ Μητέρα ὑπὲρ ἡμῶν ἐξελέξατο»⁴ καὶ «ἐγεννήθη ἐξ αὐτῆς ἀσυγχύτως καὶ

ἀσυνδοιάστως, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος»⁵. Ὅλη ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας περὶ ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου στό πρόσωπο τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, «διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν», περικλείεται σ' αὐτόν τὸν μικρὸν ὕμνο τῆς θείας Λειτουργίας, σ' αὐτόν «τόν παιάνα τῆς νίκης»⁶ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου.

Β) Αὐτὴν τὴν ἀλήθεια ὅτι ὁ μονογενής Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καταδέχτηκε νὰ γίνῃ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν Παρθένο, χωρὶς νὰ χάσει τὴ θεότητά Του, τὴν ὁμολογοῦμε καὶ στό σύμβολο τῆς πίστεως, τὸ «Πιστεύω», τὸ ὁποῖο εἰσηλθε στή θεία Λειτουργία τὸν 6^ο αἰ. ἀπὸ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος⁷, φαλλόμενον μάλιστα «ὑπὸ παντὸς τοῦ τῆς ἐκκλησίας πληρώματος»⁸. Αὐτὴ ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως, ἡ εὐχαριστήριος ὁμολογία τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τίς δωρεές τοῦ Θεοῦ καὶ πρωτίστως γιὰ τὴν «ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου» ἐνανθρώπηση τοῦ Λόγου, γίνεται λειτουργικὴ ἐμπειρία. Ἔργο δηλαδὴ πού μαρτυρεῖ ὅτι στή θεία Λειτουργία ἐνεργεῖται ἐσαεὶ τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας μας: «οὕτω φαινόμεθα ζῶντες ὁμοῦ καὶ πολιτευόμενοι, καὶ τὰ μὲν πάθη σαρκὶ τοῦτον ὑπομεμενηκέναι ὁμολογῶμεν· ἀπαθῆ δὲ τούτου φυλάττεσθαι τὴν θεότητα»⁹.

Ὁ ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης, ἐρμηνεύοντας τὸ περιεχόμενο τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως καὶ ἰδιαίτερος τούς στίχους «Καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα», τονίζει ἀρχικά ὅτι ὁ Θεός Λόγος δὲν σαρκώθηκε κατὰ φαντασίαν, ἀλλὰ πραγματικά: «εἰ γὰρ φαντασία ὤφθη, τὸ πᾶν τῆς οἰκονομίας κενόν»¹⁰. Στὴν πραγματικὴ αὐτὴ ἐνσάρκωση γιὰ τὴ σωτηρία μας, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον «συνυπόργησε. Μία γὰρ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμις τῶν τριῶν. Μόνος δὲ ὁ Λόγος σεσάρκωται, καὶ οὐχὶ ὁ Πατὴρ ἢ τὸ Πνεῦμα»¹¹. Ἡ Παναγία Παρθένος¹² «ἀσπόρως καὶ ἀπερικαλήπτως»¹³, κατὰ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸ Δαμασκηνό, πρόσφερε τὴ δική της γαστέρα, ὥστε ὁ ἄσαρκος Λόγος νὰ προσλάβει ἐξ αὐτῆς «τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου φυράματος, σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ὥστε αὐτὴν χρηματίσαι τῇ σαρκὶ ὑπόστασιν, τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπόστασιν, καὶ σύνθετον γενέσθαι τὴν πρότερον ἀπλῆν οὖσαν τοῦ Λόγου ὑπόστασιν»¹⁴.

Ὁ Θεός, κατὰ τὸν ἅγιο Συμεών, μποροῦσε ἐξ ἀρχῆς νὰ δημιουργήσει τὸν ἄνθρωπο καὶ ἀπὸ ἄλλη ὕλη. Δέν τὸ θέλησε ὁμως, «ἵνα μὴ ἀκοινωνήτως πρὸς ταύτην ἔχων τὴν κτίσιν, οὐ δύναται μένειν, ἢ κοινωνίαν ἔχειν ἐν αὐτῇ – οὕτω δὲ καὶ τὴν ἀνάπλασιν ποιῶν τοῦ ἀνθρώπου, οὐχ ἑτέραν ὕλην προσλαβέσθαι ἠθέλησεν, ἵνα μὴ ἡ παραπεσοῦσα φύσις ἡμῶν ἐναπομείνη τῷ πτώματι. Εἰ γὰρ μὴ ἀπὸ τῶν αἱμάτων τῆς Παρθένου, τῆς ἐκ τοῦ Ἀδάμ καταγομένης, τὴν σάρκα ἦν εἰληφώς, πῶς ἂν τὸ συγγενὲς πρὸς ἀνθρώπους εἶχεν; ἢ πῶς τὸν ἀπὸ Θεοῦ ἁγιασμὸν ἐλαμβάνομεν; ἢ πῶς ἂν ἐζώωθημεν οἱ νενεκρωμένοι, μὴ τῆς ζωῆς ἐλθούσης ἡμῖν;»¹⁵. Μετέχει δηλαδή ὁ Θεός τοῦ ἰδίου φυράματος, γιὰ νὰ μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ κοινωνεῖ μαζί του καὶ νὰ χαίρεται τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν στὴν Ἐκκλησία καὶ τὰ μυστήριά της, τὸ πλήρωμα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ θεία Εὐχαριστία¹⁶, καθ' ὅσον στό Κυριακό σῶμα «κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ σωματικῶς, ὅπερ ἐστὶν οὐσιωδῶς»¹⁷.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: **1.** Γ. Χ. Παρασκευοπούλου (Ἀρχιμ.), Ἑρμηνευτικὴ ἐπιστάσις ἐπὶ τῆς θείας Λειτουργίας, Πάτραι 2005, σ. 267. **2.** Ἐπισκόπου Διονυσίου Λ. Ψαριανοῦ (Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης), Ἡ θεία Λειτουργία, Ἀθήναι 1986, σ. 142. **3.** Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, Ἱστορία Ἐκκλησιαστικῆ..., PG 98, 405 Α. Πρβλ. Θεοδώρου Ἐπισκόπου Ἀνδιδίων, PG 140, 433C. **4.** Συμεών Θεσσαλονίκης, Διάλογος..., ἡ', PG 155, 292B. **5.** Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 424A. **6.** Γρηγορίου (Ἱερομονάχου), Ἡ θεία Λειτουργία..., Ἅγιον Ὄρος 31993, σ.166. **7.** Ἰ.Β. Κογκούλη - Χ.Κ. Οἰκονόμου - Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐκδ. «Λυδία», Θεσσαλονίκη 2002, σσ.162-163. **8.** Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Περὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας, Γ', 2, PG 3, 425C. **9.** Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 425D. **10.** Συμεών Θεσσαλονίκης, PG 155, 768D. **11.** Συμεών Θεσσαλονίκης, PG 155, 769C. **12.** Γιὰ τὸ μυστήριον τῆς Παρθενίας τῆς Θεοτόκου, βλ. Χ.Α. Σταμούλη, Θεοτόκος καὶ ὀρθόδοξο δόγμα, σσ. 69-117. Ἰ. Ο. Καλογήρου, Μαρία ἡ ἀειπάρθενος Θεοτόκος κατὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, Θεσσαλονίκη 1957, σσ. 3-30. **13.** Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκφρασις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, 3, 7, PG 94, 1008D. **14.** Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, ὁ.π., PG 94, 1009A. **15.** Συμεών Θεσσαλονίκης, ὁ.π., PG 155, 769D. **16.** Συμεών Θεσσαλονίκης, Διάλογος..., ΕΖ', PG 155, 233B. **17.** Ἐδρυχίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Λόγος εἰς τὸ Πάσχα καὶ τὴν Εὐχαριστίαν, PG 862, 2393D.

50. Βασικά θέματα τῆς Κατήχησης Ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας

π. Ἀλεξάνδρου Καριώτογλου

ΤΟ ΚΥΡΙΩΣ ΜΥΣΤΗΡΙΟ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος ξεκινᾷ μέ τόν ἴδιο τρόπο πού ξεκινᾷ ἡ Θεία Λειτουργία, ἐπειδή στήν ἀρχαία Ἐκκλησία ἐτελεῖτο μέσα στή Θεία Λειτουργία καί ὄχι χωριστά ὅπως σήμερα. «*Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος...*». Ἀκολουθεῖ ἡ Μεγάλη Λιτανεία, ὅπου ἀνάμεσα σέ ὅλες τίς προτροπές ὑπάρχει καί αὐτή: «*ὑπὲρ τοῦ νῦν προσερχομένου τῷ ἁγίῳ Φωτίσματι καί τῆς σωτηρίας αὐτοῦ...*». Ὁ π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν σχολιάζει: «*Ὁ κόσμος, ἡ Ἐκκλησία, καί τώρα αὐτός ὁ ἕνας ἄνθρωπος καί ἡ σωτηρία του! Ἀντίθετα ἀπό τίς ἀνθρώπινες ἰδεολογίες, πού ἐνῶ δοξάζουν καί ἐξυμνοῦν τόν ἄνθρωπο, στήν πραγματικότητα τόν ὑποτάσσουν στόν κόσμο καί τόν μειώνουν σέ συλλογική, ἀπρόσωπη καί ἀφηρημένη “ἀνθρωπότητα”, τό Εὐαγγέλιο πάντοτε σκοπεύει στό πρόσωπο. Εἶναι σάν νά ἔχει δημιουργηθεῖ ὁλος ὁ κόσμος γιά τόν καθένα ἄνθρωπο καί ἡ σωτηρία τοῦ καθενός ἀνθρώπου νά εἶναι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πολυτιμότερη ἀπό ὅλον τόν κόσμο»¹. Στή συνέχεια ὁ πρεσβύτερος διαβάζει τή «μυστική εὐχή», μέσα στήν ὁποία γίνεται φανερό ὅτι τό Βάπτισμα δέν εἶναι αὐτοσκοπός, ἀλλά πρόκειται γιά τό ξεκίνημα πορείας, στήν ὁποία ἀποφασιστικό ρόλο διαδραματίζει ὁλό-*

κληρη ἡ κοινότητα καί ιδιαίτερα ὁ ἱερέας: «Καί μόρφωσόν σου τόν Χριστόν ἐν τῷ μέλλοντι ἀναγεννᾶσθαι, διὰ τῆς ἐμῆς ἐλεεινότητος».

Θά χρειαστεῖ νά ἐξηγήσουμε στόν κατηχούμενο ὅτι τό Βάπτισμα εἶναι «λουτρόν παλιγγενεσίας», ἀναγέννηση, «παλινόρθωση τῆς ἀδαμιαίας φύσεώς μας συγκεφαλαιωμένης ἐν Χριστῷ μέ τό σωτήριο ἔργο του»². Ὁ ὅρος βαπτίζω σημαίνει βυθίζω, καταδύω καί ἡ κατάδυση ἦταν ἀπό τήν ἀρχαία ἐποχή ὁ μοναδικός τρόπος τοῦ μυστηρίου. Ἡ ἀναγέννηση ἐνεργεῖται ἐπομένως «ἐξ ὕδατος καί πνεύματος» (Ἰω. 3, 5-7). Τό βαπτισματικό νερό γίνεται «ὄχημα χάριτος», «ὑδωρ γεννητικό» καί «μήτρα ὕδατος», κατά τόν ἅγιο Κλήμεντα τόν Ἀλεξανδρέα. Γι' αὐτό καί ἡ πρώτη εὐχή εἶναι εὐχή εὐχαριστίας. Μέ τήν εὐχή αὐτή δοξολογοῦμε τόν Θεό, γιατί μᾶς ἔκανε μάρτυρες τῆς δημιουργίας καί ὅλων τῶν γεγονότων, τά ὁποία σημάδεψαν τήν ἀπόφασή του νά διασώσει τόν ἄνθρωπο ἀπό τή φθορά πού τυραννοῦσε τόν κόσμο ὅλο. Τό κύριο γεγονός πού μνημονεύεται εἶναι ἡ σωτηρία μέσω τοῦ Ἀναστάσιου Σεσαρκωμένου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καλεῖται τό Ἅγιο Πνεῦμα νά ἀγιάσει τό νερό. Ἔτσι ἐξαγιαζεται ἡ ὕλη, ἀπελευθερώνεται ἐν Χριστῷ καί γίνεται τό σύμβολο τῆς δόξας καί παρουσίας τοῦ

Θεοῦ, «τό μυστήριο τῆς ἐνέργειας καὶ κοινωνίας Του μέ τόν ἄνθρωπο». Κατά τόν ἴδιο τρόπο πού γίνεται ἡ Εὐχαριστία καὶ μεταβάλλεται τό φωμί καί τό κρασί σέ Σῶμα καί Αἷμα τοῦ Κυρίου, ἔτσι καί στό Βάπτισμα καί σ' αὐτή τήν κύρια εὐχή ὁ ἱερέας καλεῖ τόν Θεό: «ἀνάδειξον τὸ ὕδωρ τοῦτο, ὕδωρ ἀπολυτρώσεως, ὕδωρ ἀγιασμοῦ, καθαρισμόν σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἄνεσιν δεσμῶν, ἄφεσιν παραπτωμάτων, φωτισμόν ψυχῆς, λουτρόν παλιγγενεσίας, ἀνακαινισμόν πνεύματος, υἰοθεσίας χάρισμα, ἔνδυμα ἀφθαρσίας, πηγὴν ζωῆς». Γράφει ὁ π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν: «Αὐτό εἶναι τό νόημα τῆς εὐλογίας τοῦ ὕδατος. Εἶναι ἡ ἀναδημιουργία τῆς ὕλης καί δι' αὐτῆς τοῦ κόσμου ἐν Χριστῷ. Εἶναι τό δῶρο αὐτοῦ τοῦ κόσμου στόν ἄνθρωπο. Εἶναι τό δῶρο τοῦ κόσμου ὡς κοινωνία μέ τό Θεό, ὡς ζωή, σωτηρία καί θέωση»³.

Ὁ πρός τό φῶτισμα πρεσερχόμενος στή συνέχεια ἀλείφεται μέ λάδι, σύμβολο τῆς ζωῆς, χαρᾶς καί συμμετοχῆς «σ' αὐτή τή μυστηριώδη καί ἄρρητη οὐσία τῆς ζωῆς. Μέ μιά εὐχή ἀποκαθίσταται ἡ ἀληθινή λειτουργία του, ὡς δῶρο θεραπείας, δῶρο εἰρήνης, δῶρο πνευματικῆς δύναμης καί ζωῆς. Ἀλείφεται ὅλο τό σῶμα μέ τό «ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως»,

ὅπως ἀλείφονταν οἱ ἀθλητές στήν ἀρχαία ἐποχή γιά νά μποῦν στό στάδιο καί νά ἀγωνισθοῦν. Ὁ κατηγούμενος ἀλείφεται γιά νά εἰσέλθει στό στάδιο τῆς πνευματικῆς ζωῆς καί νά ἀγωνισθεῖ μέ τρόπο πνευματικό.

Τό κέντρο τῆς ἀκολουθίας τοῦ Βαπτίσματος εἶναι ἡ κατάδυση τοῦ βαπτιζομένου στό εὐλογημένο καί ἀγιασμένο ὕδωρ μέ τήν ἐπίκληση τῆς Ἀγίας Τριάδος, γι' αὐτό καί τό Βάπτισμα λέγεται «μυστήριο τῆς Τριάδος». Ὁ Νικόλαος Καβάσιλας μᾶς ὑπενθυμίζει κάτι τό ὁποῖο πρέπει νά τό γνωρίζει ὁ κατηγούμενος. Τό ἄλειμμα μέ τό λάδι ὑπενθυμίζει τό ἄλειμμα τοῦ Ἰησοῦ, ὅταν τόν ἐτοίμαζαν νεκρό γιά τόν ἐνταφιασμό του, ἐνῶ ἡ τρισσή κατάδυση στό νερό «τόν τριήμερον θάνατον τοῦ Σωτῆρος εἰσάγει»⁴. Ἔτσι στήν κατάδυση ὁ Θεός ἀπαντᾷ μέ τήν Ἀνάσταση. «Τό πλάσμα δέχεται τήν ἀρχή τοῦ εἶναι καί σάν ἄγαλμα προπλάθεται πάνω στό θεῖο του ἀρχέτυπο. Αὐτό εἶναι ἡ ἀκεραίωση τῆς παλινορθωμένης εἰκόνας. Τό ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος ἐξαφανίζει τήν σφραγίδα τοῦ ἐχθροῦ, τήν οὐλή τοῦ ἀρχικοῦ ἀμαρτήματος καί ἐντυπώνει τήν “σφραγίδα”, τόν ἀλύμαντον “τύπον”, ἀπ' τόν ὁποῖο οἱ ἄγγελοι ἀναγνωρίζουν τούς πιστούς»⁵.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: 1. Alexander Schmemman, *Ἐξ ὕδατος καί πνεύματος. Λειτουργική μελέτη τοῦ Βαπτίσματος*, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 1984, σ. 60. 2. Παύλου Εὐδοκίμου, *Ἡ Ὁρθοδοξία*, ἐκδ. Ρηγόπουλος, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 370. 3. Alexander Schmemman, ὁ.π., σ. 71. 4. Νικολάου Καβάσιλα, *Περί τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς*. 5. Π. Εὐδοκίμου, ὁ.π., σσ. 372-373.

Ἡ ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας ΙΒ΄ Ὁ Θεός ἰδρύει καί συντηρεῖ τήν Ἐκκλησία

Δημήτρη Μαυρόπουλου

Ὁ Ἑρμᾶς, χριστιανός συγγραφέας τῶν ἀρχῶν τοῦ 2^{ου} αἰ., παραθέτει στό ἔργο του Ποιμῆν τήν ἐξῆς ἀποκαλυπτική εἰκόνα: «Ἀπεκαλύφθη δέ μοι, ἀδελφοί, κοιμωμένῳ, ὑπὸ νεανίσκου εὐειδεστάτου λέγοντός μοι· Τήν πρεσβυτέραν, παρ' ἧς ἔλαβες τὸ βιβλίδιον, τίνα δοκεῖς εἶναι; Ἐγὼ φημι· Τήν Σίβυλλαν. Πλανᾶσαι, φησίν, οὐκ ἔστιν. Τίς οὖν ἔστιν; φημί. Ἡ Ἐκκλησία, φησίν. Εἶπον αὐτῷ· Διατί οὖν πρεσβυτέρα; Ὅτι, φησίν, πάντων πρώτη ἐκτίσθη διὰ τοῦτο πρεσβυτέρα, καί διὰ ταύτην ὁ κόσμος κατητίσθη» (Ποιμῆν, Ὅρασις β΄, IV). Ἡ διατύπωση μᾶς ἐπιτρέπει νά ἐννοήσουμε τήν Ἐκκλησία ὡς πραγματικότητα πού προϋπάρχει τοῦ κόσμου καί ἀποτελεῖ τή συνθήκη τοῦ κόσμου. Μέ ἄλλα λόγια, ὁ κόσμος δημιουργήθηκε γιά νά εἶναι Ἐκκλησία. Μᾶς ἐπιτρέπει ἐπίσης νά ἀντιληφθοῦμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία, συνδεδεμένη μέ τήν τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ, προσδιορίζει ἐπίσης τήν τριαδικότητα τοῦ ἀνθρώπου, συνθήκη πού διατυπώνεται μέ τόν ὄρο «κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν». Προχωρώντας ἕνα βῆμα ἀκόμα, μπορούμε νά ἀντιληφθοῦμε τήν Ἐκκλησία ὡς τόν τόπο καί τόν τρόπο τῆς ζωῆς τῶν πιστῶν ἐν Χριστῷ, ζωή πού ὀρίζεται ὡς ἀγάπη («ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν»). Μέ τό ὄνομα μάλιστα «Ἄνω Ἱερουσαλήμ» ἀντιλαμβάνομαστε τήν Ἐκκλησία νά

ἔρχεται ἀπό τά ἔσχατα (βλ. Ἀποκ. 21,2: «Καί τήν πόλιν τήν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ καινήν εἶδον καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ»), ὥστε νά μπορούμε νά μιλάμε γιά μιά σύνδεση πρωτολογίας καί ἐσχατολογίας, ἢ καί νά συμπεραίνουμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ τό ὅλον τοῦ κόσμου. Ἀσφαλῶς ἡ ἀνταρσία δείχνει νά διαταράσσει τήν ἁρμονία τῆς δημιουργίας, σέ σκοτεινούς μάλιστα αἰῶνες (αἰῶνες τῆς ἀγνωσίας καί τῆς σύγχυσης) δείχνει νά «ἀκυρώνει» τήν παρουσία τῆς Ἐκκλησίας. Τό μυστήριο ὅμως τῆς θείας Οἰκονομίας θά ξαναφέρει στό προσκῆνιο τῆ σύνδεση Θεοῦ καί ἀνθρώπου, ἐξαιρέτως μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, καί θά ἐμφανίσει τήν Ἐκκλησία ὡς δυναμικό σῶμα τοῦ Χριστοῦ πού πορεύεται πρὸς τήν ἔσχατη Βασιλεία, γιά νά ὀλοκληρωθεῖ ἡ δημιουργία τοῦ Θεοῦ πού διαταράχθηκε (καί διαταράσσεται) ἀπό τήν ἁμαρτία, ὥστε νά «καταντήσουν» νά εἶναι «τὰ πάντα καί ἐν πᾶσι Χριστός».

Ἀντιλαμβάνομαστε τή δημιουργία τοῦ κόσμου ὡς ἀγαπητική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ πού ἐκφράζει τή βούλησή του νά κοινωνήσῃ μέ τόν ἄνθρωπο, στόν ὅποιο τά πάντα χαρίζονται. Πρόκειται γιά διαρκῆ κίνηση δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ πρὸς τή δημιουργία του καί τό πλήρωμά της. Ὡς κί-

νηση δωρεᾶς δέν ἐμπεριέχει συναλλαγή ἢ ἀνταλλαγή, δεδομένης ἄλλωστε τῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων, τῆς θείας καί τῆς ἀνθρώπινης. Εἶναι μία κίνηση πού χαρίζεται στήν κτιστή φύση, στόν ἄνθρωπο, χωρίς ὁ Θεός νά ζητεῖ ἀπό τόν ἄνθρωπο κάποιο ἀντάλλαγμα, ἐκτός τῆς ἐλεύθερης θέλησής του νά κοινωνεῖ μέ τόν Θεό, γιατί οὕτως ἢ ἄλλως ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά δώσει ὅποιοδήποτε ἀντάλλαγμα ἔναντι αὐτῆς τῆς δωρεᾶς. Στήν ἱερή γλῶσσα αὐτή ἡ κίνηση ὀνομάζεται θεία Χάρις· ἐπομένως ὀνομάζουμε θεία Χάρις τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο. Πῶς γίνεται ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο, ὥστε ὁ δεύτερος νά γίνεται κοινωνός θείας φύσεως; (βλ. Β΄ Πέτρ. 1.4: «*ἵνα γένησθε θείας κοινωνοί φύσεως*»). Δέν εἶναι δυνατό νά ἀναμειχθεῖ ἡ φύση τοῦ Θεοῦ μέ τή φύση τοῦ ἀνθρώπου, ὅχι γιατί δέν θέλει ἢ γιατί δέν εἶναι σωστό, ἀλλά γιατί εἶναι πέραν τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Ἡ φύση τῆς θεότηας δέν ἀναμειγνύεται μέ τή φύση τῆς ἀνθρωπότητας, καί εὐρύτερα μέ τήν κτιστή φύση. Αὐτό λοιπόν μέ τό ὅποιο ἐνώνεται ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι αὐτή ἡ ἴδια ἢ φύση τοῦ Θεοῦ, ἀλλά οἱ ἐνεργειές της, ἢ, νά τό πῶ μέ μία ἄλλη λέξη, οἱ δυνάμεις τῆς φύσεως. Ἡ φύση ἔχει δυνάμεις καί αὐτές τίς δυνάμεις τίς ὀνομάζουμε ἐνεργειές – ἄκτιστες ἐνεργειές. Τό ἄκτιστον ἔχθει αὐτές τίς ἐνεργειές του μέσα στήν κτίση, στό κτιστόν. Τό κτιστόν συνδέεται ἢ, ἂν θέλετε, διαποτίζεται ἀπό αὐτές τίς ἐνεργειές. Ἡ παρουσία αὐτῶν τῶν ἐνεργειῶν μεταποιεῖ τό κτιστόν σέ μή θνητόν, σέ μή φθαρτόν· τό ἀφθαρτοποιεῖ, τοῦ ἀφαιρεῖ τήν κίνησή του πρὸς τήν ἀνυπαρξία, πρὸς τό μηδέν.

Αὐτές οἱ ἐνεργειές πού διαποτίζουν τό κτιστόν δέν εἶναι ἐνεργειές ἀφηρημένες, οὔτε εἶναι δυνάμεις κτιστές, ὅπως εἶναι π.χ. ἡ μαγνητική δύναμη ἢ ἡ δύναμη τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Ἐάν ἀκουμπήσεις μία ἠλεκτρική πηγὴ θά σέ διαποτίσει ἡ ἐνέργεια τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, εἴτε τό θέλεις εἴτε δέν τό θέλεις. Ἀντίθετα, οἱ ἐνεργειές τοῦ Θεοῦ πηγάζουν ἀπό προσωπική ὑπόσταση καί ἔχουν ἀπαραίτητο στοιχεῖο τόν διάλογο, τή σχέση, τήν ἀπόκριση. Αὐτό στήν ἐκκλησιαστική γλῶσσα τό ὀνομάζουμε «ἐλευθερία» ἢ, γιά νά χρησιμοποιήσω μία λειτουργική ἔκφραση, «προαίρεση». Τί σημαίνει ὅτι προαιρούμαι, ὅτι θέλω νά ἀποδεχθῶ αὐτές τίς ἐνεργειές; Τό «θέλω» δέν εἶναι μία παθητική στάση, εἶναι μία στάση ἐνεργητική. Πρέπει δηλαδή καί ἐγώ τίς δικές μου κτιστές φυσικές ἐνεργειές νά τίς ἐνεργοποιήσω πρὸς τά ἔξω· νά φύγω ἀπό τόν ἑαυτό μου καί νά βρεθῶ «ἐκτός ἑαυτοῦ», πρὸς τόν ἄλλον. Αὐτό τό ὀνομάζουμε στή νηπτική μας παράδοση ἔκσταση (ἀπό τό «ἐξίσταμαι», βγαίνω ἀπό τόν ἑαυτό μου). Ἐτσι ἡ Ἐκκλησία υἱοθετεῖ τώρα τήν πρώτη κίνηση πού ἀνεφερα, τήν κίνηση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τόν Θεό, ἀφοῦ τήν «διορθώνει», δίνοντάς της ἰδιαίτερο περιεχόμενο: κίνηση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τόν Θεό σημαίνει ἀπάντηση στήν κίνηση τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν ἄνθρωπο (βλ. Γαλ. 4,9: «*γνόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ*»). Κι αὐτό εἶναι τό ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς.

Ὅταν λέμε ὅτι ἔργο τῆς θεμελιωμένης καί ἰδρυμένης ἀπό τόν Θεό Ἐκκλησίας εἶναι ὁ ἀγιασμός τῶν πιστῶν, ἀναφερόμαστε κατ' οὐσίαν σέ μία σχέση. Ἀγια-

σμός τῶν πιστῶν εἶναι ἡ παρουσία μιᾶς σχέσης. Τῆ σχέση αὐτή οἱ νηπτικοί Πατέρες ὀνομάζουν «ἐρωτική». Ἡ σχέση αὐτή περιλαμβάνει τήν κίνηση τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν ἄνθρωπο καί τήν ἀπάντηση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τόν Θεό. Ὑπάρχουν κείμενα πού μιλοῦν γι' αὐτή τή σχέση, ὅπως εἶναι ἡ Κλίμαξ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου ἢ τά ποιήματα τοῦ ἁγίου Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου ἢ τά κείμενα τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ. Μιλᾶμε γιά μία διαλεκτική σχέση θείου καί ἀνθρώπινου ἔρωτα.

Δέν εἶναι δυνατόν νά φτάσει ὁ ἄνθρωπος νά νικήσει τήν ἐντός του φθορά, τή φυσική του δηλαδή φθορά, ἄν δέν ἀπαντήσει ἐνεργητικά. ἄν δηλαδή δέν κινητοποιήσει μέσα του ὅλες του τίς ἐνέργειες σέ μία φορά πρὸς τό θεῖο. Μιά τέτοια κίνηση ἀσφαλῶς σημαίνει μία ὑπερβολικά ἔντονη δυναμική γιά τή ζωή τῶν ἀνθρώπων. Στήν ἀνθρώπινη ὁμως καθημερινότητα ὑπάρχουν οἱ πολλές ἥσυχες στιγμές. Ἡ Ἐκκλησία καταφάσκει σ' αὐτές τίς πολλές ἥσυχες στιγμές καί τίς ἐντάσσει μέσα στή δική της Λειτουργία, κατά τρόπο ὥστε μέσα ἀπό τήν ἴδια μας αὐτή τήν καθημερινότητα νά ψηλαφοῦμε σιγά-σιγά αὐτόν τόν ἁγιασμό. Μέσα στήν ἐκκλησιαστική κοινότητα, μέσα δη-

λαδή στό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, βαπτίζομαστε, μυρωνόμαστε, κοινωνοῦμε, ἐνδεχομένως θεραπευόμαστε, ἐνδεχομένως παντρευόμαστε, ἐνδεχομένως ἀποφασίζουμε νά ἀκολουθήσουμε τόν ἱερό κληρο. Τέτοιες πράξεις πού ἀγιάζουν ὅλες τίς πτυχές τῆς καθημερινότητάς μας τίς ὀνομάζουμε καί «μυστήρια». Βέβαια ὅλες οἱ πράξεις τῆς Ἐκκλησίας –ὅπως π.χ. ἡ προσευχή τῆς κοινότητος, ἡ κατάθεση μιᾶς πράξης ἀγάπης, ἡ ἄσκηση– ὅλες αὐτές εἶναι ἁγιαστικές πράξεις πού ἐμπεριέχουν στοιχεῖα μυστηρίου. Μεταξύ αὐτῶν εἶναι κι αὐτές οἱ πράξεις πού συνηθίζουμε νά ὀνομάζουμε «μυστήρια» καί οἱ ὁποῖες ἐπιτρέπουν στόν ἄνθρωπο σιγά-σιγά νά μαθαίνει νά διαλέγεται μέ τόν Θεό, ὀργανώνοντας τή ζωή του γύρω ἀπό τή σχέση του μέ τόν Θεό. Τά «μυστήρια» διδάσκουν στόν ἄνθρωπο νά ἐνεργοποιεῖ σωστά τίς ἐνέργειές του, νά τίς κατευθύνει ὡς σωστή ἀπάντηση πρὸς τίς ἄκτιστες ἐνέργειες πού ζητοῦν νά τόν διαποτίσουν. Γιατί ὑπάρχει πάντα ὁ κίνδυνος ὁ ἄνθρωπος νά ἔχει ἀγαθή πρόθεση καί νά θέλει νά ἐνεργοποιεῖ τίς ἐνέργειές του πρὸς τό θεῖο, ἀλλά ἄν δέν διαχθεῖ τήν ὁδό τῆς θεογνωσίας αὐτές νά μήν κατευθύνονται πρὸς τό θεῖο, νά χάνονται, νά σκορπίζονται.

Κυριακή τῶν Ἀγίων 318 Πατέρων

Πρωτ. Γεωργίου Δορμπαράκη
τῆς Ἱ. Μ. Δημητριάδος καί Ἀλμυροῦ

«Καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες
διεστραμμένα τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν» (Πρ. Ἀπ. 20, 30)

Η ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ἔνταση τῶν λόγων τοῦ ἀποστόλου Παύλου, καθὼς ἀπευθύνεται στοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου, ἀποκορυφώνεται ὅταν μὲ προφητικό λόγο τοὺς ἀποκαλύπτει ὅτι οἱ ἐχθροὶ τῆς πίστεως, «οἱ λύκοι οἱ βαρεῖς», θά βγοῦν καὶ ἀπὸ ἀνάμεσά τους, «μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου», πού θά διδάσκουν πλάνες γιὰ νά παρασύρουν τοὺς πιστοὺς μὲ τό μέρος τους. Εἶναι τό πιό ταιριαστό ἀνάγνωσμα γιὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἀ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου πού καὶ αὐτοὶ ἀσχολήθηκαν μὲ τοὺς «λύκους» τοῦ ἀρειανισμοῦ.

1. Κάνει ἐντύπωση κατ' ἀρχάς ἡ βεβαιότητα μὲ τὴν ὁποία μιλά ὁ ἀπόστολος γιὰ τὴν ἐμφάνιση τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων. Δέν λέει «ἴσως» ἢ «μπορεῖ». Ὁ λόγος του εἶναι ὀριστικός: «ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο»: ἐγὼ τό ξέρω. Πῶς τό ξέρει; Πέρα ἀπὸ ὅσα ἢ ἴδια ἢ ζωὴ τοῦ Κυρίου καὶ ὁ λόγος Του βεβαίωσαν περὶ αὐτοῦ, πέρα ἀπὸ ὅσα τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀπεκάλυπτε γιὰ τὴν ἀνύστακτη δράση τοῦ κοσμοκράτορος τοῦ αἰῶνος τούτου διαβόλου, ἦταν ἀκριβῶς καὶ ἡ ἐμπειρία του, πνευματικὴ καὶ ἀνθρώπινη, πού τοῦ ἔδινε τὴ βεβαιότητα. Ὁ ἀπόστολος ἦταν ἀπόλυτα ρεαλιστής: ἤξερε τό πῶς κι-

νοῦνται τὰ ἀνθρώπινα πάθη καὶ τό πῶς ὁ Πονηρὸς τὰ ὑποκινεῖ καὶ τὰ ἐξάπτει.

2. Ὁ ἀπόστολος ὁμως δίνει καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ὀργάνων τοῦ Πονηροῦ, στὰ ὁποῖα ὁ Κύριος ἐπιτρέπει τὴν ὁποια δρᾶση τους:

(α) «ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες». Αὐτοὶ πού θά προκαλοῦν τὰ περισσότερα προβλήματα στὴν ὁμαλὴ πορεία τῶν πιστῶν τῆς Ἐκκλησίας θά εἶναι ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τό ἐπιβεβαιώνει διαρκῶς, μὲ πρῶτο καὶ τραγικότερο παράδειγμα τὸν προδότη μαθητὴ Ἰούδα! Τό ἴδιο ἐπιβεβαιώνει καὶ μὲ τὴν περίπτωση ὄλων τῶν αἰρετικῶν: πρωτεργάτες τῶν πλανῶν καὶ ἀκόλουθοι αὐτῶν ἦταν ἀκριβῶς ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα πολλοὶ θεωρούμενοι «πρῶτοι» αὐτῆς. Ἡ προφητεία τοῦ ἀποστόλου Παύλου – συνέχεια λόγων τοῦ Κυρίου – ἐπιβεβαιώνεται σέ ὅλη τὴν πορεία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ.

(β) «λαλοῦντες διεστραμμένα». Οἱ τέτοιου εἴδους ἄνθρωποι διδάσκουν διδασκαλίες πού διαστρέφουν τὴν ἀλήθεια. Εἶναι «οἱ λύκοι βαρεῖς», μὲ ἔνδυμα προβάτου, κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου πού ἐπαναλαμβάνει ὁ ἀπόστολος, οἱ

όποιοι αδυνατούν να δουν σωστά τόν Κύριο καί τήν ἀποκάλυψή Του. Βλέπουν ὄχι τήν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ὡς τελείου Θεοῦ καί τελείου ἀνθρώπου χωρίς ἁμαρτίες, ἀλλά αὐτό πού προβάλλει καί ἐκφράζει ἡ νοσηρή φαντασία τους καί ὁ ἐνεργούμενος ἀπό τούς δαίμονες πονηρός ἐνδιάθετος λόγος τους. Καί αἰτία γι' αὐτό εἶναι ὁ ἐγωισμός κι ἡ ἁμαρτία τους, πού τούς κάνει σάν τυφλούς ὥστε νά μή βλέπουν οὔτε Θεό οὔτε ἄνθρωπο. «Μή φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου», σημειώνει ὁ ἀπόστολος. Δηλαδή οἱ ἄνθρωποι αὐτοί δέν εἶχαν καθόλου ἀγάπη. Ἡ προτεραιότητά τους ἦταν μόνον ὁ ἑαυτός τους καί τά στενά προσωπικά τους συμφέροντα, γι' αὐτό καί λειτουργοῦσαν μέ «ἀδόκιμον νοῦν».

(γ) «τοῦ ἀποσπᾶν τούς μαθητάς ὅπισω αὐτῶν». Καί νά ἡ ἐπιβεβαίωση τῆς ἀλήθειας πού ἀναφέρθηκε: οἱ πλανημένοι «χριστιανοί» ἔχουν ὡς σκοπό ὄχι νά ὀδηγοῦν στόν Χριστό, τόν μόνο Σωτήρα τοῦ κόσμου, ἀλλά νά δημιουργοῦν ὀπαδούς καί ἀκολουθούς τους. Τί τραγική, ἀλήθεια, κατάσταση! Νά πιστεύεις ὅτι μπορεῖς νά γίνεις καθοδηγητής τῶν ἀνθρώπων, σάν νά μήν ὑφίσταται σέ σένα ἡ ἁμαρτία, σάν νά μήν ἔχει ἔρθει ἡ ἀλήθεια στόν κόσμο, ὁ Χριστός, σάν νά μήν ὑπάρχει τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ἐκκλησία. Ἀλλά ἡ πνευματική τύφλωση πού προκαλεῖ ὁ ἐγωισμός ἐκεῖ ἀκριβῶς ὀδηγεῖ: στή δαιμονική ὑπερηφάνεια καί στήν γι' αὐτό παντελῆ ἔλλειψη τῆς χάρις τοῦ Θεοῦ. Ἡ βλασφημία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος σέ ὅλο της τό μεγαλεῖο!

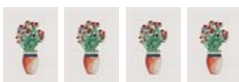
3. Ἐνώπιον τῆς τραγικότητος αὐτῆς ὁ

ἀπόστολος δίνει τήν σῶζουσα κατεύθυνση. Οἱ πρεσβύτεροι (ἀλλά καί ὅλος ὁ πιστός λαός) πρέπει:

- πρῶτον, νά ἔχουν σωστή ἐκκλησιαστική συνείδηση: ὑπηρετοῦν τήν Ἐκκλησία ὡς ὄργανα τοῦ Κυρίου καί τοῦ Πνεύματος Του. Ὅποιαδήποτε αὐτονόμηση σημαίνει ἔκπτωση στήν πλάνη καί στήν αἵρεση·

- ἔπειτα, νά προσέχουν τόν ἑαυτό τους καί τό ποίμνιό τους. Ἡ προσοχή γιά τό ποίμνιο συνυπάρχει μέ τήν προσοχή τοῦ ἑαυτοῦ. Δέν εἶναι δυνατόν ἕνας ποιμένας νά λειτουργεῖ καί νά ἀσχεῖ τό ὅποιο ποιμαντικό ἔργο του, ἔστω καί μέ μεγάλη «ἐπιτυχία», χωρίς ἡ προτεραιότητά του νά βρῖσκεται στήν καλλιέργεια τοῦ ἑαυτοῦ του. Τόσο καλύτερα προσέχει τό ποίμνιό του καί προσφέρει δυνατότητες ἀγιασμοῦ αὐτοῦ, ὅσο περισσότερο καλλιεργεῖ τίς ἀρετές καί προσέχει τήν πνευματική του ζωή·

- κι ἀκόμη: ἡ ἐγρήγορη ὡς προσοχή τοῦ ἑαυτοῦ μας καί τῶν ἄλλων περιέχει τή μνημόνευση τῆς ζωῆς τῶν ἁγίων μας. Ὁ ἀπόστολος δέν μπορούσε νά ἦταν περισσότερο σαφής: «γρηγορεῖτε», λέει, «μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καί ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμεν μετὰ δακρύων νοθετῶν ἕνα ἕκαστον». Ὅσο μελετοῦμε τή ζωή τῶν ἀποστόλων καί ἐμβαθύνουμε στή ζωή καί τόν λόγο τῶν ἁγίων μας, τόσο ξυπνάμε πνευματικά, τόσο ἡ λήθη πού ταλανίζει ὡς «δομικό» στοιχεῖο τήν ψυχή μας ἐξαλείφεται. Ὁ ἀπόστολος ἐπικεντρώνει στόν πυρῆνα τῆς κατά Χριστόν ζωῆς τήν ἀγάπη: τήν προσωπική σχέση μέ τούς ἄλλους λόγω τῆς πίστεως στόν Χριστό.

Κυριακή τῆς Πεντηκοστῆς (Πράξ. 2, 1-11· Ἰωάν. 7, 37-52, 8,12)

Ἄρχιμ. Παντελεήμονος Τσορμπατζόγλου
Δρος Θ., Βυζαντινολόγου,
Ἰ. Προϊσταμένου Ἰ. Ν. Ἀγ. Ἀναργύρων Ψυρρῆ

ΠΕΝΗΝΤΑ ΗΜΕΡΕΣ μετά τό Πάσχα (14^η τοῦ μηνός Νισάν) οἱ Ἑβραῖοι ἐόρταζαν τήν «έορτή τῶν ἐβδομάδων»: ἐπτά ἐβδομάδες τῶν ἐπτά ἡμερῶν (7x7), κατά τήν ὁποία προσέφεραν τούς πρώτους καρπούς τῆς θερινῆς ἐσοδείας θυσία στόν Ναό (Ἐξ. 34,22 καί Δευτ. 16,10). Ἡ ἐορτή προσλάμβανε πανηγυρικό χαρακτήρα καί ἦταν πολύ δημοφιλής, διότι ἀκολουθοῦσε τό Πάσχα καί οἱ προσκυνητές Ἑβραῖοι ἀπό ὄλο τόν κόσμο, πού ἔρχονταν ἀπό τά πιό μακρινά μέρη, ἀπό τήν Μεσοποτομία μέχρι τήν Ἰσπανία, γιά νά λάβουν μέρος στούς ἐορτασμούς τοῦ Πάσχα στήν Ἱερουσαλήμ παρέτειναν τήν παραμονή τους μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς καί μετά ἐπέστρεφαν στούς τόπους τους.

Αὐτό συνέβαινε ὄλα τά προηγούμενα χρόνια: τήν χρονιά ὅμως αὐτήν οἱ προσκυνητές ἔγιναν μάρτυρες μοναδικῶν γεγονότων. Ἐκπληκτοί εἶδαν γιά πρώτη φορά τήν ἀνάσταση ἑνός νεκροῦ, τοῦ Λαζάρου· ὕστερα, τήν ἀνεπανάληπτη λαϊκή ὑποδοχή πού ἐπεφύλαξαν οἱ κάτοικοι τῶν Ἱεροσολύμων σέ ἕναν διδάσκαλο Ἰησοῦ ἀπό τήν Γαλιλαία, τόν ὁποῖο μάλιστα τόν ἐπευφημοῦσαν ὡς τόν Μεσσία καί ἄκουσαν ὅτι ὁ ἴδιος εἶχε ἀναστήσει τόν Λάζαρο ἀπό τήν Βιθανία. Καί κάτι περισσότερο· μετά ἀπό λίγες ἡμέρες ἔγιναν μάρτυρες τῆς δίκης καί

τῆς καταδίκης τοῦ ραββί ἀπό τήν Γαλιλαία, τόν ὁποῖον εἶχαν ἐπευφημήσει πρίν λίγο, ὅταν οἱ ἀρχιερεῖς καί οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ τόν κατηγορήσαν στόν ρωμαῖο ἐπίτροπο, τόν Πιλάτο, ὡς ἐπαναστάτη καί ἐχθρό τοῦ Καίσαρα (Λουκ. 23,2) καί ζητοῦσαν τόν θάνατό του· ποῖοι, αὐτοί πού τόσο μισοῦσαν τήν ρωμαϊκή ἐξουσία! Στήν προσπάθεια μάλιστα τοῦ Πιλάτου νά τόν ἀπαλλάξει, μιᾶς καί δέν εὑρίσκει βάσιμες τίς κατηγορίες, «ἤδει γάρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν» (Ματθ. 27,18), καί νά κάνει χρήση τοῦ ἐθίμου νά ἀπολύει ἕναν βαρυποινίτη ἐν ὄψει τοῦ Πάσχα, αὐτοί προτίμησαν τόν διαβόητο ληστή Βαραββᾶ!

Καί νά σήμερα, μετά ἀπό πενήντα ἡμέρες, καί πάλι ἡ πόλη ἀναστατώνεται ἀπό βιαία πνοή ἀνέμου, ἡ ὁποία πλανᾶται ἐπάνω ἀπό τήν πόλη, καί ἐνῶ δέν κινεῖται φύλλο, ἔχει κατακλύσει τά πάντα καί τελικά καταλήγει σέ ἕνα σπίτι. Ὁ κόσμος συρρέει ἔξω ἀπό αὐτό τό σπίτι καί μέ περιέργεια περιμένει νά δεῖ τί θά γίνηι· ξαφνικά στούς ἐξῶστες του βγαίνουν κάποιοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀπό τά ροῦχα φαίνονται νά εἶναι Γαλιλαῖοι, καί ἀρχίζουν νά μιλοῦν γιά κάτι, τό ὁποῖο ὅπως περιέργως γίνεται κατανοητό ἀπό ὄλους, ἀφοῦ ὄλοι ἀκοῦν καί καταλαβαίνουν τή γλῶσσα τους.

Οί άνθρωποι πού μιλοῦν ἀπό τούς ἐξῶστες ἀναφέρονται σέ γεγονός πού συνέβη πρὶν ἀπὸ λίγες ἡμέρες, μόλις πενήντα, καί σχετίζεται μέ τόν ραββί ἀπὸ τὴν Γαλιλαία, ὁ ὁποῖος σταυρώθηκε μία ἡμέρα πρὶν τὴν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα... ἀλλὰ ἀναστήθηκε καί ἐμφανίσθηκε στοὺς μαθητές του!

Ἡ Ἀνάστασή Του, ἐξηγοῦν οἱ Γαλιλαῖοι πού μιλοῦν, ἔδωσε τὴ δύναμη στοὺς μαθητές νὰ σταθοῦν ἐμπρὸς τους καί νὰ μιλοῦν τώρα τίς διαφορες γλώσσες πού ἀκούγαν· Αὐτός εἶναι ὁ Μεσσίας γιὰ τόν ὁποῖο μίλησαν οἱ προφῆτες καί ὅλοι ἀνέμεναν· Αὐτός εἶναι ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ πού παρέδωσαν οἱ ἀρχιερεῖς νὰ σταυρωθεῖ, ἀλλὰ τὴν τρίτη ἡμέρα ἀναστήθηκε καί ἐμφανίσθηκε στοὺς μαθητές καί τούς ἔδωσε τὴ δύναμή Του. Αὐτός λοιπὸν ὁ Μεσσίας καλεῖ ὅλους σέ μετάνοια, δηλαδή νὰ ἀποδεχθοῦν τό ἔργο Του, τό ὁποῖο δέν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴ συμφιλίωση ἀνθρώπων καί Θεοῦ.

Τά γεγονότα τῶν τελευταίων ἡμερῶν καί ἡ συγκλονιστικὴ μαρτυρία τῶν Ἀποστόλων εἶχαν ὡς συνέπεια νὰ προκαλέσουν μεγάλη αἴσθηση καί κατάνυξη στίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων, ὥστε πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ὁμολογήσουν ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα τὴ μετάνοιά τους καί νὰ ζητήσουν νὰ βαπτισθοῦν. Ὁ ἀριθμὸς ὄλων αὐτῶν ἦταν ἰδιαίτερα ἐντυπωσιακός:

τρεῖς χιλιάδες ψυχές· ἔτσι λοιπὸν μέ τρόπο πανηγυρικὸ καί μεγαλόπρεπο ἡ Ἐκκλησία ἄρχισε τὴν ἱστορικὴ της πορεία, ἡ ὁποία συνεχίζεται εἰς τούς αἰῶνες.

Ἐξ ἀρχῆς φάνηκε σέ ὅλους ἡ ποιοτικὴ διαφορὰ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν πού πίστεψαν στὸν Χριστό καί τὸν ἀκολούθησαν, διότι ἡ ζωὴ τους ἦταν διαφορετικὴ. Ἐπεδείκνυαν ζῆλο πρωτόγνωρο, σέ σημεῖο μάλιστα νὰ πωλοῦν τίς περιουσίες τους καί νὰ τίς μοιράζουσαν στοὺς φτωχοὺς τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ, ὅπως χαρακτηριστικὰ γράφει ὁ συγγραφέας τῶν Πράξεων, ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, «εἶχον ἅπαντα κοινά» γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο ὅτι εἶχαν κοινὴ πίστη καί τὸν ἴδιο Σωτῆρα Χριστό στίς καρδιές τους. Μέ τὸν τρόπο αὐτὸν ἔδωσαν διαχρονικὸ παράδειγμα διαχειρίσεως τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, τό ὁποῖο δέν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν ἔμπρακτη φιλαδελφία. Τά ὅποια κοινωνικά προβλήματα δέν λύνονται παρά μόνον μέ πνευματικὰ μέσα· πρῶτα οἱ ἄνθρωποι μοιράζονται τὴν ἴδια Πίστη καί Ἐλπίδα καί ὕστερα μοιράζονται τά προβλήματα καί τά ἀγαθά. Ἡ κοινοκτημοσύνη τῶν ἀγαθῶν προϋποθέτει κοινότητα ψυχῶν, πού εἶναι χάρισμα καί καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ ὁποῖου τὴν Ἐπιφοίτηση ἑορτάζουμε σήμερα.

Θέματα Ποιμαντικής Ψυχολογίας Β΄

Ἄρχιμ. Ἐφραίμ Γ. Τριανταφυλλοπούλου
Δρος Θεολογίας Α.Π.Θ.
Πρωτοσυγκέλλου Ἱ. Μ. Σισανίου καί Σιατίστης

ΔΙΑΚΡΙΣΗ χρειάζεται στήν περίπτωση πού κάποιος ισχυρίζεται ὅτι πάσχει ἀπό τόν δαίμονα, ἐνῶ οἱ «κρίσεις» πού ἐμφανίζει ὡς τονικο-κλονικούς spasμούς καί πού μοιάζουν μέ αὐτούς ἐνός ἀνθρώπου πού πάσχει ἀπό δαιμονοκατοχή δέν ἔχουν παρά ἐπιληπτογενή προέλευση, ἡ ὁποία θά διαπιστωθεῖ ἀπό ἐγκεφαλογράφημα, ὅπου καί διακρίνονται οἱ ἐπιληπτογόνες ἐστίες. Καλόν εἶναι σέ αὐτές τίς περιπτώσεις νά ἀποκλείουμε κατ' ἀρχάς τόν ὀργανικό παράγοντα.

Ὁ μακαριστός π. Ἐπιφ. Θεοδωρόπουλος¹ ἔλεγε πώς, κι ἂν γιά ν' ἀποφευχθεῖ τό ἐνδεχόμενο αὐθυποβολῆς, πλησιάσουμε τόν δαιμονισμένο μ' ἕναν σταυρό ἢ μ' ἕνα λείψανο, ἢ μέ μιά εἰκόνα χωρίς νά φαινόμεστε, π.χ. τά ἀκουμπήσουμε στήν πλάτη του, ὁ δαιμονισμένος ἀντιδρᾷ, διότι ὁ δαίμονας «ἔχει μάτια» καί ἀπό πίσω. Αὐτό δέν συμβαίνει σέ ψυχιατρικῶς διαταραγμένον ἢ ἐπιληπτικό. Ἀλλά καί ἂν ἀκουμπήσουμε τόν δαιμονισμένο μέ ἄλλου εἴδους ἀντικείμενα, αὐτός δέν ἀντιδρᾷ. Συχνά τά συμπτώματα μοιάζουν, ἀλλά οἱ αἰτίες εἶναι τελείως διαφορετικές.

Κάποτε, σπανιότατα, συμβαίνει σέ ἄνθρωπο νά συντρέχουν ψυχική ἢ ἐπιληπτική νόσος καί δαιμονοκατοχή. Στήν πολύ βαριά αὐτή περίπτωση, χρειάζεται νά ἐκζητοῦμε ἀδιαλείπτως τόν θεῖο φω-

τισμό καί τό θεῖον ἔλεος, τήν προσευχή ἄλλων ἀδελφῶν καί συλλειτουργῶν, ὅπως καί νά ἀπευθυνόμεστε σέ παλαιότερους καί ἐμπειρότερους Πνευματικούς καί στόν Ἐπίσκοπο. Δέν θά ἔβλαπτε ἴσως σέ τέτοια περίπτωση νά ἀναθέταμε τό πρόβλημα σέ ἄλλον Πνευματικό, ἂν αἰσθανόμεστε ἀνεπαρκεῖς ἢ ἂν ἀναθέταμε τό ἱατρικό μέρος τῆς ὑπόθεσης σέ εὐσεβῆ ἱατρό. Πολλές φορές ἡ ἀγαστή συνεργασία Πνευματικοῦ καί χριστιανοῦ ἱατροῦ ἔχει δώσει ἄριστα ἀποτελέσματα. Ἡ ἐπιστημονική κατάρτιση, συνδυαζόμενη μέ τή ζωή ἐν Χριστῷ καί τόν πνευματικό ἀγῶνα, φωτίζει στήν διάγνωση τῆς κατάστασης καί βοηθεῖ πολύ στή λύση τοῦ προβλήματος.

Γνωρίσαμε κάποτε ἕναν νευρολόγο-ψυχίατρο, νῦν μοναχό, ὁ ὁποῖος, ὅταν συνταγογραφοῦσε φάρμακα γιά τούς ἀσθενεῖς του, τούς ὁποίους προέτρεπε νά πηγαίνουν στόν Πνευματικό καί νά ἀγωνίζονται νά μποροῦν νά κοινωνοῦν, διότι «κυρίως ἀπό τόν Χριστό θά ἔλθει ἡ θεραπεία καί εἶναι Ἐκεῖνος ὁ Ὅποιος τήν ἐπιβλέπει», ἔλεγε, ἔγραφε λατινιστί ἐπάνω στό χαρτί τῆς συνταγῆς: cum Deo, δηλαδή «σύν Θεῷ»! Ὁ συνδυασμός ἄλ-λωστε ἐπιστήμης καί θεολογίας φαίνεται εὐγλωττα στό πρόσωπο τοῦ προσφάτως ἀνακηρυχθέντος ἀγίου Λουκά

του θαυματουργού, Ἐπισκόπου Συμφε-
ρουπόλεως τῆς Κριμαίας.

Κάποτε κυρία ἰσχυριζόταν ὅτι πάσχει
ἀπό δαιμόνιο. Πήγαινε λοιπόν στὸν
Πνευματικό, νῦν Ἐπίσκοπο, καί τοῦ τό
ἔλεγε. Ὁ Πνευματικός τῆς διάβαζε
ἐξορκισμούς καί κατόπιν συγχωρητική
εὐχή γιὰ ὅσα παραπτώματα τοῦ ἔλεγε
καί τὴν προέτρεπε νά κοινωνεῖ. Προϊόν-
τος τοῦ χρόνου, δέν ὑπῆρχε βελτίωση
καί οἱ «κρίσεις» συνεχίζονταν μέ ἀμείω-
το ρυθμό, σέ σημεῖο πού καί ὁ Πνευμα-
τικός νά ἀναρωτιέται γιατί τό «δαιμό-
νιο» –ὅπως φαινόταν– δέν ὑποχωροῦσε,
ἐφ' ὅσον καί ἡ «ἀσθενής» ἀγωνιζόταν,
εἶχε μετάνοια, προσεκτική ζωὴ καί κοι-
νωνοῦσε. Ἀποφάσισε νά ἐπικοινωνήσῃ
μέ τόν ἅγιο Παῖσιο. Ὁ Ἅγιος τόν ἄκου-
σε προσεκτικά καί τοῦ εἶπε: «πάτερ μου,
τὴν ἐπόμενη φορά πού θά σοῦ κάνει
αὐτὴν τὴν κρίση πού λές, νά προσέχεις
–ὅταν τινάζεται– ἄν καλύπτει τὰ πόδια
τῆς γιὰ λόγους σεμνότητος!» Ὁ Πνευμα-
τικός προβληματίστηκε. Πράγματι, στὴν
ἐπόμενη «κρίση» διαπίστωσε μέ ἔκπληξη
αὐτό πού τοῦ εἶχε πεῖ ὁ Ἅγιος. Ἐπικοι-
νωνεῖ ἐκ νέου μαζί του, τοῦ ἐξιστορεῖ τό
συμβάν γιὰ νά πάρει τὴν ἀπάντηση:
«ἄρρωστη εἶναι πάτερ μου, στείλε τὴν
στό γιατρό νά πάρει φάρμακα. Ἄν εἶχε
δαιμόνιο δέν θά εἶχε τὴν ἔννοια ὅτι φαί-
νονται τὰ πόδια τῆς γιὰ νά τὰ καλύπτει!»

Ἄριστη ἡ διάγνωση τοῦ Ἁγίου. Τώρα
τό ἄν «ἔδινε» ἡ ἀσθενής ὅλη αὐτὴ τὴν
«παράσταση» γιὰ νά μονοπωλεῖ τό
ἐνδιαφέρον τοῦ Πνευματικοῦ –αὐτὴ ἡ
τόσο συχνὴ ἄρρωστη τάση γιὰ ἀποκλει-
στικότητα– ἢ, ἄν ἡ προσποίηση ἦταν

ὕλικο τῆς ἀσθενείας τῆς, αὐτό εἶναι θέ-
μα ἴσως– μόνο τοῦ ἱατροῦ, γι' αὐτό καί
ὁ Ἅγιος Παῖσιος εἶπε σέ ἱατρό νά πα-
ραπεμφθεῖ. Σέ κάθε περίπτωση πάντως
βοηθοῦν τὰ σπουδαῖα ἱατρικά κείμενα
τῆς Ἐκκλησίας μας πού ἐπιγράφονται:
«Εἰς πᾶσαν ἀσθένειαν».

Νά ἀναφέρουμε ἐπίσης τὴν τάση πού
ἔχουν κάποιοι πιστοί, ὅχι μόνο τίς κακο-
δαιμονίες τῆς ζωῆς τους, ἀλλὰ καί πολ-
λά ψυχοσωματικά τους προβλήματα νά
τά ἀποδίδουν σέ μάγους, στοὺς ὁποίους
κατέφυγαν ἐκεῖνοι πού τοὺς ἐπιβουλεύ-
ονται. Ἀκόμη κι ἂν ὑπάρχει βάση δικαί-
ου στοὺς ἰσχυρισμούς τους, ἡ ὑπερβολὴ
χαρακτηρίζει γενικῶς αὐτὴν τους τὴν
ἐμμονή. Τίς περισσότερες φορές πρό-
κειται γιὰ προβλήματα προσωπικά, πού
φύονται ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ζωὴ δίχως
Χριστό. Ὡς ἐξόχως ἠθικὸ ὄν ὁ Ἄνθρω-
πος, θέλοντας καί μὴ, ἔχει τὴν ἀναφορά
του στό Θεό. Συχνά, ὅταν μάλιστα λει-
τουργεῖ ἡ ἠθική του συνείδηση, ἀναπτύσ-
σεται μέσα του λόγῳ ἀπρόσεκτης ζωῆς
«λογοθέσιο φοβερό». Ἄν ἡ ἠθική συνεί-
δηση ἀπωθηθεῖ, προξενεῖται στό συνει-
δητό τριγμός, πού πολύ συχνά ἐπηρεάζει
καί τό σῶμα. Θά λέγαμε σέ σύγχρονη
γλῶσσα ὅτι ὁ σεισμός στό «ρετιρέ» δεί-
χνει ὅτι κάτι ὑπάρχει στό «ὑπόγειο».

Ἡ μετάνοια καί ἡ ἀνάληψη τῆς ἀπεριό-
ριστης προσωπικῆς εὐθύνης γιὰ ὅ,τι μᾶς
συμβαίνει καί ἡ ἐπαναφορά μας διὰ τοῦ
μυστηρίου τῆς μετανοίας στό σῶμα τοῦ
Χριστοῦ, ἀπό ὅπου ἀποκοπήκαμε, ἀπο-
τελοῦν θεμέλιο γιὰ τὴν ἴαση αὐτῶν τῶν
καταστάσεων μέ ἔκδηλα συντόμως τὰ
ἀποτελέσματά τους.

1. Βλ. Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Θεοδωροπούλου: Ὑποθήκες ζωῆς, ἐκδ. Ἐσυχαστηρίου Κεχαριτωμένης
Τροιζήνας, 1992, σσ. 216-217.

Προφητείες και μακαρόνια

π. Βαρνάβα Λαμπροπούλου

ΕΔΩ και καιρό παρατηρείται θλιβερό φαινόμενο, πού θά τό ονομάζαμε «προφητο-υστερία» και πού καμία σχέση δέν έχει μέ τήν ύγιη έσχατολογική διδασκαλία τής Έκκλησίας. Οί Πατέρες τής Έκκλησίας, μεταξύ τών όποίων και ό νεοανακηρυχθείς άγιος Παΐσιος ό Άγιορείτης, δέν έγραφαν «καζαμίες» οϋτε «τό παίζανε προφήτες». Στόν βίο τοϋ Γέροντα διαβάζουμε: «*Ιδιαίτερα στενοχωροϋσαν τόν Γέροντα οί φήμες για λόγια πού δήθεν είχε πει. «Άλλιως τά λέω», έλεγε, «κι άλλιως τά μεταφέρουν. Πολύ μέ στενοχωρεί αυτό. Ήρθε κάποιος, έγώ τοϋ έδωσα μόνον ένα ποτήρι νερό, κι αυτός πήγε στίς Καρυές και είπε: “Ο Γέροντας Παΐσιος μου είπε ότι θά γίνει πόλεμος”. Είναι νά πεις τίποτε μετά;»*»¹.

Η προφητεία ώς χάρισμα τοϋ άγίου Πνεύματος ύπήρχε και θά ύπάρχει πάντοτε στή ζωή τής Έκκλησίας, άφοϋ ή γενεσιουργός της Αιτία, τό Άγιο Πνεϋμα, «*ήν μέν άει και έστι και έσται οϋτε άρξάμενον οϋτε παυσόμενον*». Όμως οϋτε ή προφητεία π.χ. τοϋ Άγάβου για τόν λιμό (Πράξ. 21, 10), οϋτε περισσότερο ή προφητεία τοϋ Χριστοϋ για τήν καταστροφή τής Ίερουσαλήμ, είχαν σκοπό νά κάνουν τούς ανθρώπους ... νά άποθηκεϋουν κονσέρβες και μακαρόνια ή νά σηκώσουν άπό τίς τράπεζες τά λεφτά τους! Σκοπός όλων τών κατά και-

ρούς γνησίων προφητειών ήταν και είναι όχι ό πανικός αλλά ή μετάνοια, ή νήψη και ή έλπίδα. Άς αναρωτηθούμε: Τί άφυπνίζει περισσότερο πρός μετάνοιαν:

- Η δήθεν προφητεία τοϋ άγίου Παΐσιου ότι θά πάρουμε τήν Πόλη ή τό βιβλίο του Πάθη και Άρετές, τό όποιο «*τσακίζει κόκκαλα*»;

- Η δήθεν προφητεία τοϋ άγίου Κοσμά τοϋ Αιτωλοϋ ότι σέ κάποιον τρέχαγύρευε πόλεμο «*θά πιγιεί τό δαμάλι στό αίμα*» ή ή συγκλονιστική του διήγηση περί τοϋ άγίου Νικηφόρου και τοϋ μνησικάκου Ιερέως Σαπρικού;

- Και τέλος, τί άφυπνίζει περισσότερο πρός μετάνοιαν, οί έπαληθευθείσες προφητείες τοϋ ίδιου τοϋ Χριστοϋ για τήν καταστροφή τής Ίερουσαλήμ ή ή άπευθυνόμενη σέ όλους μας (και όχι μόνο στόν άφρονα πλούσιο) προειδοποίηση: «*άφρον, ταύτη τῇ νυκτι τήν ψυχῆν σου άπαιτοϋσιν άπό σοϋ*»;

Δυστυχώς ό κεντρικός άξονας τής σημερινής άκατάσχετης έσχατολογικής φλυαρίας είναι ό «*γχανάν γκινιόλ*» έρχομός τοϋ αντιχρίστου ή ή πολεμολογία! Τελικά, πιστεύει κανείς ότι αυτό τό έσχατολογικό παραλήρημα άφυπνίζει πρός σωτηριάν ή: σέ μερικούς μέν φέρνει «*ϋπνον πάσης σατανικής φαντασίας πεπληρωμένον*», ένώ στοϋς πιό πολλούς προκαλεί (έπεικώς είπειν) θυμηδιάν;

Μέχρι τότε ἡ (ὁ Θεός νά τήν κάνει ὀρθόδοξη) ἐσχατολογία μας θά τρέφεται ἀπό τά σκουπίδια τοῦ προτεσταντικοῦ φονταμενταλισμοῦ;

Μάλλον ἔπρεπε νά ἀναρωτηθοῦμε κάτι πού ἔλεγε πρῶην προτεσταντής πάστορας καί σήμερα ὀρθόδοξος ἱερέας στήν Καλιφόρνια, ὁ π. Ρίτσο. Μπάλιου. Λίγο πρὶν μεταστραφεῖ ἔλεγε: «Κουράστηκα νά τρέχω πίσω ἀπό κάθε καινούρια ἐσχατολογική μόδα, πού φυσάει στήν Ἀμερική. Τελικά τί γίνεται μέ ὄλο αὐτό τό βάρος πού δίνουμε στίς δῆθεν λεπτομέρειες σχετικά μέ τά ἔσχατα; Εἶναι αὐτό κάτι τό ὑγιές; Τό ἔκανε αὐτό ἡ πρώτη Ἐκκλησία τῆς Πεντηκοστῆς; Μερικές φορές ἔχω τήν αἴσθηση ὅτι ΞΕΡΟΥΜΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΓΙΑ ΤΑ ΕΣΧΑΤΑ, ΑΠΟ ΟΣΑ ΞΕΡΕΙ Ο ΙΔΙΟΣ Ο ΘΕΟΣ²»!!!

Μελετώντας τούς Νηπτικούς βλέπουμε ὅτι καί οἱ ἐκκλησιαστικά ἐγγυημένοι προορατικοί ἅγιοι καί προφῆτες δέν ἔκαναν κατάχρηση τοῦ χαρίσματος τους οὔτε, φυσικά, τό πρόβαλλαν ιδιαίτερα στήν ἄσκηση τοῦ ποιμαντικοῦ τους ἔργου. Ὁ μόνος ἴσως Νηπτικός Πατήρ, πού ἔλαβε ἀπό τήν Ἐκκλησία τήν προσωνομία «Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ», εἶναι ὁ ἅγιος Ἰωάννης, ὁ συνασκητής τοῦ ἁγίου Βαρσανουφίου στήν Παλαιστίνη. Ὁ φράγκος ἐρευνητής Vailhé, νομίζοντας ὅτι τά πατερικά κείμενα διαβάζονται ὅπως τά ... ὠροσκοπία, σχολίασε τήν ἐπωνυμία «ο προφήτης»: «Δέν βρῆκα στίς ἐπιστολές του κανένα προφητικό σημεῖο, πού νά μή μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ πολύ φυσικά»³! Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁμως (ἀναδεικνύοντας

τά γνήσια κριτήρια τοῦ προφήτη) ἔλεγε γιά τόν ἑαυτό του: «Ἐγὼ οὐδέν εἶμι καὶ οὐδὲν οἶδα ... Ἐγὼ ἄφρων εἶμι καὶ ἰδιώτης». Μάλιστα τόνιζε ὅτι τό νά προφητεύει κανεῖς ἀποτελεῖ ἐπικίνδυνο πειρασμό οἰήσεως, καί προτιμοῦσε νά χρησιμοποιεῖ «ταπεινῶν ῥημάτων». Μόνο πιεζόμενος «ἀπεκρίνετο, εἴ τι εἶχεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, διὰ τὴν ὑπακοήν».

Τό ὑγιές ἐσχατολογικό φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζεται πολὺ χαρακτηριστικά σέ ἀφυπνιστικότατη ἐρμηνεία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτη τῆς προφητείας τοῦ Χριστοῦ: «ἔρχεται νῦξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι» (Ἰω. 9, 4). Λέει ὁ ἅγιος: «Νῦξ ἐρχομένη ἐστὶν ἡ παντελῆς ἀνεργησία τοῦ μέλλοντος σκοτούς· ἢ καθ' ἕτερον τρόπον (γιά νά ἔλθουμε πιό κοντά) νῦξ ἐρχομένη ἐστὶν ὁ ἀντίχριστος, νῦξ καὶ σκοτός ΚΑΙ ὢν ΚΑΙ καλούμενος· ἢ πάλιν (γιά νά ἔλθουμε ἀκόμη πιό κοντά) νῦξ ἐρχομένη ἐστὶν ἡ καθ' ἐκάστην ἀμέλεια τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ» (Κεφάλαια πάνυ ὠφέλιμα, νδ', Φιλοκαλία τ. Δ', σ. 38). Ὁ ἅγιος Γρηγόριος δηλαδή μέ συγκλονιστικό «zoom» ἀπό τά ἔσχατα στό σήμερα, μᾶς συμβουλεύει: «Ἀφῆστε τό πῶς θά εἶναι ἡ “ἀνεργησία τοῦ μέλλοντος σκοτούς”· ἀφῆστε τό πότε θά ἔλθει καί ποιός θά εἶναι ὁ ἀντίχριστος· καί φροντίστε νά διορθώσετε τήν “καθ' ἐκάστην ἀμέλειαν” τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ!». Ἡ ἐσχατολογία δέν εἶναι θεωρητική ἀναφορά σέ κάποια θολά μακρινά μελλούμενα. Ἐχει ἄμεση σχέση μέ τήν ἐδῶ καί τώρα ἀσκηση καὶ μετάνοια.

1. Ὁ Ἅγ. Παῖσιος ὁ Ἀγιορείτης, Ἦσυχ. Εὐαγγ. Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, Βασιλικά 2015, σελ. 505. 2. π. Peter Gillquist, Καλῶς ἤρθατε στό σπῆτι σας, ἐκδ. Ἀκρίτας, 2008, σελ. 61. 3. Ἀμβροσίου Βεσελίνοβιτς, Βαρσανούφιος ὁ Μέγας, Ἰωάννης ὁ Προφήτης καὶ Δωρόθεος ὁ Ἀββάς, ἐν Ἀθήναις 1941, σελ. 39.

«Λόγια τοῦ Πέτρου: ἡ πέτρα, ἡ Γῆ, τό ἀξίωμα.

Ἐκ τῆς ὄρας τῆς Γαλιλαίας στόν λόφο τοῦ Βατικανοῦ

Σταύρου Γ. Γουλούλη
Δρος βυζαντινῆς τέχνης

ΕΦΘΑΣΕ στή Ρώμη ὁ Πέτρος; Ἐτσι θέλει ἡ παράδοση, ἀλλά μερικοί, ἀκόμη καί εὐσεβεῖς, στό πλαίσιο ἀντιπαράθεσης πρός τή Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία, ἀπαντοῦν ἀρνητικά. Γνωστές ἀγιολογικές ἐκκρεμότητες, ὅμως πάλι χωρίς στοιχεῖα δέν ἐνδείκνυται ἀπορριπτική θέση σέ τόσο φλέγοντα ζητήματα, στά ὁποῖα κρίθηκε καί κρίνεται ἀκόμη ἡ ἱστορία τοῦ Κόσμου, ἀλλά καί ἡ ἀξιοπιστία τῆς Ἐκκλησίας. Τό πρόβλημά τους τελικά εἶναι ἄλλο: ἡ ἀγιολογία, ἡ μή τεκμηριωμένη ἐπιστημονικά ἀλλά ἡ πιστευτή, μπορεῖ νά στηρίξει πολιτική, στήν προκείμενη περίπτωση τό λεγόμενο «Πρωτεῖο»;

Ὁ Πέτρος σέ σχέση μέ τούς ἄλλους μαθητές εἶναι λαλίστατος, πολύ ἐνεργητικός, ἀπό τήν ἐπιλογή του ὡς τήν ἀναχώρησή του ἀπό τήν Παλαιστίνη. Δέν ἦταν λόγιος, ὅπως ὁ Παῦλος, οὔτε ρωμαῖος πολίτης, ἀλλά «ἄνθρωπος ἀγράμματος» [Πράξεις 4.13], πρῶν ἐπαγγελματίας ψαράς. Ὅμως κράτησε πιό ὀργανωτικό ρόλο. Εἶναι δυνατόν ὁ Χριστός νά δημιουργοῦσε μία Ἀποκάλυψη, ὑπαρξιακή, ἐσχατολογική, χωρίς μελλοντικό ἀρχηγό, ὅσο ἦταν παρών; Νά τόν βλέπει, νά τόν ἐλέγχει, κι ἂν πέφτει νά τόν σηκώνει, νά τοῦ δίνει στήριξη, κατευθύνσεις!

Ἦταν ὁ μεγαλύτερος ἢ ἀπό τούς πιό μεγάλους σέ ἡλικία. Ἐπειδή εἶχε ἀρ-

μοδιότητες γινόταν μαχητής, ἔμπαινε μπροστά νά λύνει διαφορές ἀκόμη καί πέρα ἀπό ἐσκαμμένα, ὅπως μέ τό μαχαίρι στό αὐτί τοῦ ὑπηρέτη Μάλχου. Ἐκκλησιαστικός, εὐσυγκίνητος, πιστός σκύλος στό ἀφεντικό: κόπτεται ὅτι δέν θά ἐγκαταλείψει τόν Δάσκαλο [Μτ. 26.30-35 κ.λπ.], ἐξ-ἀνίσταται ὅταν ἀκούει ὅτι ὑπάρχει προδότης στήν ομάδα τους [Ἰω. 6.64 κ.λπ.], τρέχει σά νερά τῆς λίμνης νά ἀγκαλιάσει τόν δάσκαλό του [Ἰω. 21.7] ἢ ἀκολουθώντας ἔξω ἀπό τόν χῶρο τῆς δίκης, χωρίς συνοδό. Κι ὅταν ἀρνήθηκε, τότε ἦταν πού ἔζησε ὀδυνηρές στιγμές. Ἦταν κι αὐτός μόνος [Μτ. 26.57-68, Μκ. 14.53-65 κ.λπ.].

Ὁ Σίμων μέ τόν ἀδελφό του πρωτόκλητο Ἀνδρέα [Ἰω. 1.35-40] ἦταν ὁ πρῶτος τῆ τάξει μαθητής. Τοῦ δίδεται μυητικό ὄνομα: Κηφᾶς, Πέτρος [Ἰω. 1.42, Λκ. 6.14, Μκ. 3.16] ὡς ὁ Πιστός, ἀξιόπιστος, γιά ἀρχηγός μοναδικῆς ἀποστολῆς-λειτουργίας στόν Ἰσραήλ καί τά ἔθνη [Μτ. 10.1-16, Μκ. 6.6-13, Λκ. 9.1-6]. Εἶναι στήν κεφαλή μέ τούς δύο νεαρούς ἀδελφούς Ἰωάννη καί Ἰάκωβο, οἱ ἄλλοι δύο πού ἔλαβαν μυητικό ὄνομα, «Βοηναργές» (βροντεροί). [Μτ. 4.18-22, Μκ. 1.16-20, κ.λπ.], ἱερο-κῆρυκες, ἀλλά λογιζόμενοι καί ἐπίδοξοι ἄρχοντες στόν θρόνο τοῦ Μεσσία [Μτ. 20.20-21, Μκ. 10.35-45 κ.λπ.].

Ἡ ὅλη ἡ ἀποτυπωμένη στά κείμενα ἱστορία περί τόν Πέτρο ἀποκτᾶ χαρακτηριστική σημειολογία. Ὅριζι τή γῆ ὡς ἀρχηγός: Ὡς θεμέλιος λίθος-Πέτρος ἔλαβε τόν πιό βαρυσήμαντο ἔπαινο τοῦ Χριστοῦ σέ μαθητή, ὅτι πάνω του θά οἰκοδομηθεῖ ἡ Ἐκκλησία [Μτ. 16.13-20, Μκ. 8.27-30 κ.λπ.], ἐνδιάμεσος αὐτός, κατέχων ὡς φύλακας τίς κλεῖδες τῆς Βασιλείας, ἀσφαλίζοντας ἀπό τίς ὑποκείμενες πύλες τοῦ Ἄδῃ. Τή θεωρία τοῦ θεμέλιου λίθου ὡς ὑπαρξιακῆς-πνευματικῆς κατάστασης ἀναπτύσσει στήν Ἀ΄ Ἐπιστολή, 2.5: «... ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε οἶκος πνευματικός εἰς ἱεράτευμα ἅγιον...». Ἡ «ἄνοδος», πορεία στόν ἀνήφορο, βγάξει τόν ἄνθρωπο ἀπό βιοτικές μέριμνες, προϋπόθεση νά συναντήσῃ τόν Θεό, εἶναι κυρίαρχη λογική στόν ἀρχαῖο κόσμο. Τό ὄρος τῆς Γαλιλαίας εἶναι ὁ πρῶτος φυσικός ναός, χῶρος σύναξης καί προσευχῆς τῆς ὁμάδας, καταφύγιο καί ἀφετηρία ἱεραποστολῆς τῶν δώδεκα ἐκλεκτῶν μαθητῶν [Μκ. 3.13-19. Ακ. 6.12-16]. Ζεῖ μεγαλεῖα, ὅταν οἱ τρεῖς μυημένοι μαθητές ἀνεβαίνουν στό ὄρος τῆς Μεταμορφώσεως [Μτ. 17.1-9, Μκ. 9.2-10, Ακ. 9.28-35], ὅπου ὁ Πέτρος προτείνει νά κτίσει τρεῖς σκηνές, ἐκτός ἀπό τόν Δάσκαλο, γιά τούς Μωυσῆ καί Ἡλία, σάν νά τούς ἀφιερώνει ἕναν ναό κορυφῆς! Ἄλλά μυεῖται καί στά δύσκολα, ὅταν στή Γεθσημανή οἱ ἴδιοι τρεῖς [Μτ. 26.36-46, Μκ. 14.32-42] συμπαρίστανται στόν ἀγωνιῶντα Χριστό. Τελικά πρῶτος μαθητής γεύεται τόν θρίαμβο: ἀπό τόν Τάφο ὁ ἄγγελος δίνει ἐντολή νά εἰδοποιηθεῖ ὁ Πέτρος [Μκ. 16.7], δέχεται μέ τόν Ἰωάννη τήν ἀγγελία τῆς Ἀναστάσεως καί

εἶναι οἱ πρῶτοι πού πηγαίνουν νά ἐλέγξουν [Ακ. 24.12. Ἰω. 20.2-6]. Σέ αὐτόν ἐμφανίστηκε πρῶτα ὁ Χριστός [Ακ. 24.34. Α΄ Κορ. 15.5]. Ἔτσι τιμᾷ ὁ ἀρχηγός τόν πιστό ἐπιτελάρχῃ Του, αὐτόν πού διδασκόταν ἀπό τά λάθη του, πού ἐρωτοῦσε πόσες φορές πρέπει νά συγχωρεῖ τόν ἁμαρτωλό [Μτ. 18.21-22], τόν στρατιώτη του. Αὐτόν πού δέν Τόν ἐγκατέλειψε ὅπως μερικοί μαθητές, σκανδαλισμένοι ἀπό ὅσα ἄκουσαν καί Τόν ὁμολόγησε ὡς Χριστό τοῦ Θεοῦ (Ἰω. 6.60-71). Μέ τέτοιες ἔμπειρίες, στό ἀποχαιρετιστήριο γεῦμα στήν Τιβεριάδα παίρνει ἐντολή, τρίς, σάν νά τόν ὀρκίζει ὁ Ἀναστάς Χριστός, νά ποιμαίνει τήν Ποίμνη [Ἰω. 21.15 κ.έ.]. Τότε μαθαίνει ὅτι θά γίνῃ Μάρτυρας καί ἐρωτᾷ τί θά συμβεῖ μετά στόν Ἰωάννη, τόν καλύτερο συνεργάτη του. Εἶχε ἀγωνία γιά τό μέλλον του.

Στίς Πράξεις, στά δώδεκα πρῶτα κεφάλαια, ὁ Πέτρος κινεῖται ὡς ἐντολοδόχος τῆς Ἐκκλησίας πού κατευθύνεται ἀπό τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Πρῶτος στήν ἐναρκτήρια σύναξη τοῦ Ὑπερώου μέ τόν Ἰωάννη δεύτερο [1.13-14]. Σχολιάζονται ἕξι λόγοι του: **1.** Σέ σύναξη ἑκατόν εἴκοσι ἀτόμων [Πρ. 1.15]: προτείνει ἐκλογή δωδέκατου ἀποστόλου [Πρ. 1.16-22]. **2.** Κατά τήν Πεντηκοστή [Πρ. 2.14-36]: οἱ ἐν Πνεύματι ἐμπλησθέντες, ὅπως προφήτευσε ὁ Ἰωήλ, δέν εἶναι μεθυσμένοι: μαρτυροῦν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Ναζωραῖος ἀνεστήθη εἰς τόν θρόνον τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μέ τόν πατριάρχη Δαβίδ [2.29]. **3.** Στή στοά τοῦ Σολομῶντος στόν Ναό [3.11-26]: ὁ Θεός τῶν πατέρων δόξασε τόν ἀναστηθέντα Χριστό, κληρονόμοι του οἱ Ἰουδαῖοι ὡς υἱοί

προφητῶν. **4.** Στό Συνέδριο [4.5-12, 4.15] ἐνώπιον ἀρχόντων πρεσβυτέρων: ὁ ἀναστηθεὶς Χριστός εἶναι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς σωτηρίας. **5.** Πάλι στό Συνέδριο [5.25-32]: ὁ κρεμασθεὶς ἐπί ξύλου Χριστός, εὐρισκόμενος στά δεξιά τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀρχηγός καί σωτήρ [5.30] τοῦ Ἰσραήλ. **6.** Σέ ἀποστολική σύναξη στήν Ἱερουσαλήμ [11.1-18]: ἐβάπτισε τόν ἐθνικό στρατιωτικό Κορνήλιο, συγγενεῖς καί φίλους, βασιζόμενος στό ὄραμα στήν Ἰόππη, ὅπου εἶδε σέ σινδόνά (σύμβολο τῆς Γῆς) ὅλα τά ἔθνη νά εἶναι δικά του [10.8-17, 11.4-14]. Οἱ λόγοι ἐντάσσονται σέ κοινό παρανομαστή: ἀναφέρονται στή γῆ, στόν νέο Ναό, στό ποίμνιο καί τήν πνευματική ἐξουσία γιά διακονία πού τοῦ ἔδωσε ὁ Χριστός.

Ἡ Ἱερουσαλήμ τόν περιορίζει, φυλακίζεται δύο καί τρεῖς φορές [4.1-2, 5.17-26, 12.1-17]. Ὁ φέρων ὁμως τάς κλεῖς τοῦ Παραδείσου ἔχει ἄγγελο νά ἀνοίγει τά κλειδιά τῆς φυλακῆς, κι ἀφοῦ τόν διώκει ὁ βασιλιάς Ἀγρίππας (41-44), φεύγει «εἰς ἕτερον τόπον» (Πρ. 12.17), ἀποχαιρετώντας ὅσους βρῆκε στήν οἰκία τῆς μητέρας τοῦ Μάρκου. Οἱ Πράξεις Πέτρου ἐδῶ ὀλοκληρώνονται (στή Σύνοδο τῆς Ἱερουσαλήμ [15.6-29] εἶναι παρών, ἀλλά ἀνήκει στή διήγηση περί Παύλου). Ἐγκαθίσταται στήν Ἀντιόχεια, κέντρο τῶν ἀσιατικῶν ἐθνῶν πού ἔδωσε ὄνομα στοὺς Χριστιανούς, γιά νά ἐλέγχει τίς ἱεραποστολές. Ἦταν ἐπόμενο νά φθάσει καί στήν ἴδια πόλη τοῦ Καίσαρος ὡς ἀρμόδιος. **1.** Ὑπῆρχαν Χριστιανοί ἀκόμη καί στόν Οἶκο τοῦ αὐτοκράτορα (πρβλ. Φιλίπ. 4.22). **2.** Γράφονται ἡ δημοσιεύονται ἀπό τόν Λουκᾶ Εὐαγγέλιο

καί Πράξεις γιά νά ἐνημερωθεῖ ὁ «κράτιστος» Θεόφιλος, ὅπως καί τό Εὐαγγέλιο Μάρκου στή Ρώμη, διεπόμενο ἀπό τόν πραγματισμό τοῦ Πέτρου. **3.** Ὑπῆρχε συνήθεια -ἔφτασε ὡς τόν Μεσαίωνα- νέα πίστη νά μεταδίδεται πρῶτα στόν βασιλέα ἢ ἡγεμόνα ἐνός λαοῦ, ὅπως συνέβη μέ τόν ἐκχριστιανισμό τῆς Ἑδεσσας, Συρίας ἢ τῆς Ἀρμενίας. Αὐτό ἔκανε ὁ Χριστός, εἰσῆλθε βασιλικῶς στήν Ἱερουσαλήμ γιά νά συναντήσει τό ἱερατεῖο. Ἦταν ἡ πρωτεύουσα ἦταν ἄλλοῦ, π.χ. στό Μεδιόλανο, ὁ Πέτρος θά πῆγαινε ἐκεῖ. Δέν εἶναι γνωστό τί ἐπικοινωνία εἶχε μέ τόν κόσμο τοῦ Νέρωνα. Ἡ δεκαετία τοῦ 60 ἦταν πρόκληση. Ὁμοίως ὁ Παῦλος (περί τό 60-62), ἐπιδιώκοντας νά ἐπισκεφθεῖ τή Ρώμη [19.21], ἤθελε νά φθάσει ἀκόμη κι ὡς ὑπόδικος στό Συμβούλιο τοῦ Αὐτοκράτορα [25.11-12], ἐνῶ ὁ βασιλιάς Ἀγρίππας καί ὁ διοικητής Φῆστος τόν ἀπάλλασαν [26.32]. Ἡ προσέγγιση δέν εἶχε τελικό ἀποτέλεσμα· τό 64 ἀντιστράφηκαν οἱ ὅροι ἀπό πραγματικό Θηρίο τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας. Ὁ Παῦλος μαρτύρησε, ὅπως κι ὁ Πέτρος, «ἐκτείνας τὰς χεῖρας» [Ἰω. 21.18-19]. Θάφτηκε στόν λόφο τοῦ Βατικανοῦ.

Ἡ παρουσία τοῦ Πέτρου στή Ρώμη δέν δημιουργεῖ ἱστορικά προβλήματα, μᾶλλον ἐλαφρύνει ἀπό πολλά ἄλλα, ἀποδομώντας προσπάθειες μεταγενέστερης καταχρηστικῆς ἀξιοποίησης τοῦ γεγονότος ὅτι ἐπιλέχθηκε ὡς ρυθμιστής στόν πνευματικό Ναό πού ἔστησε ὁ Χριστός. Ἦταν λύση διακονίας καί ὄχι δικαίωμα, καί μάλιστα στόν βαθμό νά ἐλέγχονται οἱ συνειδήσεις ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς.

Ἡ ἐκκλησιαστική μαρτυρία γιά τό Ἅγιο Πνεῦμα

Πρωτ. Σωτηρίου Ἀθανασούλια
Ἐφημερίου Ἱ. Μ. Ναοῦ Ἁγίου Βασιλείου Τριπόλεως

Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ μαρτυρεῖ σαφῶς γιά δύο θεμελιώδεις ἀλήθειες: α) ὅτι τό Ἅγιο Πνεῦμα δέν εἶναι ἀπρόσωπη δύναμη ἢ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἀλλά συγκεκριμένο καί διακεκριμένο πρόσωπο καί β) ὅτι τό πρόσωπο αὐτό δέν εἶναι κτιστό, ἀλλά ἄκτιστο καί ὁμοούσιο μέ τά ἄλλα δύο πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ὡς διακεκριμένο πρόσωπο, τό Πνεῦμα δίνει ἐντολές (Πράξ. 8,29, 10,19, 13,2, 21,11), ὁμιλεῖ στίς Ἐκκλησίες (Ἀποκ. 2,7), λυπεῖται (Ἐφ. 4,30), διδάσκει καί ὑπενθυμίζει (Ἰω. 14,26), τοποθετεῖ ἐπισκόπους (Πράξ. 20,28), ἐλέγχει τήν ἁμαρτία (Ἰω. 16,8), ἐμποδίζει ἐνέργειες (Πράξ. 16,6) καί ἔχει πολλές ἄλλες παρόμοιες ἐνέργειες ἢ ιδιότητες, οἱ ὁποῖες δέν μποροῦν νά ἀποδοθοῦν σέ κάποια ἀπρόσωπη δύναμη. Ἐπί πλέον, ὁ τρόπος, μέ τόν ὁποῖο ἀναφέρεται σ' Αὐτό ὁ Ἰησοῦς εἶναι σαφῶς τρόπος ἀναφορᾶς σέ ἄλλο πρόσωπο: «ἄλλος Παράκλητος» (Ἰω. 14,16), «ὁ Παράκλητος» (Ἰω. 15,26 κ.ἄ.), «Ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει» (Ἰω. 14,26), «Ἐκεῖνος ἐλέγξει τόν κόσμον περὶ ἁμαρτίας» (Ἰω. 16,8) κ.ἄ.

Κατά τόν ἴδιο τρόπο, ἡ Βίβλος μαρτυρεῖ σαφῶς ὅτι τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι Θεός, ὁμοούσιος μέ τόν Πατέρα καί τόν Υἱό. Αὐτό γίνεται περισσότερο στήν Κ. Διαθήκη, γιατί στήν Παλαιά, ἐπειδὴ ἦταν ἔντονη ἢ ροπή πρός τήν πολυθεΐα, λόγω

τοῦ εἰδωλολατρικοῦ περιβάλλοντος τοῦ «Λαοῦ τοῦ Θεοῦ», προβάλλεται ἡ ἀλήθεια γιά τόν ἕνα Θεό καί ὄχι οἱ ἀλήθειες γιά τόν Υἱό, τό Πνεῦμα καί τήν Ἁγία Τριάδα. Ὡστόσο, οἱ Προφῆτες καί Δίκαιοι τῆς Π. Διαθήκης γνώριζαν καλά τήν ἀλήθεια αὐτή. Ὁ Ἀβραάμ γνωρίζει τό μυστήριο τῆς Ἁγίας Τριάδος στή φιλοξενία τῶν «τριῶν ἀνδρῶν» (Γεν. 18, 1-5), τοῦς Ὅποίους προσφωνεῖ ἄλλοτε σέ ἐνικό ἀριθμό «Κύριε» (Κύριος, σημαίνει Θεός), σάν νά ἦταν ἕνα πρόσωπο, καί ἄλλοτε σέ πληθυντικό, σάν νά ἦταν τρία πρόσωπα. Ὁ Μωυσῆς βλέπει μέ θεῖο φωτισμό ὅτι ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου δέν ἔγινε ἀπό ἕνα, ἀλλά ἀπό περισσότερα πρόσωπα, γι' αὐτό χρησιμοποιεῖ πληθυντικό ἀριθμό στή σχετική διήγηση (Γεν. 1,26, 3,22 κ.ἄ.). Γνωρίζει ἐπίσης ὅτι τό Ἅγιο Πνεῦμα ἦταν παρόν στή δημιουργία τοῦ κόσμου (Γεν. 1,2). Τό ἴδιο γνωρίζουν ὁ Δαβίδ (Ψαλμ. 32,6) καί ὁ Ἰώβ (33,4). Ὁ Δαβίδ δέν βλέπει μόνο ἕναν, ἀλλά καί δεύτερο καί τρίτο «Κύριον» (Ψαλμ. 109, 1-5). Οἱ Προφῆτες γενικά μαρτυροῦν σαφῶς ὅτι τοῦς ὁμιλεῖ τό «Πνεῦμα Κυρίου» ἢ ἀπλῶς τό «Πνεῦμα» (Β' Βασ. 23,2, Ἰεζ. 2,2, 3,24-27 κ.ἄ.), τό Ὅποιο αὐτοχαρακτηρίζεται «Κύριος» (Θεός) στόν προφήτη Ἰεζεκιήλ (3, 24-27).

Σαφέστερα εἶναι τά πράγματα στήν

Καινή Διαθήκη. Ἐκεῖ τὰ πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος βρίσκονται στό ἴδιο ἐπίπεδο (Β΄ Κορ. 13,13). Ὁ Ἰησοῦς δίνει ἐντολή στους Μαθητές Του νά βαπτίζονται κατά τόν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο: «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Ματθ. 28,19). Ἄλλοῦ τό Πνεῦμα ἀποκαλεῖται σαφῶς «Κύριος» («ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἐστίν», Β΄ Κορ. 3,17) καί «Θεός»: Ὁ Ἄνανίας, ψευδόμενος στό Ἅγιο Πνεῦμα, «οὐκ ἐψεύσθη ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ» (Πράξ. 5, 1-4) καί, κατά τόν ἀπόστολο Παῦλο, εἴμαστε «ναὸς Θεοῦ», ἐπειδὴ «τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν» (Α΄ Κορ. 3,16). Ὅπως προκύπτει ἀπὸ πλῆθος ἄλλων χωρίων, οἱ Ἐνέργειες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι κοινές μέ αὐτές τῶν δύο ἄλλων προσώπων τῆς Τριάδος, πού σημαίνει ὅτι κοινή εἶναι καί ἡ Οὐσία Τους. Ὅλα αὐτά φανεροῦν ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι βαθύτατα Βιβλική.

Ὅπως εἶδαμε, τό Ἅγιο Πνεῦμα συνεργεῖ σέ κάθε στάδιο τῆς θείας Οἰκονομίας, εἴτε ἐμφανῶς, εἴτε ἀφανῶς. Στή δημιουργία τοῦ κόσμου ἦταν παρόν καί «ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος» (Γεν. 1,2). Κατά τόν Δαβίδ, «τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν» (Ψαλ. 32,6). Στή Παλαιά Διαθήκη μίλησε μέσα ἀπὸ τούς Προφῆτες καί τούς Ἁγίους («οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη προφητεία ποτέ, ἀλλὰ ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἅγιοι Θεοῦ ἄνθρωποι», Β΄ Πέτρ. 1,21), ἀποκαλύπτοντας τήν μελλοντική Γέννηση τοῦ Χριστοῦ, τό Πάθος,

τήν Ἀνάσταση, ἀλλά καί τήν ἔνδοξη Δευτέρα Παρουσία Του. Ἡ Σάρκωση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἔγινε «ἐκ Πνεύματος Ἁγίου» (Ματθ. 1,18). Τό Πνεῦμα ἐμφανίστηκε «ἐν εἶδει Περιστερᾶς» στή Βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά καί «ἔμεινεν ἐπ' Αὐτόν» (Ἰω. 1,32). Ὁ Χριστός ἐνεργοῦσε πάντα ὡς «πλήρης Πνεύματος Ἁγίου» (Λουκ. 4,1). Στή Μεταμόρφωση τό Πνεῦμα ἐμφανίστηκε καί πάλι, αὐτή τή φορά ἐν εἶδει φωτεινῆς Νεφέλης.

Ὁ Κύριος ἀναφέρθηκε στό ἔργο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μετά τήν Πεντηκοστή, ἐπισημαίνοντας ὅτι ὁ Παράκλητος: α) θά διδάσκει ἐκ νέου καί θά ὑπενθυμίζει ὅσα Ἐκεῖνος δίδαξε (Ἰω. 14,26) καί β) θά ὀδηγήσει «εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν» (Ἰω. 16,13), δηλ. θά συμπληρώσει τή διδασκαλία Του μέ ὅσα Ἐκεῖνος δέν δίδαξε, ἐπειδὴ οἱ Μαθητές δέν ἦσαν ἀκόμη σέ θέση νά κατανοήσουν. Αὐτό δέν σημαίνει ὅτι τό Ἅγιο Πνεῦμα ἀποκαλύπτει συνεχῶς νέες καί ἄγνωστες ἀλήθειες περί Θεοῦ προϊόντος τοῦ χρόνου. Κατά τούς Πατέρες, οἱ Ἀπόστολοι ὀδηγήθηκαν «εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν» στό γεγονός τῆς Πεντηκοστῆς. Ἐκτοτε, ὅποτε κάποιος φθάνει στήν κατάσταση τῆς θεώσεως καί γίνεται θεόπτης, Ἅγιος, μέτοχος τῆς ἐμπειρίας τῶν Ἀποστόλων, ἐπαναλαμβάνεται σ' αὐτόν τό γεγονός τῆς Πεντηκοστῆς καί ὀδηγεῖται ἐπίσης «εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν».

Κατά τόν ἀπόστολο Παῦλο τό Ἅγιο Πνεῦμα χορηγεῖ σέ πιστούς εἰδικά πνευματικά χαρίσματα ὅπως «προφητεῖαν», «λόγον σοφίας», «χαρίσματα ἰαμάτων», «ἐνεργήματα δυνάμεων», «γένη γλωσσῶν» κ.ἄ. (Α΄ Κορ. 12,4-11, 12,28-30). Ὅσοι «περιπατοῦσιν κατὰ Πνεῦμα»

(Ρωμ. 8,1), δηλ. ζοῦν κατὰ τό θέλημά Του, φέρουν τόν «καρπὸν τοῦ Πνεύματος», ὁ ὁποῖος εἶναι «ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια» (Γαλ. 5, 22-23).

Εἶναι φανερό ὅτι τό ἔργο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δέν εἶναι ἄλλο καί ἀνεξάρτητο ἀπό τό ἔργο τοῦ Χριστοῦ. Τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐνεργοποιεῖ σέ κάθε πιστό τήν ἀντικειμενικῶς δεδομένη ἀπό τόν Χριστό σωτηρία. Ἡ οἰκειοποίηση τῆς σωτηρίας γίνεται μέ τά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καί ὅλα τά Μυστήρια τελοῦνται μέ τήν ἐπίκληση καί τήν ἐπενέργεια τοῦ

Ἁγίου Πνεύματος. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τήν Ἱερωσύνη, πού εἶναι εἰδικό «χάρισμα» τοῦ Πνεύματος, τό ὁποῖο διατηρεῖται καί διασφαλίζεται ἐντός τῆς Ἐκκλησίας μέ τήν Ἀποστολική Διαδοχή τῶν ἐπισκόπων. Τό ἔργο τοῦ Πνεύματος περιγράφει κάλλιστα ὁ γνωστός ὕμνος τῆς Ἐκκλησίας: «Πάντα χορηγεῖ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον· βρῦει προφητείας, ἱερέας τελειοῖ, ἀγραμμάτους σοφίαν ἐδίδαξεν, ἀλιεῖς θεολόγους ἀνέδειξεν. Ὅλον συγκροτεῖ τόν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας. Ὅμοούσιε καί ὁμόθρονε, τῷ Πατρὶ καί τῷ Υἱῷ, Παράκλητε, δόξα σοι».

Προεπαναστατικοί θεσμοί II: Κοινότητες

Νικολάου Τόμπρου

Λέκτορας Πολιτικής Ιστορίας στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων

ΕΝΑΣ έξιςου σημαντικός θεσμός με την Έκκλησία, πού λειτούργησε στους όρθοδόξους χριστιανούς κατά τή διάρκεια τής όθωμανικής κυριαρχίας, προσφέροντάς τους περιορισμένη και έλεγχόμενη αυτόδιοίκηση σέ τοπικό επίπεδο, ύπῆρξε ή κοινότητα. Ό συγκεκριμένος θεσμός άποτέλεσε τήν κυρίαρχη όργάνωση τών όρθοδόξων χριστιανών και πυρήνα έπικοινωνίας τών ύπηκόων μέ τήν όθωμανική διοίκηση μέσω συστήματος μερικής αυτόδιαχείρισης τών προβλημάτων και τών ύποχρεώσεων πού οί τοπικές κοινωνίες είχαν¹. Η κοινότητα δέν ύπῆρξε άποτέλεσμα νομοθετικής ρύθμισης τής Ύψηλης Πύλης για τούς κατακτημένους ύπηκόους της, άφοϋ τό κοινοτικό σύστημα πού διαμορφώθηκε δέν ἦταν ένιαίο ή όμοιομορφο².

Η κοινοτική αυτόδιοίκηση, ή προέλευση και ή λειτουργία τής όποίας άπασχόλησε άρκετά τήν ιστορική έρευνα, άναπτύχθηκε λόγω τής ανάγκης τών κατακτημένων για αυτόδιοίκηση και τής άνοχῆς τών Σουλτάνων πρós τούς άλλόθρησκους ύπηκόους τους, έπειδή ό πολύπλοκος διοικητικός θεσμός τής αυτοκρατορίας και οί φυγόκεντρες πολιτικές τάσεις πού άναπτύσσονταν σέ αύτή δέν έπέτρεπαν τήν άσκηση άποτελεσματικής διοίκησης στήν περιφέρεια. Η άνάγκη συνεπώς συλλογῆς τών φόρων άπό τήν

κεντρική έξουσία, ή έφαρμογή κοινοτικής εϋθύνης και ή διασφάλιση τής δημόσιας τάξης σέ περιφερειακό επίπεδο έπέτρεψαν νά διατηρηθοϋν συλλογικά τοπικά μορφώματα πού προϋπῆρχαν τής όθωμανικής κατάκτησης.

Ό έξεταζόμενος θεσμός άποτέλεσε τό κατάλληλο εργαλείο για τήν έφαρμογή τοϋ διανεμητικοϋ φορολογικοϋ συστήματος τής όθωμανικής έξουσίας. Συγκεκριμένα οί κάτοικοι τής κοινότητας —ώς ύπήκοοι τοϋ Σουλτάνου— ύποχρεοϋνταν νά καταβάλλουν μέ συλλογική εϋθύνη στό όθωμανικό δημόσιο ένα προκαθορισμένο και κατ' άποκοπή ποσό για φόρο. Η έκπλήρωση τής ύποχρέωσης αύτῆς προϋπέθετε όργάνωση και άτομα πού θά στελέχωναν ύποτυπώδη έστω φοροεισπρακτικό μηχανισμό. Βασική πηγή φορολόγησης τών χριστιανών ἦταν ή άγροτική παραγωγή. Η κεντρική έξουσία όμως άγνοϋσε τά εισοδήματα τοϋ κάθε φορολογούμενου ώστε νά τόν φορολογήσει άνάλογα. Τήν ύποχρέωση αύτή αναλάμβανε ή κοινότητα, ή όποία καθόριζε τούς φόρους πού αναλογϋσαν στόν καθένα, βασιζόμενη σέ άλλα κριτήρια, όπως τήν πραγματική οικονομική και κοινωνική διαστρωμάτωση τοϋ πληθυσμοϋ της³. Μέ τήν πάροδο τοϋ χρόνου ό θεσμός απέκτησε συγκεκριμένη δομή και όργανωτική έμπειρία, πού

σχετίζονταν μέ πλήθος παραγόντων, ὅπως τό πότε καί τό πῶς κατακτήθηκε μιὰ κοινότητα, ἡ γεωγραφική της θέση, ὁ ἀριθμός τῶν κατοίκων της, ἡ οἰκονομία της κ.λπ.

Σέ τοπικό ἐπίπεδο οἱ κάτοικοι μιᾶς κοινότητας συγκεντρώνονταν κάθε χρόνο γιά νά ἐκλέξουν τούς κοινοτικούς τους ἄρχοντες, οἱ ὁποῖοι θά ἦσαν ὑπεύθυνοι γιά τή διαχείριση τῶν ὑποθέσεων τῆς κοινότητάς τους καί θά τούς ἐκπροσωποῦσαν στούς Ὁθωμανούς. Ἡ ἐκλογή τῶν ἀρχόντων ἐπραγματοποιεῖτο συνήθως τήν ἡμέρα ἐορτασμοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (23 Ἀπριλίου) ἢ – σπανιότερα – στόν ἐορτασμό τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (26 Ὀκτωβρίου). Στήν ἐκλογή, πού γινόταν διά βοῆς ἢ μέ «κοινόν διαλαλισμόν» κατά τή συνέλευση τῶν κατοίκων σέ δημόσιο χῶρο καί συχνά στό προαύλιο ἑνός ναοῦ ἢ στήν ἔδρα τῶν κοινοτικῶν ἀρχῶν (καντζελαρία), συμμετεῖχαν οἱ γηγενεῖς ἐνήλικες ἄνδρες τῆς κοινότητας, λαϊκοί καί κληρικοί. Μέλη τῆς κοινότητας θεωροῦνταν μόνο ὅσοι κατοικοῦσαν μόνιμα σέ αὐτή καί παράλληλα ἦσαν ὑπήκοοι τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Τήν τελευταία ιδιότητα τήν προσέδιδε στά ἄτομα ἡ πληρωμή τοῦ χαρτασίου⁴.

Στή διοίκηση τῆς κοινότητας – κατά κύριο λόγο – ἐκλέγονταν ἄτομα ἀπό τήν ἀνώτερη κοινωνική καί οἰκονομική τάξη, πού διακρίνονταν γιά τή μόρφωση, τήν πολιτική τους δύναμη καί τήν οἰκονομική τους ἐπιφάνεια. Μετά τίς ἀρχαιρεσίες τῶν νέων ἀρχόντων ἀκολουθοῦσε πάνδημη τελετή ἀναγόρευσής τους στόν κεντρικό ναό τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλης⁵, ἐνῶ οἱ ὀθωμανικές ἀρχές ἐπικύρωναν

τήν ἐκλογή μέ *hüccetî* (ἀπόφαση) τοῦ καδῆ ἢ μέ *buygyltu* (διάταγμα) τοῦ πασᾶ⁶. Οἱ ἐκλεγμένοι εἶχαν τή δυνατότητα, ἄν τό ἐπιθυμοῦσαν, νά ἐπανεκλεγοῦν. Συχνά πάντως οἱ κοινοτικοί ἄρχοντες ἢ μέλη τῶν οἰκογενειῶν τους μονοπωλοῦσαν τά κοινοτικά ἀξιώματα μιᾶς περιοχῆς⁷.

Τό κύριο ἔργο τῶν κοινοτικῶν ἀρχόντων, πού λάμβαναν κατά τόπους ὀνόματα ὅπως *πρόκριτοι*, *προεστοί*, *δημογέροντες*, *ἐπίτροποι*, *ἄρχοντες*, *σύνδικοι*, *ἐπιστάτες*, *κοτζαμπάσηδες*, *μουχτάρηδες* κ.λπ., ἦταν νά κατανέμουν – ἀνάλογα μέ τήν οἰκονομική δυνατότητα τῶν κατοίκων – τούς ἐπιβαλλόμενους ἀπό τούς Ὁθωμανούς κατά νοικοκυριό (οἰκογένεια) φόρους, νά τούς συγκεντρώνουν καί νά τούς παραδίδουν στόν φοροεσπράκτορα⁸. Φρόντιζαν νά ἐκτελοῦνται ἐπίσης οἱ διαταγές τῆς ὀθωμανικῆς διοίκησης καί οἱ κοινοτικές ἀποφάσεις. Στίς – ἄλλοτε ἐκτεταμένες καί ἄλλοτε περιορισμένες – ἀρμοδιότητες τῶν κοινοτικῶν ἀρχόντων περιλαμβανόταν ἡ ἀπονομή δικαιοσύνης στήν τοπική κοινωνία, κυρίως σέ θέματα ἐθιμικοῦ δικαίου, ἐνῶ ὀρισμένες φορές ἐκπροσωποῦσαν δικαστικά τά μέλη τῆς κοινότητας στά ὀθωμανικά ὄργανα ἐξουσίας. Οἱ κοινοτικοί ἄρχοντες ἐπιφορτίζονταν μέ ἔργα κοινωνικῆς πρόνοιας, μεριμνοῦσαν π.χ. γιά τή συντήρηση θρησκευτικῶν χώρων, δανείζονταν γιά λογαριασμό τῆς κοινότητάς τους, φρόντιζαν γιά τήν τήρηση ἢ τήν ἀποκατάσταση τῆς τάξης στό ἐσωτερικό της, ἐπέβλεπαν τήν ἀγροτική παραγωγή, διόριζαν ἀγροφύλακες γιά τήν προστασία της. Στίς ἀρμοδιότητές τους ἦταν καί ἡ διασφάλιση τῆς θρησκευτικῆς λει-

τουργίας στην περιοχή τους⁹. Έπιπρόσθετα συντηρούσαν τά αδύναμα μέλη τής κοινότητάς τους, βοηθοῦσαν τούς ασθενέστερους καί φρόντιζαν γιά τήν ἐκπαίδευση τῶν νέων¹⁰. Στίς περισσότερες περιπτώσεις οἱ κοινοτικοὶ ἄρχοντες λάμβαναν ἀμοιβή γιά τίς ὑπηρεσίες πού προσέφεραν. Τό εἶδος καί τό ὕψος τῆς ἀμοιβῆς, πού κυμαινόταν ἀπό κοινότητα σέ κοινότητα, καταγραφόταν στό πρακτικό τῆς ἐκλογῆς τους. Ἐκτός ἀπό ἀμοιβή οἱ κοινοτικοὶ ἄρχοντες μποροῦσαν νά λάβουν γιά ὑπηρεσίες τους ὀρισμένες προσόδους (π.χ. ποσά ἀπό ποινικές ρῆτρες, κοινοτικούς φόρους κ.λπ.) ἢ νά ἀπαλλαγοῦν ἀπό κάποιες οἰκονομικές ὑποχρεώσεις¹¹.

Όταν ὀλοκληρωνόταν ἡ θητεία τους, οἱ κοινοτικοὶ ἄρχοντες ὀφείλαν νά λογοδοτήσουν γιά τίς πράξεις τους. Στίς περισσότερες περιπτώσεις ἡ λογοδοσία καί ὁ ἔλεγχος πού τήν ἀκολουθοῦσε

ἦσαν τυπικές διαδικασίες. Κάποιες ὄμως φορές ἦσαν οὐσιαστικές καί δημιουργοῦσαν ἐντάσεις, ἀντιπαραθέσεις καί ἐνδοκοινοτικές συγκρούσεις. Στίς τελευταίες περιπτώσεις ἡ ἀπερχόμενη διοίκηση ἐκατηγορεῖτο συχνά ἀπό τή νέα γιά κακοδιοίκηση¹². Σύμφωνα μέ πηγές τῆς ἐποχῆς, οἱ κατηγορίες σχετίζονται μέ τήν ἄδικη κατανομή τῆς φορολογίας καί τῶν πρόσθετων εἰσφορῶν, μέ τήν παρυσίαση πλαστῶν ἐξόδων ἢ ἄλλου εἶδους οἰκονομικές ἀτασθαλίες. Σημειωτέον ὅτι ἡ κακοδιοίκηση καί ἡ οἰκονομική ἐκμετάλλευση τῶν μελῶν τῆς κοινότητος ἀπό κάποιους κοινοτικούς ἄρχοντες δέν ἀποτελοῦσε τόν γενικό κανόνα. Τίς περισσότερες φορές ἡ κοινοτική διοίκηση ἡσκέτο μέ χρηστότητα καί δικαιοσύνη, καθῶς καί μέ διάθεση ἐπίλυσης τῶν ὀποιων προβλημάτων ἀντιμετώπιζε ἡ κοινότητα¹³.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: **1.** Ν. Τόμπρος, *Ἀπό τόν Νέο Ἑλληνισμό στό ἀνεξάρτητο Ἑλληνικό Κράτος (1453-1832)*, Σ.Σ.Ε., Ἀθήνα 2013, σ. 27-28. **2.** Εὐτυχία Λιάτα, «Οἱ κοινότητες. Ἐνας θεσμός μέ πολλές ὀψεις», *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ 1770-2000*, τόμ. 2, Ἀθήνα 2003, σ. 312. **3.** Σπ. Ἀσδραχᾶς, «Φορολογικές καί περιοριστικές λειτουργίες τῶν κοινοτήτων στήν τουρκοκρατία», στό *Οἰκονομία καί νοοτροπίες*, Ἐρμῆς, Ἀθήνα 1988, σ. 123. Εὐτυχία Λιάτα, «Οἱ κοινότητες...», ὀ.π., σ. 310-311. **4.** Εὐτυχία Λιάτα, «Οἱ κοινότητες...», ὀ.π., σ. 311-312. **5.** Δ. Καμπούρογλου, «Χοτζέτιον ἀναγνωρίσεως ἐκλογῆς δημογερόντων», *Ἀνθολόγιο*, ΕΑΠ, Πάτρα 2008, σ. 303-304. **6.** J. C. Alexander, «Some Aspects of the Strife among the Moreo Christian Notables, 1789-1816», *Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Στερεοελλαδικῶν Μελετῶν* 5 (1974-1975), σ. 495-497. **7.** Κ. Κούμας, *Ἱστορία ἀνθρωπίνων πράξεων*, τόμ. 12, Βιέννη 1832, σ. 538. **8.** Ἀπ. Βακαλόπουλος, *Νέα Ἑλληνική Ἱστορία (1204-1985)*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2005^{xy}, σ. 77, 79. **9.** Γ. Κοντογιώργης, *Κοινωνική δυναμική...*, ὀ.π., σ. 76-85. **10.** D. Urquhart, *Turkey and Its Resources: Its Municipal Organization and Free Trade; the State and Prospects of English Commerce in the East, the New Administration of Greece, Its Revenue and Possessions*, Λονδίνο 1833, σ. 25-26. Ν. Μοσχοβάκης, *Τό ἐν Ἑλλάδι δημόσιον δίκαιον ἐπί Τουρκοκρατίας*, διατριβή ἐπί ὀφηγεσία, Ἀθήνα 1882, σ. 92-96. Δ. Καμπούρογλου, *Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων. Τουρκοκρατία. Περίοδος πρώτη, 1458-1687*, τόμ. Β', Ἀθήνα 1890, σ. 108-110. **11.** Γ. Κοντογιώργης, *Κοινωνική δυναμική...*, ὀ.π., σ. 83-84. **12.** Γ. Κοντογιώργης, *Κοινωνική δυναμική...*, ὀ.π., σ. 108-110. **13.** Εὐδοκία Ὀλυμπίου, *Ἡ ὀργάνωση τοῦ χώρου στό νησί τῆς Πάτμου (16ος-19ος αἰῶνας)*, διδακτορική διατριβή, Ἀθήνα 2002, σ. 158-159. Δ. Σιάτρας, *Ἐθνικισμός καί πολιτισμός τῆς τουρκοκρατούμενης νησιωτικῆς Ἑλλάδας*, Ἀθήνα 2007, σ. 116-117.

Ἀποστολικοί Κανόνες (ιβ')

Παναγιώτη Μπούμη

Ἵμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

(συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο)

ΚΑΝΟΝΑΣ ΛΔ' (34ος)

Κείμενο

Τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδὲν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης· ἐκεῖνα δὲ μόνον πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικία ἐπιβάλλει, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. Ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιεῖτω τι. Οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται, καὶ δοξασθήσεται ὁ θεός, διὰ Κυρίου, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι· ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

Μετάφραση

Οἱ ἐπίσκοποι κάθε ἔθνους εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζουν τὸν πρῶτο ἀνάμεσά τους καὶ αὐτὸν νὰ θεωροῦν σάν κεφαλὴ καὶ τίποτα περιττό νὰ μὴν κάνουν χωρὶς τὴ γνώμη ἐκείνου· ἀλλὰ ὁ καθένας νὰ κάνει μόνον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα στή δική του περιοχὴ ἐπιβάλλονται (καθὼς) καὶ στίς ὑποκείμενες σ' αὐτὴν χώρες. Ἀλλὰ οὔτε ἐκεῖνος χωρὶς τὴ γνώμη ὄλων νὰ κάνει κάτι. Γιατί ἔτσι θὰ ὑπάρχει ὁμόνοια καὶ θὰ δοξαστεῖ ὁ Θεός διὰ Κυρίου ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

Παράλληλοι κανόνες: Τῆς Α' οἱ ζ' καὶ

ζ', τῆς Β' οἱ β' καὶ γ', τῆς Γ' ὁ η', τῆς Δ' ὁ κή', τῆς ΣΤ' οἱ λς' καὶ λθ', τῆς Ἀντιόχειας ὁ θ', τῆς Καρθαγένης ὁ λθ'/μς'.

Σχόλια

«Περιττά»: 1) «Τὰ ἐπέκεινα τῆς διοικήσεως τῶν ἀνηκόντων ἐκάστη παροικία» (Βαλσαμών). 2) «Πράγμα περιττόν: ὁπού δὲν ἀνήκει δηλαδὴ εἰς τὰς ἐνορίας τῶν Ἐπισκοπῶν τους, ἀλλ' ὑπερβαίνουν αὐτάς... καθὼς, λόγου χάριν εἶναι τὰ περὶ δογμάτων ζητήματα, αἱ οἰκονομῖαι, καὶ διορθώσεις τῶν κοινῶν σφαλμάτων, αἱ καταστάσεις καὶ χειροτονῖαι τῶν Ἀρχιερέων» (Πηδάλιον).

Ἡ λέξη ἔθνος δέχεται καὶ συσταλτικὴ ἐρμηνεία (π.χ. τὸ κράτος) καὶ διασταλτικὴ (π.χ. τὸ ὀρθόδοξο γένος).

ΚΑΝΟΝΑΣ ΛΕ' (35ος)

Κείμενο

Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾶν ἔξω τῶν ἑαυτοῦ ὄρων χειροτονίας ποιεῖσθαι, εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις, καὶ χώρας· εἰ δὲ ἐλεγχθεῖ τούτο πεποιηκῶς, παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας, ἢ τὰς χώρας, γνώμην, καθαιρεῖσθω καὶ αὐτός, καὶ οὖς ἐχειροτόνησεν.

Μετάφραση

Ὁ ἐπίσκοπος νὰ μὴν τολμᾶ νὰ τελεῖ χειροτονίες ἔξω ἀπὸ τὰ δικά του (τοπικά) ὄρια, στίς πόλεις καὶ χώρες, πού δὲν

υπάγονται σέ αὐτόν. Ἐάν τυχόν ἀποδειχθεῖ νά τό ἔχει κάνει, χωρίς ἤ παρά τήν (ἀντίθετη) γνώμη αὐτῶν πού κατέχουν ἐκεῖνες τίς πόλεις ἤ τίς χῶρες, νά καθαιροῦνται καί αὐτός καί ἐκεῖνοι πού χειροτόνησε.

Παράλληλοι κανόνες: Ἐποστολικός ὁ ἰδ', τῆς Β' ὁ β', τῆς Γ' ὁ γ', τῆς ΣΤ' ὁ κ', τῆς Ἀντιόχειας οἱ ιγ' καί κβ', τῆς Σαρδικῆς οἱ γ', ια' καί ιβ'.

ΚΑΝΟΝΑΣ ΛΣΤ' (36ος)

Κείμενο

Εἴ τις χειροτονηθεῖς ἐπίσκοπος, μὴ καταδέχοιτο τήν λειτουργίαν, καί τήν φροντίδα τοῦ λαοῦ, τήν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ, τοῦτον ἀφωρισμένον τυγχάνειν, ἕως ἂν καταδέξηται· ὡσαύτως καί πρεσβύτερος, καί διάκονος. Εἰ δὲ ἀπελθὼν, μὴ δεχθεῖν, οὐ παρά τήν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀλλὰ παρά τήν τοῦ λαοῦ μοχθηρίαν, αὐτὸς μὲν ἔστω ἐπίσκοπος, ὁ δὲ κληρὸς τῆς πόλεως ἀφοριζέσθω, ὅτι τοιοῦτου λαοῦ ἀνυποτάκτου παιδεύται οὐκ ἐγένοντο.

Μετάφραση

Ἐάν κάποιος, ἀφοῦ χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος, δέν ἤθελε ἀποδεχθεῖ τή λειτουργία (διακονία) καί τή φροντίδα τοῦ λαοῦ, πού τοῦ ἀνατέθηκε, αὐτὸς νά εἶναι ἀφορισμένος, ἕως ὅτου ἀποδεχθεῖ. Τό ἴδιο καί ὁ πρεσβύτερος καί ὁ διάκονος. Ἐάν ὅμως ἀφοῦ πάει (αὐτὸς) δέν ἤθελε γίνεαι δεκτός, ὄχι ἐξ αἰτίας προσωπικῆς του γνώμης, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς μοχθηρίας τοῦ λαοῦ, αὐτὸς μὲν νά (συνεχίζει νά) εἶναι ἐπίσκοπος, ὁ δὲ κληρὸς τῆς πόλης ἄς ἀφορίζεται, γιατί δέν παιδαγωγῆσαν τέτοιο ἀνυπότακτο λαό.

Παράλληλοι κανόνες: Τῆς ΣΤ' ὁ λζ', τῆς

Ἀγκυρας ὁ ιη', τῆς Ἀντιόχειας οἱ ιζ' καί ιη', τῆς Καρθαγένης ὁ λα'/λθ'.

ΚΑΝΟΝΑΣ ΛΖ' (37ος)

Κείμενο

Δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος γινέσθω τῶν ἐπισκόπων, καί ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλως τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας, καί τὰς ἐμπιπτούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν· ἅπαξ μὲν, τῇ τετάρτῃ ἐβδομάδι τῆς Πεντηκοστῆς· δεύτερον δέ, Ἐπερβερεταίου δωδεκάτῃ.

Μετάφραση

Δύο φορές τό χρόνο νά πραγματοποιεῖται σύνοδος τῶν ἐπισκόπων καί νά ἐξετάζουν μεταξύ τους τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας καί νά διαλύουν τίς ἐκκλησιαστικὲς ἀντιλογίες πού τυχόν ἐμφανίζονται· μία μὲν φορά κατὰ τήν τέταρτη ἐβδομάδα τῆς Πεντηκοστῆς, δεύτερη στίς δώδεκα Ὀκτωβρίου.

Παράλληλοι κανόνες: Τῆς Α' ὁ ε', τῆς Δ' ὁ ιθ', τῆς ΣΤ' ὁ η', τῆς Ζ' ὁ ζ', τῆς Ἀντιόχειας ὁ κ', τῆς Λαοδίκειας ὁ μ', τῆς Καρθαγένης οἱ ιη'/κς', νά'/ξ', νβ'/ξά', ογ'/πά', ος'/πδ', οζ'/πε' καί ζς'/ρδ'.

Σχόλια

1. Ὁ χρόνος πραγματοποίησης τῆς πρώτης ἀπό τίς δύο συνόδους ἀλλάζει μὲ τόν ε' κανόνα τῆς Α' Οἴκουμ. Συνόδου καί τίθεται στήν ἀρχή τῆς Σαρακοστῆς. Αὐτὸς ὑπερισχύει.

2. Οἱ κανόνες τῆς Καρθαγένης ἐλαττώνουν τόν ἀριθμὸ τῶν συνόδων κατὰ μία φορά τό χρόνο ἔνεκα τῶν περιστάσεων.

3. Πρβλ. Πηδάλιον, σελ. 41, ὑποσ. 1, γιά τίς ὀνομασίες παλαιὰ τῶν μηνῶν.

(συνεχίζεται)

Ὁ Μετσοβίτης Νεομάρτυς Νικόλαος

Μιχαήλ Γ. Τρίτου

Καθηγητοῦ Θεολ. Σχολῆς Α.Π.Θ.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΟΝΤΑΙ ἐφέτος τετρακόσια χρόνια ἀπὸ τὸ ἐπὶ τῆς πυρᾶς μαρτύριο τοῦ ἁγίου νεομάρτυρος Νικολάου τοῦ ἐκ Μετσόβου, πού ἔγινε τὴν 17^η Μαΐου 1617 στὴν κεντρικὴ Ἀγορὰ τῶν Τρικάλων.

Ὁ νεομάρτυς Νικόλαος Μπασδάνης ἢ Βλαχονικόλας ἢ Ἐξηντατρίχης, ὅπως ἀλλιῶς ὀνομάζεται, γεννήθηκε στὸ Μέτσοβο τῆς Ἡπείρου ἀπὸ φτωχοῦς ἀλλὰ πολὺ πιστοῦς γονεῖς. Ἐζήσε σέ περίοδο δύσκολη καὶ ταραγμένη, ἀφοῦ μετὰ τὴν ἀποτυχία τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων τοῦ Μητροπολίτου Τρίκκης Διονυσίου τοῦ Φιλοσόφου οἱ διώξεις καὶ οἱ πιέσεις τῶν μουσουλμάνων κατὰ τῶν χριστιανῶν εἶχαν φτάσει στὸ ἀποκορύφωμά τους.

Σέ νεαρὴ ἡλικία πῆγε στὰ Τρίκαλα τῆς Θεσσαλίας, ὅπου ἐργαζόταν σέ τούρκικο ἄρτοποιεῖο. Ὑστερα ἀπὸ λίγο χρονικὸ διάστημα οἱ Τούρκοι, χρησιμοποιώντας τρομοκρατικὲς μεθόδους, τὸν ἀνάγκασαν νὰ ἐξισλαμιστεῖ. Ὅταν συνειδητοποίησε τὸ μεγάλο αὐτὸ χριστιανικὸ καὶ ἔθνικὸ του ὀλίστημα ἐπέστρεψε στὸ Μέτσοβο, ὅπου ζοῦσε χριστιανικά.

Ἡ φτώχεια ὅμως καὶ οἱ δύσκολες συνθήκες διαβιώσεως τὸν ἀνάγκασαν νὰ ξαναπάει στὰ Τρίκαλα γιὰ νὰ πουλήσει δαδί. Ἐκεῖ ἔγινε ἀντιληπτός ἀπὸ κάποιον τούρκο κουρέα, ὁ ὁποῖος τὸν κατηγόρησε ὅτι πρόδωσε τὸ Ἰσλάμ. Ὁ Νικόλα-

ος, ἐπειδὴ φοβήθηκε τίς συνέπειες, ἔδωσε στὸν τούρκο κουρέα τὸ φόρτωμα τοῦ δαδιοῦ καὶ δεσμεύθηκε νὰ τοῦ φέρνει κάθε χρόνο ἀπὸ ἓνα φόρτωμα δαδί. Ὑστερα ἀπὸ αὐτὴ τὴ συμφωνία, ὁ Τούρκος ἄφησε ἐλεύθερο τὸν Νικόλαο. Ἐπιστρέφοντας στὸ Μέτσοβο ὁ Νικόλαος συνειδητοποίησε ὅτι οἱ συνεχεῖς αὐτὲς πνευματικὲς πτώσεις καὶ οἱ ἔνοχοι συμβιβασμοὶ δέν εἶναι γνωρίσματα τῶν γνησίων μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ. Τότε πῆρε τὴ μεγάλη ἀπόφαση, ἂν χρειαστεῖ, νὰ θυσιάσει καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴ ζωὴ του γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.

Μέ τὴν εὐχὴ τοῦ πνευματικοῦ του πῆγε γιὰ ἄλλη μιά φορά στὰ Τρίκαλα, γιὰ νὰ δώσει ὅμως τώρα «τὴν καλὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ἐκεῖ τὸν ἀντιλαμβάνεται ὁ τούρκος κουρέας, ὁ ὁποῖος ἐκνευρισμένος τὸν ρωτᾷ γιὰ τὸ δαδί πού τοῦ εἶχε ὑποσχεθεῖ. Στὴν ἀρνητικὴ ἀπάντησιν τοῦ Νικολάου ὁ κουρέας τὸν καταγγέλει στίς τουρκικὲς ἀρχές γιὰ ἀλλαξοπιστία. Στίς ἐρωτήσεις καὶ ἀπειλὲς τῶν τούρκων δικαστῶν ὁ Νικόλαος ἀπαντᾷ: «Χριστιανὸς ἐγεννήθην, Χριστιανὸς εἶμαι καὶ Χριστιανὸς θέλω νὰ ἀποθάνω». Ἀκολουθοῦν ἄγριοι ξυλοδαρμοί, σκόπιμη στέρηση τῆς τροφῆς καὶ τοῦ νεροῦ, σαδιστικὲς καὶ ἀπάνθρωπες ἐνέργειες. Τέλος μὲ ἐντολὴ τους ἀνάβεται μεγάλη πυρὰ στὴν κεντρικὴ ἀγορὰ τῶν

Τρικάλων, πάνω στην οποία μέ μανία και πάθος ρίχνουν τόν Νικόλαο. Ὁ ἅγιος μέ θαυμαστή γαλήνη καί ἡρεμία ἀντιμετώπισε τό μαρτύριο, δοξολογώντας τόν Χριστό, γιατί ἀξιόθηκε νά θανατωθεῖ γιά τήν ἀγάπη Του. Ἐτσι τήν 17^η Μαΐου 1617 ὁ νεομάρτυς Νικόλαος παρέδωσε τήν ἀγιασμένη του ψυχή στόν Ἄρχηγό τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου.

Ἡ κάρρα του, πού σώθηκε μέ τρόπο θαυμαστό, φυλάγεται σήμερα στήν Ἱερά Μονή Βαρλαάμ τῶν Μετεώρων, εὐωδιάζουσα καί θαυματουργοῦσα. Ἐκτός ἀπό τήν ἀγία κάρρα σώζονται τεμάχια τῶν χειρῶν τοῦ ἁγίου στήν Ἱερά Μονή Ἐλεούσης Ἰωαννίνων καί στόν Ἱερό Ναό ἁγίου Νικολάου Σκαμνελίου Ἰωαννίνων, καθώς δόντι του στήν Ἱερά Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου Μετσόβου.

Ἡ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας πολύ νωρίς ἀναγνώρισε ὡς ἅγιο τόν ἐκ Μετσόβου

νεομάρτυρα Νικόλαο. Ἐκφραση αὐτῆς τῆς συνειδήσεως ἀποτελοῦν οἱ γραφικότετοι ναοί πού εἶναι ἀφιερωμένοι στό ὄνομά του, μέ ἀποκορύφωμα τόν μεγαλοπρεπῆ ναό στήν εἴσοδο τῆς πόλεως τῶν Τρικάλων, οἱ ὑπέροχες τοιχογραφίες καί φορητές εἰκόνες πού βρίσκονται σέ διάφορους ναούς καί μοναστήρια τῆς πατρίδος μας, οἱ λυρικότατες ἀσματικές ἀκολουθίες τοῦ Νικολάου Κύρκου ἢ Τζαρτζούλη καί τοῦ Γερασίμου Μικραγιαννανίτου, πού συντέθηκαν πρὸς τιμὴν τοῦ νεομάρτυρος, καί οἱ λατρευτικές ἐκδηλώσεις πού γίνονται τήν ἡμέρα τῆς γιορτῆς του σέ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ κατάταξη τοῦ νεομάρτυρος Νικολάου στό Ὀρθόδοξο ἀγιολόγιο ἔγινε τήν 28^η Νοεμβρίου 1988 μέ Πατριαρχική καί Συνοδική πράξη, μέ εἰσήγηση τοῦ Μητροπολίτου Τρίκκης καί Σταγῶν Ἀλεξίου.

Τά ιερά λείψανα τῆς Ἁγίας Ἰσαποστόλου Ἐλένης στήν Ἀθήνα

Λίτσας Ἰ. Χατζηφώτη
Ἀρχαιολόγου - Ἱστορικοῦ

ΣΤΗΝ Ἀθήνα μεταφέρθηκαν ἀπό τήν Βενετία στίς 14 Μαΐου 2017 τά ιερά λείψανα τῆς Ἁγίας Ἰσαποστόλου Ἐλένης, μητέρας τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, μέ ἀφορμή τή συμπλήρωση ὀγδόντα ἐτῶν ἀπό τήν ἴδρυση τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί τοῦ ἔργου της στήν πατρίδα μας, στόν Ἑλληνισμό τῆς Διασπορᾶς καί στήν οἰκουμένη μέ τό ιεραποστολικό της ἔργο. Πρόκειται γιά γεγονός τεραστίων ἱστορικῶν διαστάσεων. Ἡ μεταφορά του στήν Ἀθήνα χαρακτηρίζεται ὡς κορυφαῖο γεγονός μνήμης γιά τήν Ἑλλάδα καί τήν Εὐρώπη. Μαζί μέ τό σκῆνωμα μεταφέρεται καί τεμάχιο Τιμίου Σταυροῦ. Ἡ Ἁγία Ἐλένη εἶναι ἀπό τίς σημαντικότερες προσωπικότητες τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τιμᾶται τόσο ἀπό τήν Ὀρθόδοξη ὅσο καί τήν Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία. Σέ ἐκείνη ἀποδίδεται ἡ εὕρεση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στους Ἀγίους Τόπους καί ἡ ἀνάδειξη τῶν ἐκεῖ προσκυνημάτων.

«Ἀναδεικνύουμε τήν πνευματική ταυτότητα τῆς Εὐρώπης», διότι Εὐρώπη χωρίς τήν χριστιανική παράδοση καί τήν πίστη πού τήν οἰκοδόμησε δέν δύναται νά υπάρξει» τόνισε ὁ Ἐπίσκοπος Φαναρίου κ. Ἀγαθάγγελος, ὁ ἐμπνευστής τῆς ἐνεργείας αὐτῆς μέ τήν ἔγκριση τῆς Δ.Ι.Σ. «Ἐάν σήμερα στήν Εὐρώπη πληρώνουμε ἕνα τίμημα, εἶναι γιατί ξεχάσαμε ὅτι

ἀκριβῶς αὐτός ὁ πολιτισμός στηρίζεται στόν Χριστό μας καί μόνο ἔτσι μπορούμε νά ἀντιμετωπίσουμε τά προβλήματα».

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος στήν ὁμιλία του κατά τήν ὑποδοχή τοῦ σκηνώματος δήλωσε μεταξύ ἄλλων: «Σᾶς καλῶ καί σᾶς παρακαλῶ νά ἀδράξουμε τόν κόσμο σέ μιά μεγάλη ἀναστασιμη κίνηση. Σᾶς καλῶ νά κάνουμε ὁ ἕνας τόν ἄλλον μιά σταυρική ἀγκυλιά καί νά παραμείνουμε στόν Σταυρό τοῦ Χριστοῦ μέ μιά ταπεινή συγκατάθεση λέγοντες “Κύριε, μνήσθητι ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου”. Μόνον ἔτσι μπορούμε νά ἀντέξουμε, νά ὑπομένουμε, νά ἀγαπᾶμε, νά ἐλπίζουμε».

Ἡ Ἁγία Ἐλένη σφράγισε μέ τόν υἱό της Μ. Κωνσταντῖνο τήν ἱστορία τῆς Εὐρώπης, ἄλλαξε καί διαμόρφωσε τήν ἱστορία τοῦ κόσμου γενικότερα. Αὐτό ἀποδεικνύεται ἀπό τήν ἐκδοση τοῦ Διατάγματος τῶν Μεδιολάνων, τή μεταφορά τῆς πρωτεύουσας τῆς αὐτοκρατορίας στήν Κωνσταντινούπολη, τή σύγκληση τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τήν εὕρεση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Χωρίς αὐτά οὔτε ἡ Εὐρώπη θά εἶχε συγκεκριμένη πνευματική κληρονομιά, οὔτε ὁ κόσμος μιά τόσο ἀκμαία ἀκτινοβολία τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος γιά τόν Θεό καί τόν ἄνθρωπο. Γι' αὐτό καί ἡ Ἐκκλησία δικαίως τούς ὀνόμασε Ἰσαποστόλους.

Κύριε Διευθυντά,

πολλές φορές σάν γονεΐς, ξεχνάμε ότι έχουμε απέναντί μας ένα παιδί πού τό μόνο πού θέλει εΐναι ή αγάπη από έμάς.

Τά οικονομικά προβλήματα, τά νεύρα τής δουλειάς και τό άγχος τής επιβίωσης μάς κάνει νά ξεχνάμε τό πίο σημαντικό πράγμα στόν κόσμο.

Ποιό εΐναι αυτό; 'Ο τρόπος μας και ή συμπεριφορά μας απέναντι στό παιδί μας. Διαβάστε τό συγκλονιστικό κείμενος τής Κατερίνας Μάλλιου.

Ένώ έσύ μου φώναζες, μου μάθαινες νά σέ φοβάμαι. Ένώ έσύ μου φώναζες, τραυμάτιζες τήν αυτοπεποίθησή μου. Ένώ έσύ μου φώναζες, μου μάθαινες ότι δέν είχα αξιοπρέπεια έπειδή ήμουν μικρός. Ένώ έσύ μου φώναζες, μου μάθαινες νά μήν τολμάω, νά μήν δοκιμάζω, νά μήν προσπαθώ νά ανακαλύπτω, νά μήν παίρνω πρωτοβουλίες, για νά μή θυμώνεις.

Ένώ έσύ μου φώναζες, μέ έκανες νά νιώθω άσημαντος και άδύναμος. Ένώ έσύ μου φώναζες, μου έδειχνες ότι δέν μπορούσα νά σέ έμπιστευομαι. Ένώ έσύ μου φώναζες, μου μάθαινες ότι δέν μπορούσα νά σοϋ μιλήσω άν είχα κάποιο πρόβλημα ή κάποιος μου έκανε κακό,

γιατί φοβόμουν πώς θά αντιδρούσες. Ένώ έσύ μου φώναζες, μου μάθαινες ότι όταν αγαπάμε κάποιον, έχουμε δικαίωμα νά τοϋ φερόμαστε άσχημα. Ένώ έσύ μου φώναζες, ή φωνή σου δέν μέ άφηνε νά σκεφτώ τά λόγια σου.

Ένώ έσύ μου φώναζες, ίδρωνα, ή καρδιά μου χτυπούσε δυνατά, τό στομάχι και τά αυτιά μου πονούσαν. Ένώ έσύ μου φώναζες, θύμωνα πού δέν νοιαζόσουν για αυτά πού ήθελα νά σοϋ πώ. Ένώ έσύ μου φώναζες, αναρωτιόμουν πού πήγε ό μπαμπάς μου. Ένώ έσύ μου φώναζες, μου μάθαινες νά φωνάζω κι έγώ.

Ένώ έσύ μου φώναζες, ήμουν μόνος μου. Ένώ έσύ μου φώναζες, σκεφτόμουν ότι δέν μ' αγαπάς πιά. Ένώ έσύ μου φώναζες, μου μάθαινες ότι επιτρέπεται νά φέρομαι άσχημα σέ κάποιον πίο άδύναμο από μένα. Ένώ έσύ μου φώναζες, μου μάθαινες πώς νά φερθώ στά παιδιά μου όταν μεγαλώσω.

Ένώ έσύ μου φώναζες, δέν φανταζόσουν τόν άγώνα πού πρέπει νά δώσω τώρα πού μεγάλωσα, για νά μή γίνω σάν έσένα.

Μέ εκτίμηση
Χαρά Ζαραβέλλα
Φιλολόγος,
Πατριαρχική Έκκλησιαστική Σχολή Κρήτης

Οὐρανόπολις, 23/2/2017,
Πολυχάρπου Ἱερομάρτυρος,
Ἐπισκόπου Σμύρνης

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Διαβάζοντας τήν ἀπό 4/11 ἐπιστολή τοῦ κ. Ἀναστασίου Πολυχρο-
νιάδη, Διδάκτορος Θεολογίας ΑΠΘ,
ἐνθουμούμαστε καί τή δική μας πρὸς τό
καρποφόρο περιοδικό σας. Ἐπισκεφθή-
καμε καί ἐμεῖς τήν ἔκθεση τοῦ ἀγαπητοῦ
μας συνεφημερίου παπα-Ἀναστάση
στήν Ἀγιορειτική Ἐστία Θεσσαλονίκης
καί, ὡς ἐκ τούτου, καταθέτουμε τή συμ-
φωνία μας ὥστε τά ἔργα του νά κοσμή-
σουν, ἐκ νέου, τό περ. Ἐφημέριος, ὅπως
συνέβαινε καί παλαιότερα, μέ τήν καλ-
λιτεχνική ἐπιμέλεια τοῦ ἀειμνήστου Χα-
ραλάμπους Κωστοπούλου.

Μέ ἐκτίμηση,

Ἀρχιμ. Θεοδόσιος Ἐμμανουήλ,
Οὐρανόπολις Χαλκιδικῆς

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,
Χριστός Ἀνέστη!

τήν Κυριακή, 7 Μαΐου 2017, Δ΄ Κυρια-
κή ἀπό τό Πάσχα, πού λέγεται καί τοῦ
Παραλύτου ἀπό τή γνωστή εὐαγγελική
περικοπή πού διαβάζεται στούς Ναοῦς
στή Θεία Λειτουργία, γιόρτασε καί πανη-
γύρισε τό νεόχριστο Ἐξωκλήσι τοῦ Ἁγί-
ου Θωμᾶ τοῦ Ἀποστόλου ἐκ τῶν 12,
Βελβεντοῦ.

Τό Ἐξωκλήσι τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ Βελβε-
ντοῦ χτίστηκε μέ πρωτοβουλία τοῦ συν-
δικάτου οἰκοδόμων Βελβεντοῦ. Προα-
ποφασίστηκε ἀπό τόν μακαριστό Μη-
τροπολίτη πρῶην Σερβίων καί Κοζάνης

Ἀμβρόσιο Γιακαλή καί τήν (τότε) ἡγε-
σία τοῦ συνδικάτου. Θεμελιώθηκε ἀπό
τόν Σεβ. Μητροπολίτη Σερβίων καί Κο-
ζάνης κ. Παῦλο, τόν Ἰούλιο τοῦ 2005.
Οἱ ἐργασίες ἀποπεράτωσης συνεχίζον-
ται μέ τή φροντίδα τῆς Ἐπιτροπῆς καί
μέ τήν ἐνίσχυση ὄλων τῶν χριστιανῶν.

Τό ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου ἔγινε ὁ
Μέγας Πανηγυρικός Ἑσπερινός μέ Ἀρ-
τοκλασία πού τέλεσε ὁ Πρωτοπ. Κων-
σταντῖνος Κώστας, ἀρχιερατικός ἐπί-
τροπος τῆς Α.Π.Β., ὁ ὁποῖος μετέφερε
στό ἐκκλησίασμα τόν χαιρετισμό: «Χρι-
στός Ἀνέστη! Ἀληθῶς Ἀνέστη!» καί
διάβασε τμῆμα ἀπό τήν πασχαλινή
Ἐγκύκλιο τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητρο-
πολίτου Σερβίων καί Κοζάνης κ. Παύ-
λου. Ἐψαλαν στό ἀναλόγιο ὁ Γιώργος
Πιτσιούγκας, ὁ Βασίλης Καρανώτας, ὁ
Γιάννης Παπαγόρας καί ὁ Θωμᾶς Που-
λιάννας.

Τό πρωί τῆς Κυριακῆς τόν Ὅρθρο καί
τή Θεία Λειτουργία τέλεσε ὁ Πρεσβ.
Λάζαρος Βασδέκης, πρὸς τόν ὁποῖο ὁ
πρόεδρος καί ἡ διαχειριστική ἐπιτροπή
τοῦ Ἐξωκλήσιου ἐκφράζουν εὐχαρι-
στίες, καί ἔψαλαν στό ἀναλόγιο οἱ ψάλ-
τες: Γιάννης Τζινίκος, Γιώργος Πιτσιού-
γκας, Βασίλης Καρανώτας, Γιάννης Πα-
παγόρας, Ἀριστείδης Σταμάτης, Θωμᾶς
Πουλιάννας, Λάκης Ζορμπάς.

Πολλοί πιστοί ἀπό τό Βελβεντό προσ-
ῆλθαν στήν ἱερή πανηγυρη τοῦ Ἐξωκλη-
σιοῦ, ἐκκλησιάστηκαν καί λειτουργήθη-
καν στόν Ἑσπερινό καί στή Θεία Λει-
τουργία. Καί ἔγιναν ἀχροατές τῶν ἱερῶν
ὕμνων καί ἀποδέκτες τῆς σωτήριας ὁμο-
λογίας τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ: «Ὁ Κύ-
ριός μου καί ὁ Θεός μου».

Ἡ ὁμολογία αὐτή δέν ἀφορᾶ μόνο στή

μεταθανάτια προέκταση. Έχει ισχύ στό ἐδῶ καί στό τώρα. Έχει λόγο καί παρουσία στήν παρούσα διαδρομή. Καί δυνατότητα διαμόρφωσής της.

Ἡ ὁμολογία τοῦ Θωμᾶ, πού γίνεται καί ὁμολογία τῶν χριστιανῶν, εἶναι σωτήρια, γιατί μόνο ἡ πίστη στόν Χριστό καί στήν ἀνάστασή Του συγκροτεῖ, ὀλοκληρώνει καί σώζει ἐν τέλει τόν ἄνθρωπο (καί τίς κοινωνίες τῶν ἀνθρώπων) ἀπό τόν κίνδυνο τῆς διάσπασης, τοῦ διχασμοῦ, τῆς ἐξόντωσης τοῦ ἄλλου.

Κίνδυνος, πού δέν εἶναι θεωρητικός, ἀλλά πού караδοκεῖ ἔξω ἀπό τήν πόρτα κάθε ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς (ὁ διάλογος, λέει ὁ λαός, δέν κοιμᾶται κι ἔχει πολλά ποδάρια) καί πού καλλιεργεῖται συστηματικά καί μεθοδικά μέσα στούς λαούς καί στά ἔθνη ἀπό πλεῖστα ὄσα ὀργανωμένα (ἀντιανθρώπινα καί ἀντι-

κοινωνικά) συμφέροντα.

Ἡ πρόσκληση στήν ἐνότητα εἶναι γιά ὅλους· δέν ἀποκλείει κανέναν, γιατί τό γεγονός τῆς Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ συνήγειρε τόν κόσμο: «Χεῖλεσι καθαρῶις, ὑμνεῖτε σὺν Ἀγγέλοις, βροτοὶ τὸν ἀναστάντα, τριήμερον ἐκ τάφου, καί κόσμον συνεγείραντα». (Ἀπόστιχο Προσόμοιο, Μικρός Ἑσπερινός, Κυριακή τοῦ Ἀντίπασχα, ἤτοι τῆς ψηλαφήσεως τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Θωμᾶ).

Στή διαχειριστική ἐπιτροπή τοῦ Ἐξωκλησιοῦ, πού ἀποτελεῖται ἀπό τούς: Θωμᾶ Πουλιάνα, ταμῖα, Δημήτριο Μαγκουρέτσιο, Τηλέμαχο Κρῆτο, Γιάννη Γκαμπράνη, ἀξίζουν συγχαρητήρια.

π. Κωνσταντῖνος Ι. Κώστας,
παπαδάσκαλος,
9.5.2017

- Ίερομονάχου Ἀναστασίου: Ὁρθρος βαθύς - τὸ πῶς ἢ φθορὰ τῆ ζωῆ νικᾶται. Ἔκδοση «Ἑρμηνεία-Ἄγιον Ὄρος», 2016.

Γιὰ πολλή ὥρα, ἀφοῦ τό διάβασα, κράτησα τό βιβλίο κλειστό, συγκινημένη βαθειά καί μέ τήν ἀπορία «τί νά γράψω»; Νά γράψω γιά τήν ὁμορφιά πού ἀποπνέει; Γιὰ τήν τέχνη τήν ἀπλή καί ἀπέριττη, τή γνήσια καρδιακή τέχνη πού ἀναγάλλιασε τήν ψυχή μου; Νά καταμετρήσω τούς στίχους, τίς ἐλάχιστες λέξεις πιό σωστά, ἀπό πολυελέους, κανόνες, αἴνους, δοξολογίες πού ὑμνοῦν τόν Θεό, τό Θεῖο Πάθος καί τήν Ἀνάσταση, τήν Θεοτόκο (Θεὸν ἐκ τάφου / οὐ βλεφάροις ἰδόντες / ἀλλὰ καρδίας πόθῳ - Νύμφη, ἀνύμφευτε / χαῖρε! καὶ γὰρ προσάδῳ ᾧ μυστήριον καινόν) γραμμένες μέ τό χέρι του, συνταράζοντας ὡς τὰ κατάβαθα, μέσα στήν πανδαισία τῶν χρωμάτων καί τῶν ἀρωμάτων τῶν λουλουδιῶν τοῦ Ἄθωνα πού ἔχει ζωγραφίσει; Νά σταθῶ στόν χαιρετισμό τοῦ Σεβ., ὄχι μόνον γιά τήν ιδιότητα ὅσο γιά τήν ποιότητα καί εὐγένειά του, Μητροπολίτη Πέργης κ. Εὐαγγέλου, πού προοιμιάζεται ὅσα πρόκειται ὁ ἀναγνώστης νά βιώσει γράφοντας: «Μέ ζάλισε ἡ ἀπλότητα, παπά Ἀναστάσιε, ἡ λιτότητα, ἡ ἀλήθειά Σας»; Νά σταθῶ στή μνήμη θανάτου πού μέ ἀπλοϊκή (φαινομενικά) πνευματικότητα «χαίδεύει» μέ τήν ἀναφορά στήν ἔξοδο ἀπό τήν ζωή τοῦ πατέρα του, γράφοντας μέ λίγα λόγια ὅσα πολλά λέγονται σχετικά χωρίς νά παρηγοροῦν, νά πείθουν ἢ νά διδάσκουν; Διακόσιες τριάντα σελίδες μικρῶν διαστάσεων, ὀλόφωτες, ὀλάνθιστες, γεμάτες πίστη καί ἐλπίδα, γιά νά μᾶς πῆ «πῶς ἢ φθορὰ τῆ ζωῆ νικᾶται»!

- Μακαρίου Τηλλυρίδη, Μητροπολίτου Κένυας (σημ. Ναϊρόμπι): *Μαρτυρίες ζωῆς*, τ. Γ', Ναϊρόμπι 2013.

Καθυστερημένα ἦρθε στά χέρια μας ὁ τρίτος τόμος τῆς σειρᾶς πού ἐκδίδει ὁ Σεβ. Ἡ βιοτή καί οἱ ἐμπειρίες του ἀντικαθρεπτίζονται στίς σελίδες τοῦ τόμου αὐτοῦ, ὅπου δέν γίνεται μόνον ἀναφορά πολλῶν καί διαφόρων περιστατικῶν στά βάθη τῆς Ἀφρικής, ἀλλά κυρίως ἀναδύεται βαθειά πνευματικότητα, ὅπως μεταπλάθεται ἀπό τήν πίστη του καί τήν ἀπερίγραπτη ἀφοσίωσή του στήν Ἱεραποστολή, πού φαίνεται ὅτι ἀπό πολύ ἔνωρίς εἶχε διαγνώσει ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος ὁ Γ', ὁ θεμελιωτής τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς τῆς Ναϊρόμπι, ἡ ὁποία φέρει καί τό ὄνομά του καί τῆς ὁποίας τώρα διευθυντής εἶναι ὁ Σεβ. κ. Μα-

κάριος. Σέ σαράντα ἑπτὰ μικρά κεφάλαια καταγράφονται βιώματα, ἐντυπώσεις ἀπό τή γνωριμία μέ πρόσωπα καί πολιτισμούς σέ μιά χώρα «τεράστιο πάζλ ἀντιθέσεων, ἕναν ὠκεανό», ὅπως ὁ ἴδιος σημειώνει ἐμφατικά γιά τήν Κένυα. Ὁμιλεῖ γιά τή δίψα τῶν ἀνθρώπων τῆς ζούγκλας καί τῆς σαβάνας νά γνωρίσουν τόν Χριστό, «αὐτοί οἱ τόσο ἀπλοί, καί, συνάμα, τόσο ἀγνοί στήν πίστη τους, οἱ “ἀπολίτιστοι”, γιά μᾶς, πού ἀξίζουν “τόν στέφανον τῆς ζωῆς” ...»! Ὁ ἀναγνώστης θά θελχθεῖ ἀπό τή σαφήνεια καί τήν παραστατικότητα τῶν κειμένων του, ὅπου καταδεικνύεται τό εὐαγγελικό στοιχεῖο τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ ἀπήχηση τοῦ πνεύματος τῆς ἀληθείας πού διαπνέει τήν Ὁρθόδοξη Ἱεραποστολή στήν Ἀφρική ἀποκλείοντας τόν ποικιλότροπο προσηλυτισμό, ὅπως καί ἡ θυσιαστική προσφορά τῶν Ἱεραποστόλων γιά τή λύση τῶν πολυπληθῶν προβλημάτων πού κατατρύχουν τούς λαούς τῆς. Χαρακτηριστική ἡ μεταποίηση ἐντυπώσεων ἀπό διάφορες ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς τῶν Ἀφρικανῶν σέ ἀπόλαυση τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ, ἡ ἄκρα συγκατάβαση τοῦ ὁποίου ἐπουλώνει τά τραύματα τῆς ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων. Ὅλα ὅσα ζεῖ ὁ κ. Μακάριος μετατρέπονται σέ μικρό ἔπος ἀπέραντης προσπάθειας, πού συμπυκνώνεται στό βιβλίο του μαζί μέ ἕναν ὑπέροχο ὕμνο στόν Δημιουργό καί ἀγάπη στόν μακρᾶν ἢ τόν ἐγγύς συνάνθρωπο.

○ Φοίβου Ι. Πιομπίνου: *Σκόρπιες σκέψεις πάνω στήν Ἑλληνική Γραμμή*. Ἐκδόσεις τοῦ Φοίνικα, 2016.

Τόν συγγραφέα τόν εἶχα γνωρίσει ἐδῶ καί κάπου τριανταπέντε χρόνια ἀπό τό μοναδικό, τουλάχιστον γιά τήν ἐποχή του καί ἀπό ὅσο γνωρίζω καί σήμερα, ἔργο του Ἑλληνες Ἀγιογράφοι μέχρι τό 1821. Τό βιβλίο του ξαφνιάζει μέ τήν θαυμάσια ἐκφραστική γλῶσσα του (ἡ χρήση τῆς βαρείας μαρτυρεῖ τήν ἐμμονή στήν ἑλληνική παιδεία του) καί τή δομή τοῦ κειμένου, πού ἂν καί τόσο πυκνό καί πολύπτυχο ρουφιέται κυριολεκτικά. Ἀπό διαφορετική σκοπιά ἀπό ἐκείνη τοῦ Ἱερομ. Ἀναστασίου, ἀλλά μέ τά ἴδια περίπου μέτρα γιά τήν ὁμορφιά, τό φῶς, τή γνησιότητα, τή διάρκεια, τήν καθαρότητα, τή μοναδικότητα καί πολλά ἄλλα ἀκόμη, ὁ συγγραφεύς μᾶς καθηλώνει, ὄχι μόνο μέ τήν ὀπτική γωνία πού βλέπει τήν Ἑλλάδα καί τόν Ἑλληνικό Πολιτισμό, ἀλλά μέ τή γνώση, τή διαπεραστική ματιά, τή δοξαστική ἀποψη μέ τήν ὁποία, ἀποδεικτικά, τή μελετᾶ καί τή συγκρίνει μέ τόν Δυτικό Πολιτισμό σέ ὅλες του τίς ἐκφάνσεις. Ἀναβιώνοντας στή μνήμη τόν Περικλῆ Γιαννόπουλο καί τήν «Ἑλληνική Γραμμή» του, σχολιάζει τό ἑλληνικό φῶς, μεταξύ πολλῶν ἄλλων καί μέ τό ἀκόλουθο: «Ὅσοι ζοῦν στόν εὐλογημένο τοῦτον ἡλιοπερίχυτο τόπο ἢ εἶναι περαστικοὶ ἀπ' αὐτόν μεταλαμβάνουν ἐκόντες ἄκοντες, τό Φῶς». Ἀπό τό φῶς περνᾶ στό κάλλος σχολιάζοντας τήν ἀρχαία ἑλληνική τέχνη καί τό παιχνίδι τῆς μέ τό φῶς, καί διατυπώνοντας τή σκέψη πῶς «μόνον οἱ Ἑλληνες ἐκφράσανε διαχρονικά τό Κάλλος σέ ὕψιστο βαθμό, ἀφοῦ τό φυσικό του ἀπείκασμα ἀντίκριζαν γύρω τους». Στή συνέχεια ἀναφέρεται στή θρησκευτική ζωγραφική, πού ἀντίθετα ἀπό τούς δυτικούς ἀποδίδει τό ὑπερφυσικό, ὄχι δηλαδή αὐτό πού βλέπουμε μέ τά φυσικά μας

μάτια, αλλά μέ τούς πνευματικούς μας ὀφθαλμούς. Εἶναι ἐπίσης καταλυτική ἡ θέση του γιά τήν ἑλληνική γλώσσα καί τήν παραθέτουμε αὐτολεξεί: «Ἡ πασιφανής συνέχεια τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας μέ τήν πρωτοφανῆ ἀντοχή της στόν χρόνο ἔγινε ὁ συνδυετικός κρίκος αἰῶνων Ἐλληνισμοῦ ἀπό τήν ἀπώτατη Ἐρχαιότητα ἴσαμε τίς μέρες μας, καθῶς ἐπιβίωσε μέσῳ τῆς δημοτικῆς μουσικῆς καί τοῦ βυζαντινοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Μέλους, διαμορφώνοντας κοινή πολιτιστική παράδοση. Αὐτή, καθῶς καί ἡ κοινή πίστη, ἡ Ὁρθοδοξία, διέπλασαν μία κοινή, συλλογική συνείδηση, τή συνείδηση τῆς ἑλληνικότητας». Καί ἄλλα πολλά γράφει ὁ κ. Πιομπίνος στό βιβλίο του αὐτό γιά τήν ἀρχιτεκτονική, τή λαϊκή ζωγραφική, τούς ἑλληνικούς χορούς κ.ἄ. Ἐνα βιβλίο πού πρέπει νά διαβάσουν μέ προσοχή οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες, κάθε ειδικότητας καί ἐνδιαφερόντων, πού χαριεντίζονται μέ τίς κάθε εἴδους νεωτερίζουσες ιδέες, ἀπό τή μεταφορά ἐκκλησιαστικῶν κειμένων στή «νεοελληνική» καί τήν ἀπλοῦστευση τῆς διδασκαλίας τῆς ἱστορίας (βλέπε «συνωστισμό» στό λιμάνι τῆς Σμύρνης) ὡς τίς ἀνοησίες περί ἀρχαίων ἑλληνικῶν καί τίς ἀπρόσεκτες σπουδές ὀρθόδοξης θεολογίας στήν Ἐσπερία. Ὁ λύκος τῆς Κοκκινოსκουφίτσας παραμονεύει παντοῦ!

- Σοφίας Μεργιαλιῆ -Σαχᾶ: *Γράφοντας ἱστορία μέ τούς Ἁγίους. Ἐπό τήν κοινωνία τῶν Ἁγίων στήν κοινωνία τῶν Παλαιολόγων (1261-1453)*. Ἐρῶδοτος, Ἀθήνα 2014.

Ἐνδιαφέρουσα μελέτη γιά τομέα ὄχι ἰδιαίτερα γνωστό καθοριστικῆς ἐποχῆς τῆς Ἱστορίας γενικά καί τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας εἰδικότερα, ὅπου κατέχουν μοναδική θέση στήν κοινωνία οἱ Ἁγιοί. Στήν περίοδο τῶν Παλαιολόγων ἐμφανίζεται σημαντικός ἀριθμός ἀγίων, οἱ ὁποῖοι παρουσιάζουν αὐστηρή ἄσκηση, θεολογική κατάρτιση, προορατικά χαρίσματα καί προσήλωση στό ἰδεῶδες τῆς Ὁρθοδοξίας, σημαντική συμμετοχή στά πολιτικά καί κοινωνικά προβλήματα τῶν δύο αἰῶνων, στούς ὁποῖους ἐπικεντρώνεται τό ἐνδιαφέρον τῆς μελέτης. Στή μελέτη ἐξετάζονται οἱ μορφές ἀγιότητας, ἡ σχέση τοῦ ἀγίου καί τῆς παλαιολόγειας ἐποχῆς, ὁ βιογράφος ἀγίων καί ἡ ἀγιολογική παραγωγή τῆς περιόδου, ἱστορικά γεγονότα τῆς ἐποχῆς πού παρουσιάζονται ὑπό τό πρῖσμα τῆς ὀπτικῆς τῶν ἀγίων καί τῶν βιογράφων τους. Ἐπό τά συμπεράσματα τῆς μελέτης σημειώνουμε τήν κραυγαλέα ἀπουσία γυναικῶν ἀγίων, ὁ πρωταγωνιστικός ρόλος τῶν ἀγίων στόν ἀγῶνα κατά τῆς ἔνωσης μέ τούς Λατίνους, ἡ ἔφεση γιά μόρφωση, ἡ ἔντονη ἐπικράτηση τοῦ μοναχικοῦ ἰδεῶδους, ἡ κοινωνική προσφορά ὡς «μονοπάτι πρὸς τήν ἀγιότητα» κ.ἄ. Αὐτό πού δέν θά θέλαμε νά χρησιμοποιεῖται σ' αὐτό τό βιβλίο εἶναι ἡ ἐπανάληψη τῆς λέξης «ἀγιοποίηση», ἔστω καί μέ εἰσαγωγικά ἐντός παρενθέσεως, ὡς ὄρου τελείως ἀδόκιμου, τουλάχιστον!

Ἐνιαῖος Φορέας Κοινωνικῆς Ἀσφάλισης

Πρωτοπρ. Γεωργίου Βαμβακίδη
Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Ἰ. Μ. Ζιχῶν καί Νευροκοπίου

Ἀπό τό παρόν τεῦχος τοῦ Ἐφημερίου ἐνημερώνουμε τοὺς ἀγαπητοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μας γιὰ ὀρισμένες νέες ἀλλαγές πού ἀφοροῦν στόν προσδιορισμό τῶν συντάξιμων ἀποδοχῶν τους καί τῶν σχετικῶν κρατήσεων πού ἰσχύει βάρσει τοῦ νέου νόμου 4387/2016 γιὰ ὄλους τοὺς Δημοσίους λειτουργούς καί ὑπαλλήλους καί συνεπῶς γιὰ ὄλους τοὺς κανονικά διοριζόμενους Κληρικούς. Μὲ τίς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 8 §2α τοῦ ν. 4387/2016, προσδιορίζονται οἱ συντάξιμες ἀποδοχές, μέ βάση τίς ὁποῖες ὑπολογίζεται τό ἀνταποδοτικό μέρος τῆς σύνταξης καί ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπολογίζονται οἱ ἀσφαλιστικές εἰσφορές ἀσφαλισμένου καί ἐργοδότη. Γιὰ τὴν ὀρθή ἐφαρμογή τῶν ὡς ἄνω διατάξεων καί τῆ σχετική πληροφόρηση τῶν ἐνδιαφερομένων καί μετὰ:

α) τὴν ἔκδοση τῆς ὑπ' ἀριθ. 111482/0092/30.11.2016 Κοινῆς Ὑπουργικῆς Ἀπόφασης (B/4005), μέ τὴν ὁποία προσδιορίζονται τὰ ποσοστά τῶν ἀσφαλιστικῶν εἰσφορῶν (τά ἀναρτήσαμε στό προηγούμενο τεῦχος) ἀσφαλισμένου καί ἐργοδότη πού ἰσχύουν ἀπὸ 1.1.2017 καί μετὰ,

β) τὴ λήξη τὴν 31.12.2016 τῆς ἰσχύος τῆς διάταξης τῆς παρ. 2α τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ ν. 4024/2011 (Α 226), ὅπως τροποποιήθηκε μέ τίς διατάξεις τῆς παρ. 5 τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ ν. 4336/2015 (Α 94) καί

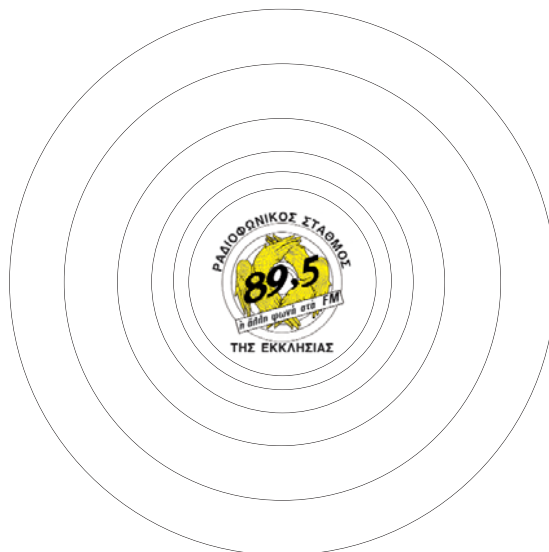
γ) τὴν ἔκδοση τῶν ὑπ' ἀριθ. οἰκ. 2/84643/ΔΠΓΚ/25.10.2016 (ΑΔΑ:ΨΣΔΩΗ-7ΞΧ) καί οἰκ. 2/89217/ ΔΠΓΚ/16.11.2016 (ΑΔΑ: ΩΨΓΠΗ-ΣΡΔ) ἀποφάσεων τῆς Διευθ. Προϋπολογισμοῦ τῆς Γενικῆς Κυβέρνησης, μέ τίς ὁποῖες ἐγγράφονται κωδικοὶ ἀριθμοὶ ἐξόδων (Κ.Α.Ε.) γιὰ τίς ἀσφαλιστικές εἰσφορές τῶν ὑπαλλήλων-κληρικῶν μέ σχέση ἐργασίας δημοσίου δικαίου, ὑπὲρ τοῦ Ἐνιαίου Φορέα Κοινωνικῆς Ἀσφάλισης (ΕΦΚΑ), ἐπισημαίνονται τὰ ἐξῆς: Συντάξιμες ἀποδοχές γιὰ τὸν ὑπολογισμό τοῦ ἀνταποδοτικοῦ μέρους σύνταξης κύριας ἀσφάλισης, ἐξ ἰδιοδικαιώματος, ἀνικανότητος ἢ κατὰ μεταβίβαση, λαμβάνεται ὑπ' ὄψη ὁ μέσος ὄρος μηνιαίων ἀποδοχῶν τοῦ κληρικοῦ καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ἀσφαλιστικοῦ του βίου. Ὁ μέσος ὄρος ὑπολογίζεται ὡς τό πηλίκο τῆς διαίρεσης τοῦ συνόλου τῶν μηνιαίων ἀποδοχῶν διὰ τοῦ συνολικοῦ χρόνου ἀσφάλισής του. Μπορεῖ οἱ ἄνωτέρω νόμοι, παράγραφοι, ἄρθρα καί ἐδάφια γιὰ πολλοὺς κληρικούς νά εἶναι ἄγνωστοι, συνιστοῦν ὅμως ὅλα ὅσα καθορίζουν πλέον τίς ἀσφαλιστικές εἰσφορές καί συντάξιμες ἀποδοχές των. Ὡς ἐκ τούτου οἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ μας πρέπει νά τοὺς γνωρίζουν γιὰ νά ἔχουν προσωπική ἐκτίμηση καί γνώση περὶ τῶν μισθολογικῶν καί συνταξιοδοτικῶν τους δικαιωμάτων. (συνεχίζεται)

Προτείνουμε :

Καθημερινά

- 02.00: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΙΣΤΗ - Προσεγγίσεις στους όρους τῆς πίστεως. Μὲ τὸν Δημήτρη Μαυρόπουλο (Ε)
- 12.00: ΤΟ ΑΛΑΤΙ ΤΗΣ ΓΗΣ - Παραδοσιακή μουσική. Μὲ τὸν Λάμπρο Λιάβα.
- 17.30: ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ - Ὕμνοις καὶ ὠδαῖς, Ἐκκλησία καὶ τέχνη, Ἐκκλησία καὶ ἐπιστήμη, Ἐκκλησία καὶ περιβάλλον, ἼΑνθρωπος καθ' ὁδόν).
- 22.00: ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ 89,5.
- 23.00: ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ 89,5.
- 00.00: ΜΕ ΛΟΓΙΑ ΑΚΡΙΒΑ ΚΑΙ ΟΜΟΡΦΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ. ἼΑποσπάσματα ἀπὸ κείμενα Πατέρων μὲ μουσικὲς γέφυρες. Μὲ τὴν Κυριακὴ Αἰλιανῶ.

Οἱ ἐκπομπὲς τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 89,5 ἀναμεταδίδονται ἀπὸ τοὺς κατὰ τόπους σταθμοὺς τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας
10

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1856/2004 Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203